

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1924.

Andra kammaren.

Nr 29.

Lördagen den 26 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Härmed får jag på heder och samvete avgiva det intyg, att lektor Karl Starbäck på grund av sjukdom (Hæmorrhagia cerebri lindrig) är tills vidare förhindrad att delta i riksdagens arbete.

Sollefteå den 24 april 1924.

K. G. Söderlund,
Leg. läkare, Lasarettsläkare.

§ 2.

På förslag av herr talmannen, som förmälde sig hava om tiden för valen samrätt med första kammarens talman, beslöt kammaren att lördagen den 3 nästkommande maj företaga följande val, nämligen:

val av sex revisorer för den granskning av statsverkets och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall taga sin början den 1 juli innevarande år, ävensom av tre suppleanter för dessa revisorer; samt

val av sex revisorer för den granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som skall taga sin början den 1 oktober innevarande år, ävensom av tre suppleanter för sistnämnda revisorer.

§ 3.

Föredrogs, men bordlades åter andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande nr 7.

§ 4.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt provisorisk giltighet av avlöningsreglementet den 29 juni 1921 för officerare och underofficerare samt civilmilitära beställningshavare på aktiv stat m. fl. vid armén och marinen; och biföll kammaren därvid utskottets hemställan.

§ 5.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 42, i anledning av väckt motion om rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

I anslutning till vad herr *Holmgren* föreslagit i en inom andra kammaren väckt och till statsutskottet hänvisad motion, nr 6, hemställde utskottet, att

Ang. rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 29.

Ang. rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

(Forts.)

riksdagen måtte medgiva, att de marinintendenter, som varit extra ordinarie kammarskrivare vid flottan och därefter marinintendenter av 2. graden i flottan eller i marinintendenturkåren, finge såsom tjänstetid som marinunderintendenter tillgodoräkna sig tiden som extra ordinarie kammarskrivare och såsom tjänstetid som marinintendenter av 2. graden vid marinintendenturkåren tjänstetiden som marinintendenter av 2. graden i flottan eller i marinintendenturkåren.

Reservation hade likväl avgivits av herrar andre vice talmannen *Nilsson* i Bonarp och *Jansson* i Falun, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka den i ämnet väckta motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Såsom kammarens ledamöter torde finna av det föredragna utskottsutlåtandet, hava andre vice talmannen och undertecknad reserverat sig mot det beslut, vartill utskottet här kommit. Jag skall därför be att få angiva de motiv, som varit för oss avgörande.

Det förhåller sig så, att dessa marinintendenter enligt sitt eget påstående icke kommit i åtnjutande av den tjänstetid för uppflyttning i lönegrad, som de enligt sitt förmenande skulle jämlikt nu gällande avlöningsbestämmelser äga rätt till — åtminstone åberopa de vissa paragrafer i avlöningsreglementet såsom stöd för sitt krav på uppflyttning i löneklass. Denna framställning har prövats av marinförvaltningen. Marinförvaltningen har för sin del ansett, att det, i vad avser den senare delen av motionärens yrkande, icke förefanns någon möjlighet att bifalla deras framställning och detta på grund av formella skäl, därför att avlöningsreglementet saknade bestämmelser i fråga om uppflyttning på grund av sådan tjänstgöring.

Nu är det ju så, att befordringsmöjligheterna inom marinintendenturkåren äro mången gång synnerligen tröga, d. v. s. marinintendenterna kunna icke så fort vinna befordran utan få gå rätt så länge och uppehålla en lägre tjänst. För att då i någon mån underlätta deras bekymmer — hade jag så när sagt — brukade man använda sig av den principen, att de få titulärutnämning, så att de icke behöva stå kvar i fråga om värdigheten i den lägre klassen utan bli uppflyttade i en högre klass. En sådan uppflyttning i fråga om värdigheten medförde emellertid icke något ekonomiskt vederlag, motsvarande en uppflyttning på stat.

Det är enligt mitt förmenande en principfråga, huruvida man skall kunna vara med om att i fråga om tillgodoräknande av tjänstetid i högre lönegrad en sådan titulärutnämning skall få ligga till grund för uppflyttning. Jag tror för min del, att det är rätt vanskligt, i fall riksdagen ger sig in för den principen. Det torde väl ändå vara lämpligt, att om en ändring i det avseendet skall verkställas, en sådan föregås av en något mera sakkunnig utredning och eventuellt av ett förslag från vederbörande myndighets sida och sedan från Kungl. Maj:t. Det är just den principiella sidan av saken, som synes mig vara synnerligen betänklig, och det är därför, som jag icke kunnat vara med om att tillstyrka det resultat, vartill utskottet kommit.

Utskottet säger visserligen, att det här endast gäller sex personer inom marinintendenturkåren, så att några vidare konsekvenser icke i och för sig behöva befaras. Det påståendet tror jag emellertid icke så mycket på, ty det är väl ändå så, att, inom försvarsväsendet i synnerhet, förekomma titulärutnämningar utan rätt till ekonomiskt vederlag i rätt så stor utsträckning — åtminstone är det så inom flera grupper än marinintendenturkåren, där sådana utnämningar verkställas. Det är därför klart, att ett beslut i enlighet med motionärens yrkande skulle komma att verka prejudicerande även i andra sådana fall. Det

förefaller mig sålunda, att kammaren borde betänka sig mer än en gång, innan den går in för att bifalla vad man här hemställt om.

Man kan även lägga en annan syn på saken, nämligen den, att när riksdagen fastställt ett avlöningsreglemente och lämnat vederbörande myndighet rätt att placera tjänstemännen i den löneklass, som de enligt sin tjänst böra ha, kan det ifrågasättas, huruvida det är lämpligt, att riksdagen lägger sig i placeringsfrågor. Jag tror, att det kommer att bli ett arbete, som riksdagen i längden icke kommer att gå ut med, och därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Ang. rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.
(Forts.)

Herr förste vice talmannen **Nilson**: Herr talman! Jag befarar, att kammaren möjligen låter detta ärende passera utan att måhända tillbörligt uppmärksamma dess verkliga innebörd. Det gäller nämligen här frågan om huruvida vissa marinintendenter skola få räkna lönetur på visst sätt eller icke.

Jag vill då till en början meddela, att jag icke är någon beundrare av vårt nuvarande lönesystem, men när vi nu en gång gått in för detta lönesystem, synes det mig, att om en sak borde vi alla, antingen vi äro beundrare av detta system eller icke, kunna vara eniga, nämligen att man icke skall riva sönder ett lönesystem, innan man fått något annat, något bättre att sätta i stället. Men det är just vad den ärade motionären och med honom statsutskottet vilja att riksdagen skall göra. Ty vad är det, som nu föreslås och nu skall beslutas? Det är ingenting mindre än att riksdagen skall fatta ett beslut rörande en punkt, som man kan säga vara själva nyckeln till det lönesystem, som vi nu ha. Vad som här föreslås och skall beslutas är nämligen icke någon för sig fristående sak, utan den sträcker sina verkningar ut över hela det förvaltningsområde, som ompännes av det nu gällande lönesystemet.

Det svåraste vid all tillämpning av detta lönesystem är att få tjänstemännen placerade in i det riktiga lönebåset — om jag så får uttrycka mig — att få dem placerade på den riktiga pinnen i lönestegen, om jag får använda den bilden. Den personal, som det här gäller, förmenar sig hava kommit i ett alldeles oriktigt lönebås, men det är ett oändligt stort antal tjänstemän inom statsförvaltningen, som har precis samma uppfattning som dessa marinintendenter beträffande sin placering. De ha besvärat sig, alldeles som marinintendenterna gjort, och Kungl. Maj:t har lämnat de sistnämndas besvär utan avseende, såsom Kungl. Maj:t gjort med ett stort antal andra tjänstemäns besvär. Huruvida någon annan, som i likhet med marinintendenterna även gjort en hemställan om »att ärendet för full rättvisas ernående måtte få underställas riksdagens prövning», känner jag icke. Vad jag vet är emellertid, att Kungl. Maj:t vid prövning av denna marinintendenternas hemställan icke ansett skäl föreligga att underställa ärendet riksdagens prövning, sannolikt därför att Kungl. Maj:t funnit skälen tala däremot. De övriga klagande tjänstemännen ha ännu icke funnit någon motionär, som dragit deras besvär under riksdagens prövning, men komma marinintendenternas besvär att på detta sätt vinna riksdagens beaktande, kommer det säkerligen att finnas lönegrupper annorstädes, som finna motionärer, vilka bringa deras besvär under riksdagens prövning.

Särskilt betänkligt är motionärens uppfattning och utskottets förslag, att dessa marinintendenter skola få för lönetursberäkning tillgodoräkna sig den tid, då de haft en viss grad men icke motsvarande avlöning. Den principens tillämpande innebär ekonomiska konsekvenser av en räckvidd och en omfattning, som riksdagens ledamöter nu icke kunna överblicka, och då hemställes det här, att riksdagen skall fatta ett dylikt beslut, utan att en sådan utredning föreligger, varigenom riksdagen skulle vara i tillfälle att överblicka de ekonomiska konsekvenserna av ett sådant beslut. Det har icke undgått min uppmärksamhet, att ut-

Ang. rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring. skottet säger, att några konsekvenser vid ett bifall icke kunna förväntas uppkomma, men det är en förväntan, som säkerligen är byggd på mycket lösa grunder.

Herr talman! Till statsmakternas beslut rörande marinintendenternas bättre löneförmåner 1911 och 1917 har jag i mån av min förmåga gjort min insats — därom giva kammarens protokoll ett ojävigt vittnesbörd — men vad som nu ifrågasättes vill jag allvarligt avråda kammaren från att gå med på. Innan ett beslut fattas, som binder statsmakterna vid nya principer i fråga om lönesystemets tillämpning, bör i varje fall åvägbringas en annan utredning än den, som nu föreligger.

På grund av dessa skäl, ber jag, herr talman, att få yrka avslag på såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Häruti instämde herr andre vice talmannen Nilsson.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman, mina damer och herrar! Det är icke så synnerligen lätt att tolka alla de bestämmelser, som finnas i gällande avlösningsreglemente. Beträffande dessa marinintendenter förhåller det sig emellertid på det sättet, att de under en följd av år gjort marinintendentstjänst mot ringa eller så gott som ingen betalning, nämligen under den tid de kallades e. o. kammar skrivare. Icke kammar skrivare i tullen förstås utan vid flottan, och för denna sin tjänstgöring få de enligt nu gällande bestämmelser icke räkna någon lönetur. Motionären, kommandör Holmgren, har ansett detta vara en orättvisa och därför har han föreslagit, att riksdagen skulle besluta ändring i detta förhållande, som givetvis har en synnerligen ofördelaktig inverkan på dessa marinintendenters löneställning.

Det är ju så, att begreppet extra ordinarie såsom sådant egentligen icke existerar vid armén, utan vad underofficerarna t. ex. beträffar, är det på det sättet, att de få räkna tjänsteår från den tid, då de blivit kompetente för utnämning, och de sex marinintendenter, varom här är fråga, ha ju haft precis samma slags tjänst under hela sin tjänstgöring vid flottan. Under sådana omständigheter tycker jag för min del åtminstone, att det skulle vara fullt rimligt, att de få tillgodoräkna sig sin extra ordinarie tid såsom tjänstetid och sålunda bli uppflyttade i en högre löneklass, ty i jämförelse med sina kamrater bland officerarna komma de i en synnerligen ogynnsam ställning, och detta är ju icke precis rimligt.

På dessa grunder har statsutskottets första avdelning, efter hörande av vissa på detta område synnerligen sakkunniga ledamöter av riksdagen, gått med på motionärens framställning, och jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr **Thorsson**: Herr talman! När jag såg detta statsutskottsutlåtande, gjorde jag mig den frågan: Vad skall detta tillstyrkande egentligen innebära? Och jag nödgades då, för att friska upp mitt minne en smula, taga reda på vad som förr förevarit uti ärenden av denna beskaffenhet. Det framgick då av riksdagshandlingarna, att före år 1918 ägde statstjänarna icke författningsenlig rätt att få räkna viss föregående tjänstgöring sig tillgodo för lönetursberäkning. Så kommo gång efter annan motioner in till riksdagen, och riksdagen sysselsattes varje år med att pröva hithörande frågor. Det är naturligt, att detta sätt att reglera förhållandena mellan tjänstemännen och staten icke kunde leda till några tillförlitliga resultat. Detta osäkerhetsmoment kunde i och för sig icke i längden uppehållas, därför skrev riksdagen till Kungl. Maj:t och anhöll om en utredning på hithörande områden. Denna utredning verkställdes sedan av 1902 års löneredigeringskommitté, och sedan denna auktoritet i dessa frågor yttrat sig och upp-

gjort ett förslag, framlade jag i egenskap av statsråd en av Konungen godkänd proposition till riksdagen, vari föreskrevs vissa bestämmelser, som gävo Kungl. Maj:t rätt att reglera hithörande förhållanden. Denna rätt har sedan, efter förberedande utredning av ämbetsverken, utnyttjats av Kungl. Maj:t, och, som jag tycker, utnyttjats långt utöver vad åtminstone jag drömde om att det ifrågasvarande beslutet skulle i och för sig innebära.

Mina herrar! Det är ingen liten fråga, vi här behandla. Det beslut, som fattades 1920, varigenom den ifrågasvarande rätten detacherades till Kungl. Maj:t, har på ett högst kännbart sätt ökat ålderstilläggen. Inom vissa departement hava faktiskt utgifterna härför ökats med över 60 procent, och varför? Jo, därför att vid bestämmande av rätt att få tillträda ett högre ålderstillägg, ägde vederbörande tjänsteman enligt de bestämmelser, som gällde från 1920 fram till 1922, rätt att räkna all tjänstgöring, som han utfört så långt tillbaka i tiden som tjugo år. När en tjänsteman således skulle erhålla ålderstillägg efter de bestämmelser, som beslötos 1920, skulle hela hans tjänstgöringsperiod tas upp till allmän omprövning. I vederbörande ämbetsverk skedde en ordentlig rafistulering och en sammanställning av all den tjänstgöring, vederbörande haft, och till vilken grad den av honom utförda tjänsten skulle värdesättas. Till följd härav framkallades ett omfattande arbete i statsförvaltningen. Enligt vad jag erfarit, har statskontoret under tiden 1921—1923 haft omkring 4,000 sådana ärenden till prövning, och dessa ärenden ha förut måst färdigberedas av vederbörande ämbetsverk. Utöver själva den ekonomiska konsekvensen ha bestämmelserna sålunda åstadkommit en ofantlig ökning av arbetsbördan. År 1922 funno både Kungl. Maj:t och riksdagen, att den år 1920 beslutade ordningen icke kunde uppehållas i sin helhet, varför 1922 års riksdag vidtog en viss inskränkning i dittills gällande bestämmelser. Denna inskränkning gäller emellertid icke de ämbetsmän, som före denna författnings ikraftträdande år 1922 hade erhållit sina fullmakter.

Nu kommer motionären med stöd av den mycket vida och välvilliga tillämpning, som givits 1920 års författning, och ber, att riksdagen skall inmontera en grupp tjänstemän, som trots denna välvilliga tolkning av författningen icke kunnat medtagas av Kungl. Maj:t. Som stöd för denna framställning anför motionären att före 1912 förefanns en olämplig avvägning mellan tjänstegraderna inom marinintendenturkåren så till vida, att det fanns 23 marinunderintendenter, 22 marinintendenter av andra graden och 22 marinintendenter av första graden. Genom ett beslut av år 1912 minskades antalet marinunderintendenter från 23 till 12, under det att antalet marinintendenter av andra graden ökades från 22 till 25 och antalet marinintendenter av första graden från 22 till 30. Man skall sålunda nu, år 1923, korrigera den disproportion, som fanns inom denna tjänstemannakår före 1912. Mina herrar! Om vi godkänna den principen, då vet jag sannerligen icke, var det skall sluta, ty det lär allt vara många, som komma att räkna ut, att det förefanns en större eller mindre disproportion i deras ställning i förhållande till andras före 1912, och att de ha samma rätt som dessa marinintendenter att komma och begära att bli satta i bättre tur.

Med hänsyn till de konsekvenser, som ett bifall till statsutskottets utlåtande i och för sig måste innebära, måste jag från mina utgångspunkter yrka avslag på statsutskottets framställning. Jag gör det emellertid även ur en annan synpunkt. När riksdagen en gång detacherat en makt till Kungl. Maj:t, som Kungl. Maj:t under den första tiden utövade så givmilt, att riksdagen 1922 ansåg sig böra korrigera Kungl. Maj:ts rörelsefrihet, skulle det enligt mitt sätt att se vara synnerligen inkonsekvent, om riksdagen i dag skulle bifalla statsutskottets förslag.

Det har i arbetsbesparande syfte gjorts en uppdelning av ärendenas behandling mellan Kungl. Maj:ts kansli och ämbetsverken, gående ut därpå, att man i

Ang. rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

(Forts.)

*Ang. rätt för
vissa marin-
intendenter att
såsom tjänste-
tid tillgodoräkna
sig viss
tjänstgöring.*
(Forts.)

allt större och större grad överflyttar avgörandet av ärenden av viss beskaffenhet till ämbetsverken. Det säger sig självt, att blodet är något tjockare än vattnet, och om en högre ämbetsman har att pröva en framställning från underordnade befattningshavare om lönetursberäkning, kommer han naturligtvis, om riksdagen nu bifaller statsutskottets hemställan, att med stöd därav anse sig vara icke allenast fri utan måhända även pliktig att göra en friare tolkning av författningarna, än han skulle anse sig kunna göra, om riksdagen nu icke biträder statsutskottets framställning.

Statsutskottets försvarare, herr Jönsson i Revinge, sade, att det icke är gott att klara upp alla dessa avlöningsbestämmelser. Nej, det vill jag verkligen erkänna och skriva under. Jag har på den punkten blivit fullständigt bet, ehuru jag sysslat med dessa saker i åtskilliga år. Nu skulle emellertid från detta erkännande riksdagen sålunda vara färdig att fatta beslut i ett ärende, som icke har varit underställt något ämbetsverks prövning förutom marinförvaltningens. Före Kungl. Maj:ts beslut hade nämligen endast marinförvaltningen blivit hörd. Ärendet har icke varit vare sig hos den militära lönenämnden eller hos statskontoret, som just äger rätt att yttra sig i sådana principiella spörsmål som detta. Utan att dessa båda mycket sakkunniga myndigheter haft tillfälle att yttra sig, skulle således riksdagen nu på grund av enskild motionärs framställning vara beredd att fatta ett beslut i bifallande riktning. Min bestämda uppfattning är den, att är det så, att intendenturkårens befattningshavare kunna anses vara så illa behandlade, att Kungl. Maj:t känner sig pliktig att komma fram till riksdagen med en framställning, får ärendet en helt annan förberedande behandling, än vad det nu har fått, och även ur den synpunkten kan jag icke vara med om ett bifall till det föreliggande förslaget.

Jag vill dessutom anföra ännu en synpunkt. Det starkaste skäl, som motionären anført för sin framställning, är, att dessa personer i fråga om tjänsteutövning haft en annan grad än deras avlöning innebar, d. v. s. de ha haft lön som underintendenter men ha i vissa fall utfört intendents tjänst, och häri har motionären sökt ett stöd för att riksdagen skall bifalla den gjorda framställningen. Om jag emellertid går över till armén, måste jag fråga mig, vart detta där skall leda. Det är visserligen sant, som den siste ärade talaren anförde, att inom det militära finns det ingen extra ordinarie anställning, utan vederbörande befordras direkt till ordinarie, men det finns i stället något, som heter surnumerära befattningar, vilket innebär, att vederbörande ofta få tjänstgöra men icke erhålla någon lön därför att inget lönerum finnes å stat. I fråga om sådana fall där en person får utföra en högre tjänst med avlöning i lägre tjänstegrad kunna anföras många exempel från såväl armén som Kungl. Maj:ts kansli. Jag tänker mig exempelvis, att det gäller en ledig majorsbefattning, och att det finns två, som äro kompetenta, men av vilka endast den ene kan befordras på stat. Kungl. Maj:t utnämner då ibland den andre till major i armén, om han sig väl skickat och innehar nödiga kvalifikationer. Såsom major i armén har nu denne naturligtvis företräde vid inom hans truppförband ifrågakommande tjänstgöring, vartill kräves en majors kvalifikationer. Denna befordran till major i armén jämställer honom sålunda i vissa fall med de nu ifrågavarande tjänstemännen. Går man nu in för ett bifall till herr Holmgrens motion, är jag alldeles säker om att om hans kollega ifrån Gävle kommer tillbaka nästa år, kan icke herr Holmgren avhålla honom från att komma med en motion i precis samma ärende, vilken motion kommer att visa, att det egentligen är mycket sämre ställt med befodringsmöjligheterna inom armén än vid flottan, och på fullt sakliga grunder har han faktiskt då samma rätt som herr Holmgren att kräva, att riksdagen skall bifalla hans förslag.

Med hänvisning till dessa konsekvenser måste jag, herr talman, bestämt yrka avslag på statsutskottets utlåtande och bifall till reservationen.

Herr Holmgren: Herr talman! Vid den lönereglering för krigsmakten, som 1921 års riksdag godtog, införde man helt nya principer för avlöningens beräkning. Så t. ex. infördes den bestämmelsen, att för uppflyttning i löneklass skulle fordras viss tjänstetid. Bestämmelserna för tjänsteårsberäkning intogos i vederbörande avlöningsreglemente.

Nu är det ju klart, att hur noggrant och hur omsorgsfullt man än utarbetar sådana bestämmelser, måste alltid förr eller senare fall komma att inträffa, vilka icke helt och fullt täckas av dessa. De förvaltande myndigheterna äro emellertid bundna vid en ganska sträng bokstavstolkning även i sådana fall, där tvekan kan uppstå, huruvida icke andemeningen i riksdagens beslut varit en annan. än vad som framgår av ordalydelsen. Såvitt jag kan finna, föreligger just härvidlag ett sådant fall.

Jag tror icke, att man kan säga, att denna fråga är av så stor innebörd, som herr Thorsson ville låta påskina. Det är ju helt naturligt, att vid övergången från ett system till ett annat det måste uppstå en mängd fall, där det gäller att bestämma, på vad sätt de skola inrangeras i de nya formerna, men i den mån det nya lönesystemet får verka, bortfalla ju sådana svårigheter i och med att det icke längre finns några fall kvar, som äro tveksamma.

Såvitt jag kan finna, är detta ett fall, där riksdagen år 1921 skulle funnit det vara fullt berättigat att räkna tjänstetid, såsom här föreslagits. Den uppfattning, som jag har bildat mig, och åt vilken jag givit uttryck i min motion, har ju också delats av det överväldigande flertalet av statsutskottets medlemmar, och jag finner även i den omständigheten en anledning att yrka bifall till utskottets hemställan.

Då herr Thorsson nyss gjort ett bestämt yrkande om avslag, anser jag mig, för att ställa kyrkan mera mitt i byn, böra göra ett lika bestämt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Rydén: Herr talman! Jag ber att få säga, att det inom statsutskottet på alla håll rått en mycket stor tvekan i detta fall. Det system, som infördes 1920, det s. k. snedningssystemet, har ju fört till en förfärlig mängd ojämnheter, oregelbundenheter och trassel, och jag förstår icke, att riksdagen en gång i världen vågade sig på att taga ett system, som måste komma att föra därhän. Den ena gången efter den andra har det kommit upp ärenden rörande sådana gränsfall, där vederbörande lönenämnd, som är bunden av riksdagens direktiv och beslut, ansett sig böra avslå framställningarna, men där det å andra sidan funnits en hel del billighetsskäl och analoga fall, som kunna ha förekommit på andra håll inom statsförvaltningen, som gjort, att det varit mycket svårt att avgöra, vad som skall anses vara riktigast.

Nu har under debatten emellertid framkommit en synpunkt, som inte var uppe vid statsutskottets förhandlingar, nämligen denna egenhet inom den militära förvaltningen, att befordringar — titulärbefordringar — ske utan att det finns en lön, som svarar mot själva den tjänstegrad, som vederbörande tillerkänns. Jag måste säga att den synpunkten, efter min uppfattning, komplicerar denna fråga på ett sätt, som gör att jag finner det riktigast, om statsutskottet finge taga detta ärende tillbaka. Jag ber, herr talman, att få påpeka, att statsutskottets ordförande i första kammaren har framställt eller ämnar framställa yrkande om återremiss, och jag tillåter mig för min del att yrka återremiss på detta ärende, i syfte att det må ytterligare prövas med hänsyn till den kritik, som kommit fram här.

Herr andre vice talmannen Nilsson: Herr talman! Jag har förut instämt i det anförande, som hållits av förste vice talmannen. Jag skulle kunna ha nöjt mig med detta, men jag skall nu likväl be att få säga några ord.

Ang. rätt för vissa marinintendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.
(Forts.)

Ang. rätt för vissa marin-intendenter att såsom tjänstetid tillgodoräkna sig viss tjänstgöring.

(Forts.)

En ledamot av statsutskottet har yrkat återremiss på ärendet. Den omständigheten synes mig giva vid handen, att statsutskottets majoritet inte är så övertygad om att den är på rätt bog i avseende på denna fråga. Vid tillämpningen av det nya lönereglementet var en av de svåraste uppgifterna från början den, att placera befattningshavarna i löneklasser. Att detta inte har kunnat verkställas, utan att missnöje i många fall uppstått, är ju ganska förklarligt. Sålunda finnes det befattningshavare, som förmena, att de ha kommit i en ogynnsam löneklass, i en för låg löneklass. Skulle nu riksdagen på fri hand gå att rubba denna placering, skulle det få högst betänkliga konsekvenser. Och så blir otvivelaktigt följden, för den händelse kammaren skulle gilla statsutskottets hemställan i detta fall. Ty det är ju klart, att blir denna löneplacering uppriven på en punkt, är fara för handen, att det kommer att ske även på åtskilliga andra punkter, där mer eller mindre hållbara skäl kunna anföras för en ändring.

Då det emellertid nu meddelas mig, att första kammaren har beslutat återremittera ärendet till utskottet, finns det ju ingen anledning att ytterligare förlänga diskussionen. Jag skall därför sluta med de erinringar, jag har gjort, och anhåller, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som gjorts av herr Rydén, nämligen om återremiss. Ett sådant beslut har som sagt fattats i första kammaren.

Herr förste vice talmannen **Nilson**: Herr talman! När nu första kammaren har återremitterat ärendet, skall jag för min del inte motsätta mig, att en återremiss av ärendet till utskottet må ske. Jag ber sålunda att, med återtagande av mitt förut under överläggningen gjorda yrkande, få instämma i detta återremissyrkande.

När jag gör detta medgivande, vill jag på samma gång underrätta, att första kammaren har bifallit återremissyrkandet med allenast 65 röster mot 56, som voro för avslag. I detta kan kammaren ha ett kriterium på vilka betänkliga vägar, som statsutskottet och naturligtvis motionären i första hand ha varit i färd med att locka in kammaren på. Jag uttalar därför den förhoppningen, att utskottet vid den förnyade prövningen av detta ärende måtte stanna vid att, med avslag på själva saken, i motiveringen giva Kungl. Maj:t en antydning om att i de fall, där motionären har sagt, att det gnisslar alltför mycket i tillämpningen, komma in med en ändring av bestämmelserna, men icke på detta sätt förstöra hela det lönesystem, av vilket jag, som jag förut har sagt, inte är någon beundrare, men som vi ha och måste tillämpa, till dess att vi få något annat.

Herr **Thorsson**: Herr talman! I det läge, vari frågan nu kommit, vill jag inte motsätta mig att statsutskottet får ägna den ännu en stunds behandling. Jag är övertygad om att resultatet skall komma att se något annorlunda ut än nu, och därför återtar jag mitt avslagsyrkande och instämmer i återremissyrkandet.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! Jag skall också be att få återtaga mitt förra yrkande och instämma i yrkandet om återremiss.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner beträffande yrkandet om ärendets återremitterande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till berörda yrkande, dels ock på avslag därå; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i förstnämnda proposition.

§ 6.

Å föredragningslistan fanns vidare upptaget statsutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av väckta motioner angående tjänsteårsberäkningen för den personal, som deltagit i yachten *Fidras* världsomsegling.

*Ang.
tjänsteårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.*

I överensstämmelse med vad som föreslagits i två lika lydande motioner, nämligen nr 67 i första kammaren av herr *Dahl* och nr 120 i andra kammaren av herr *Holmgren m. fl.*, hemställde statsutskottet, till vars behandling ifrågasvarande motioner hänvisats, att riksdagen måtte medgiva, att den personal tillhörande flottan, som deltagit i yachten *Fidras* världsomsegling, för uppflyttning till högre löneklass finge tillgodoräknas tiden från och med den 25 september 1920 till och med den 11 september 1922.

Vid utlåtandet var emellertid fogad reservation av herrar *Jansson* i Falun och *Olofsson* i Digernäs, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka de i ämnet väckta motionerna.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Jag har även i denna fråga avgivit en reservation. Jag förstår emellertid, att denna fråga ligger något annorlunda till än den förra. Jag skall därför inte heller driva den här saken så hårt, och jag förmodar, att jag inte får så verksam hjälp som i den förra frågan.

I alla fall ha motionärerna stött sin framställning på det förhållandet, att under den tid dessa män voro borta på sin resa skulle avlöningsbestämmelserna ha ändrats. De skulle vid sin ansökan om tjänstledighet inte ha haft reda på vilka nya bestämmelser som eventuellt skulle komma att träda i kraft, och där de voro, när dessa bestämmelser trädde i kraft, kunde de inte bevaka sina intressen. Men nu förhåller det sig inte så. Utan redan vid den tillfälliga löneförbättring, som riksdagen medgav år 1918, blev den bestämmelse som för närvarande gäller i här ifrågasvarande avseende fastslagen. Dessa tjänstemän hade redan mottagit den tillfälliga löneförbättringen och följaktligen godkänt just dessa bestämmelser. Sålunda förefinns det inga sakliga skäl för ett bifall till motionen.

Jag skulle för min del kanske ha avstått från att yttra mig, men jag tycker, det vore ganska betänkligt, om man skulle använda sig av principen, att folk, som utfört en bragd, skulle honoreras genom rätt att bli uppflyttade i löneklasser inom respektive avlöningsreglementen, när de sedan återinträda i tjänst. Jag tycker, att en sådan bragd borde honoreras på ett annat, mera smidigt och lämpligt sätt, än vad här är förhållandet. Det är dessa synpunkter, som gjort att jag för min del nödgats avge en protest mot statsutskottets förfarande även i den här frågan.

Jag ber, herr talman, på grund av de få ord jag sagt, få yrka avslag på utskottets hemställan.

Herr **Jönsson** i Revinge: Herr talman! De officerare, varom här är fråga, ha gjort en världsomsegling, som förskaffat det svenska namnet en viss ära i utlandet. För att kunna utföra världsomseglingen begärde de på sin tid, då så lång permission ej kunde reglementsenligt beviljas, avsked, men i den förvisningen att, hemkomna igen, få återinträda i tjänst utan något som helst men i lönehänseende. De bestämmelser, som gällde, då de foro ut på långturen, voro sådana, att tjänstledigheten, ty så får man väl betrakta avskedet, inte skulle ha någon ofördelaktig inverkan beträffande befordran och löneställning.

Ang.
tjänsteårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.
(Forts.)

Under sådana omständigheter, och då självfallet icke Fidramännen voro i stånd att vid tiden för det nya lönereglementets för armén och marinen ikraftträdande, befinnande sig på Stilla oceanen, bevaka sina intressen, tycker jag verkligen, att starka skäl förefinnas att ge dem ett litet vederlag för den bragd, som de ju faktiskt ha utfört. Att på annat sätt, som herr Jansson antydde, votera nationalbelöningar, föreligger icke något skäl till, då de, det gäller, äro nöjda med att saken arrangeras på det sätt, som föreslagits av motionären och av statsutskottet. Och man kan inte i det här fallet konstruera fram lika svårartade konsekvenser som i det förra fallet, ty det är väl åtminstone inte var dag, som officerare ge sig ut på världsomsegling. Och skulle framdeles inträffa, att någon eller några officerare utföra en liknande bragd, blir det en de dåvarande statsmakternas sak att bereda vederlag för eventuella lönekonsekvenser. Här är det så, att dessa flottans män ha utbildat sig i sitt eget fack under resan, ty det är alldeles klart att deras sjömannaduglighet uteslutande har vunnit genom att på ett litet bräckligt fartyg göra en världsomsegling.

På dessa grunder anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr förste vice talmannen **Nilson**: Herr talman! Då en motionär i sin framställning givit en ensidig belysning av det spörsmål, han gör sig till målsman för, har man därav en given anledning att med särskild uppmärksamhet granska den framställning, som han har gjort. Och de motionärer, som framlagt de motioner, varom detta utskottsutlåtande rör sig, ha just gjort sig skyldiga till denna ensidighet. I motionen säges exempelvis, att medlemmarna av Fidras världsomsegling sökt och erhållit *tjänstledighet* med frånträdande av sina avlöningsförmåner — jag understryker ordet *tjänstledighet*. Inom parentes säga sedan motionärerna, att de ha fått *avsked* från beställning på stat, och på ett annat ställe, litet längre ned i motionen, förvandla de detta avsked till *permission*. Då det nu är så att den ene av motionärerna är jurist och den andre officer i hög ställning på stat, och jag för min del alltid har ställt det kravet på både jurister och officerare, att de i sina framställningar skola vara synnerligen noggranna med att i sina påståenden ge ett fullt korrekt uttryck för den sak, varom uttalandet rör sig, så började jag att närmare undersöka själva realinnehållet i denna sak. Det förhåller sig nämligen så, att reglementena på det militära området göra en alldeles bestämd åtskillnad mellan begreppen avsked, tjänstledighet och permission. De äro inte likvärdiga. De äro av en helt olika innebörd.

Jag går nu först till bestämmelserna rörande avsked, den form av avsked, som nu föreligger. Här kan jag inte bestämt återgiva ordalagen för flottans personal, men jag förutsätter, att de till innehållet äro, åtminstone borde de vara det, precis lika med vad som gäller för armén. I Svensk författningssamling för 1915, nummer 517, heter det följande:

»Officer eller underofficer som avgår från beställning på aktiv stat, kan erhålla tillstånd att med bibehållen befordringsrätt under högst två år kvarstå som lönlös i regemente. Ansökan härom göres av officer hos Konungen och av underofficer hos vederbörande regementschef. Sådant tillstånd beviljas endast en gång åt samma officer eller underofficer.»

Det var sålunda ett rent och klart avsked, som dessa officerare hade begärt och som de erhållit, likväl med rätt att som lönlösa få kvarstå i flottan med bibehållen befordringsrätt. Men hur är det med lönerna? Det få vi se i det följande momentet, som jag nu skall uppläsa:

»Den som jämlikt mom. 1 erhållit tillstånd att såsom lönlös kvarstå i regemente, skall efter utgången av den tid, för vilken tillståndet blivit beviljat, anses vara från regemente skild, därest icke, i fråga om officer Konungen och beträf-

fande underofficer vederbörande regementschef, uppå ansökan och efter prövning av föreliggande omständigheter, beviljar honom antingen inträde på aktiv stat eller, därest ledighet icke förefinnes, tillstånd att fortfarande kvarstå som lönlös i regementet, till dess ledighet inträffar. Har tillstånd att kvarstå meddelats, ankomme på ny ansökning och prövning, huruvida inträde på aktiv stat skall beviljas.»

*Ang.
tjänsteårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.*

(Forts.)

Av denna författning framgår sålunda otvetydigt, att motionärernas påståen-
de, att de 1920 gällande bestämmelserna lämnade de lönlösa rätt att vid åter-
inträde i tjänst komma in i sin gamla tur med avseende på lön och befordran,
icke är alldeles korrekt. Det kunde hända att den som haft avsked fortfarande
fick stå lönlös någon tid, även om han vid avskedstagandet hade haft kaptnens
grad och tjänsteställning. Det kunde även hända, att han fick låta sig åtnöjas
med underlöjtnants eller löjtnants lön under ett eller flera år. Den risken var
han medveten om, då han begärde avsked med tillstånd att kvarstå som lönlös.

Nu fästa sig motionärerna vid att riksdagen beslöt en löne reglering, under det
att Fidramännen seglade på Stilla oceanen. Jag vågar förutsätta, att när Fidra-
männen fingo meddelandet om att denna löne reglering var genomförd, så var det
intet obehagligt meddelande, som nådde dem. Jag är övertygad om att det för
dem var ett meddelande av behaglig innebörd, ty den löne reglering som genom-
fördes innebar en förbättring i lönevillkoren, och inte allenast i lönevillkoren utan
också i pensionsvillkoren. Jag vill säga, innan jag slutar detta kapitel, att hade
de hellre velat stå kvar på gammal stat, hade de haft rättighet att stå kvar på
den gamla staten.

Statsutskottet förutsätter, att ett bifall till utskottets hemställan inte skall
få några konsekvenser. Ja, om det vore så, att det inte finge några konsekvenser.
då hade jag inte spillt ett enda ord på denna sak, ty jag värderar den gärning, ur
sportsmannasynpunkt inte minst, som dessa officerare ha gjort. Men här finns
det många militärer, som exempelvis tjänat en viss tid inom främmande arméer.
Det finns sådana som gjort fälttåg utomlands. Jag förutsätter, att envar måste
erkänna, att den erfarenhet, som de därunder ha vunnit, säkert i många fall är
av större värde för försvarsväsendet än till och med Fidras världsomsegling. Kan
man vägra att bifalla en framställning från dem om att få räkna sig denna tjänst-
göring till godo i fråga om lönetursberäkning, om man nu biträder statsutskottets
hemställan? Förvisso inte. Till och med reservanterna inom lönenämnden ha
ansett, att ett bifall till Fidramännens framställning inte står i god överensstäm-
melse med vad som gäller inom den civila statsförvaltningen. De hävda emeller-
tid, att bedömandet måste ske ur andra än civila synpunkter. Det är den upp-
fattning reservanterna inom lönenämnden ha haft. De ha sålunda varit på det
klara med att ett bifall till denna framställning har konsekvenser med sig, men
det här bedömandet får dock ske ur andra synpunkter än de som gälla för per-
sonal i övrigt. Jag tror med det analogifall, som jag här har påvisat kan tänkas,
och inte bara kan tänkas, utan som finns inom den svenska armén, att det har
stora konsekvenser med sig att bifalla utskottets hemställan. Ärendet har varit
föremål för Kungl. Maj:ts prövning, och Kungl. Maj:t har säkerligen under-
kastat detta ärende en omsorgsfull och noggrann prövning.

Detta är för mig ytterligare ett skäl till att hemställa om avslag på såväl
utskottets hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Herr *Thorsson* instämde häruti.

Herr *Nylander*: Herr talman! Jag skall i olikhet med den föregående
talaren icke ingå på den mera formella delen i vad det avser gällande reglemen-
ten, ty jag förstår, att efterföljande talare komma att ingå på denna del av spör-
målet. Jag vill i stället endast med ett par ord rikta en vädjan till kammaren

Ang.
tjänsteårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.
(Forts.)

att i denna fråga gå med på utskottets förslag. Ty för var och en, som haft tillfälle att något taga del av vad Fidraexpeditionen innebar, och vad under denna utfördes, står det alldeles klart att den i sin mån bidrog till att på många ställen öka kännedomen om vårt land. Att detta är en gärning, väl värd allt stöd och även all uppmuntran, står klart för var och en, som vet, hur okänt vårt land i alla fall är på många håll i världen. Ur denna och många andra synpunkter, på vilka jag här ej nu vill ingå, var det en bragd som i och med Fidraexpeditionen utfördes. Reservanten herr Jansson i Falun har ju själv använt detta uttryck och har inte heller kunnat underlåta att förklara, att bragden som sådan vore värd en uppmuntran, men att denna i så fall borde ske i någon annan form. Jag kan för min del inte finna annat än att här är ett utmärkt tillfälle för riksdagen att visa denna uppmuntran, utan att behöva ingå på några andra funderingar. Jag kan inte heller tro något annat, än att statsutskottet efter sina undersökningar har alldeles rätt, då det förklarar, att ur rent principiell synpunkt ett bifall till utskottets förslag inte torde innebära någon prejudicerande inverkan för framtiden. Sådana bragder som Fidraexpeditionen äro minsann så sällsynta, att jag tror att riksdagen inte behöver hysa någon särskild fruktan i den riktningen.

Att draga några andra jämförelser, som den föregående talaren gjorde, om tjänstgöring i utländska arméer etc., tror jag är att gå något vid sidan av det här föreliggande förslaget.

Jag ber därför, som sagt, att få rikta en vädjan till kammaren att gå med på utskottets förslag, till vilket jag för min del, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr Lithander: Herr talman! Jag är i det väsentligaste förekommen av den siste ärade talaren. Emellertid har jag som medmotionär begärt ordet för att få yrka bifall till statsutskottets hemställan. Jag får lov att säga, att om man här talar om och befarar att det skall bli några konsekvenser, så vill jag giva uttryck åt den känslan, att om vi skulle bli i tillfälle att ytterligare fatta något beslut i samma riktning av samma anledning, som här är för handen, så är det enbart till heder för vårt land och för dem, som på så sätt med ära föra det svenska namnet ut i världen.

Herr talman! Jag ber kort och gott att på det varmaste få instämma i statsutskottets tillstyrkande.

Med herr Lithander förenade sig herr *Olsson* i Kalmar.

Herr Holmgren: Herr talman! Man måste onekligen säga sig, att det är en utomordentligt vacker bedrift, som dessa unga män ha utfört på yachten Fidra, men man synes på vissa håll vilja bagatellisera denna bedrift. Detta beror enligt mitt förmenande huvudsakligen därpå, att man icke är hemma i sjömansyrket. En sjöman skulle aldrig bagatellisera den bedrift, som dessa män ha utfört. Å andra sidan måste man ju också säga, att måhända har man på vissa håll överskattat betydelsen av denna expedition. Så t. ex. hava på många håll, där expeditionen dragit fram, dessa män blivit upphöjda till svenska nationalhjältar. Man förknippar namnet Sverige med Fidra. Om man ute på Stilla Oceanens öar frågar om Sweden, så blir svaret: Oh yes, Sweden, that's Fidra. Då förstår man att de förknippa Sverige så intimt med Fidra, att de knappast skilja begreppen åt.

Expeditionen har ur det allmännas synpunkt enligt mitt förmenande varit fullt likvärdig med tjänstgöring i innehavande beställning. Personalen har vunnit en betydande erfarenhet i sjömanskap och vidgat sina insikter på navigationens område. Man har också låtit sig angeläget vara att efter hemkomsten använda dessa unga män just i sådana befattningar, där kronan kunnat draga mesta möjliga fördel av deras vunna erfarenhet från expeditionen.

Nu framhöll herr Jansson i Falun, att vissa uppgifter i min motion skulle vara felaktiga. Bland annat skulle jag ha påstått, att det var andra bestämmelser, som gällde vid den tid, då expeditionen startade, än som för närvarande äro tillämpliga. Det beror helt säkert på ett missförstånd från herr Janssons sida. Förhållandet var nämligen det, att när löneförbättringen 1918 infördes, blevo bestämmelserna ändrade därhän, att man icke längre beviljade avsked på två år men däremot väl tjänstledighet. Dessa unga män ha åtnjutit tjänstledighet med avstående av sina löneförmåner. Först 1921 ändrades bestämmelserna till de nu gällande. De voro alltså, när de foro ut, fullt omedvetna om att en sådan ändring skulle kunna äga rum. Hade de vid den tiden vetat att de under större delen av sin tjänstetid skulle bli sämre lottade i ekonomiskt avseende än sina jämnåriga kamrater, så hade helt visst icke alla av dessa kommit med på expeditionen.

Herr förste vice talmannen gav mig i sitt anförande först en reprimand, för att jag skrivit otydligt och icke skilt på permission och tjänstledighet. Sedan tillät sig förste vice talmannen att giva oss en mycket saklig instruktion om skillnaden mellan avsked, tjänstledighet och permission, och han tycktes förvåna sig över, att jag icke hade dessa begrepp klara för mig. Gentemot detta vill jag endast erinra herr förste vice talmannen om att, när denna expedition utgick fanns ingen skillnad på permission och tjänstledighet i flottans reglemente. Vi hade avsked och vi hade tjänstledighet. De bestämmelser, som herr förste vice talmannen nämnde, äro införda på ett långt senare stadium. För närvarande finnes det skillnad på permission, tjänstledighet och avsked, och den skillnaden tror jag mig känna lika bra som herr förste vice talmannen.

Nu framhöll herr förste vice talmannen vidare, att den löne reglering, om vilken personalen på Fidra underrättades först i Stilla Oceanen, givetvis måste ha varit mycket angenäm underrättelse för dem och visst icke så beklaglig, som jag velat göra gällande i min motion. Det har jag icke gjort, men vad jag framhållit, är, att därest de vetat av, att de skulle komma i ett sämre läge, jämfört med sina kamrater, genom att gå ut på denna expedition, hade de helt säkert dragit sig för att göra det.

Jag kan icke finna annat, än att dessa unga män ha genom omständigheter, över vilka de själva icke kunnat råda, blivit försatta i en sämre ställning i lönehänseende än sina jämnåriga kamrater, och jag anser icke, att det vore rimligt, att riksdagen skulle behandla dem på detta sätt, när de råkat i en situation, som är fullständigt oförvållad.

På denna grund vill jag, herr talman, hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hansson i Stockholm: Herr talman! Det är för mig en särskild glädje att här få tillfälle att yrka bifall till statsutskottets förslag.

Frågan om rätten för dessa unga män att tillgodoräkna sig den tid, de tjänstgjort på Fidra, kom under regeringens behandling på den tid, jag satt som försvarsminister, och jag har sålunda ett direkt ansvar för det beslut, som fattades av Kungl. Maj:t och som innebar ett avslag på den gjorda framställningen. Jag måste betyga, att när jag ansåg mig böra inför Konungen föreslå ett sådant beslut, skedde det med mycket tungt hjärta, och jag kände hela tiden, att här nödgades jag på grund av formella bestämmelser handla på ett sätt, som icke var värdigt den svenska staten. När nu riksdagen i en annan form fått upp ärendet till behandling, så kan riksdagen, vilket Kungl. Maj:t icke kunde, göra en avvikelse från gällande reglemente. Här är det icke nödvändigt att anlägga de strängt formella synpunkterna. Här finnes det tillfälle att se även till den andra sidan av saken.

Jag måste instämma med alla dem, som säga, att här hava några unga män

Ang.
tjänstvärds-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.
(Forts.)

Ang.
tjänsteårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.
(Forts.)

utfört en bragd, som gjort vårt land känt i utlandet och gjort vårt land mera ärat än tidigare på de platser, där de ha farit fram. Jag tycker, att det är en så ringa gärd av tacksamhet mot dessa män, om riksdagen bifaller statsutskottets förslag, att jag verkligen icke kan tänka mig, att man på de trånga formella synpunkter, som herr förste vice talmannen anför, skulle vilja gå på ett avslag.

Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Branting, Akerlund, Johanson* i Hörninge, *Norman, Hermelin* och *Berg* i Karlskrona.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Efter det sista anförandet kunde det kanske vara onödigt, att jag yttrar mig, men då jag endast vill säga några få ord, så kanske det kan ursäktas mig.

Jag för min del kan icke tillåta mig att fästa så mycket avseende vid herr förste vice talmannens utredning här, som jag eljest skulle ha gjort, därför att här har statsutskottet haft full vetskap om att det ju varit svårigheter för vederbörande att kunna få den lilla rättvisa, som ligger i att motionärerna få igenom sin framställning. Hade dessa svårigheter icke förelegat, hade naturligtvis aldrig motionen kommit fram. För min del har jag helt och hållet resonerat som så, att detta är en fredlig bragd, som på sitt sätt visat, att det finns mandom, mod och morske män ännu kvar här uppe i höga norden. Detta har för mig och för många med mig varit tillräckligt, ty vikingalynnet tilltalar även statsutskottets i mångt och mycket konservativa ledamöter.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta yttrande instämde herrar *Rydén, Waldén, Osberg, Persson* i Fritorp och *Wallerius*.

Herr **Lindman**: Herr talman! Man skulle kanske icke behöva yttra sig så mycket om denna sak, men har man som jag följt med den resa, som utförts av dessa unga män, så får man nog den uppfattningen, att det skulle vara ganska ledsamt, om riksdagen icke skulle bifalla den gjorda framställningen. Sverige har tyvärr icke haft så många tillfällen och har icke så många tillfällen att visa sin flagga i avlägsna farvatten. Det var visserligen en världsomsegling på 1850-talet med fregatten *Eugenie* och det var en annan världsomsegling på 1880-talet med fregatten *Vanadis*. Men med dessa två undantag hava svenska örlogsfartyg aldrig företagit en världsomsegling. Nu hava dessa unga män på egen bekostnad och med stora uppoffringar utfört, som här sagts från flera håll, en verklig bragd i sjömanskap genom att med sitt lilla fartyg företaga en sådan resa, som vid flera tillfällen var förenad med stora svårigheter och verkliga faror, och som för dess befäl och besättning gav en stor utbildning i sjömanskap. Då synes det mig, att man också borde se till, att de från svensk sida erhålla den ringa ersättning, som här är föreslagen.

Jag skulle i mitt anförande blott vilja påpeka en sak gentemot herr förste vice talmannen. När »Fidra» kom till Chile i södra Amerika, så mottogs dess besättning i den första hamnen av de chilenska myndigheterna med den allra största uppmärksamhet. Dessa hade uppdrag från sin regering att ställa allt vad expeditionen behövde till dess förfogande. Den fick en reparation gjord på chilenska statens bekostnad. Fartyget bogserades av chilenska örlogsfartyg genom Magellans sund och en del av Patagoniska kanalerna. Så kommo de upp till Valparaiso redd, som är öppen, och där drev en natt en stor kolpräm på »Fidra», som gjorde ett ganska betydande haveri. Man fick nu erbjudande om reparation på chilenska flottans varv, och den reparationen gick till, jag minns

icke säkert om det var 6,000 eller 8,000 kronor, men ettdera var det. När befälhavaren löjtnant Tamm kom upp till vederbörande varvsamiral för att betala detta, så sade denne: det kan aldrig komma i fråga, att chilenska staten tar emot någon ersättning för denna reparation; med detta lilla fartyg segla ni runt jorden, det är en gärning av den beskaffenhet, att den skall uppmuntras, och ni skola icke betala någonting, för att ni fått denna reparation utförd här.

Jag har, herr talman, velat anföra blott detta exempel från ett främmande land, där man väl också har många paragrafer i lagar och förordningar, och jämföra det med den synpunkt, som herr förste vice talmannen ville lägga på denna fråga, hur man från svensk sida ser saken, och jag undrar, om man icke med detta för ögonen har ytterligare anledning att bifalla statsutskottets hemställan.

Herr först vice talmannen **Nilson**: Herr talman! Jag har icke gjort någon erinran mot att kammaren på något sätt skall giva dessa officerare och även annan personal, som deltagit i denna världsomsegling, den belöning, som kammaren efter allt att döma är benägen att giva den. Men jag vill fästa uppmärksamheten på, att skall gärningen belönas, är det väl icke meningen, att *uteslutande flottans män* skola belönas. Världsomseglingen har utförts av elva man, däraf fyra flottans officerare, och de övriga sju skulle icke få någonting. Det är endast den omständigheten, att dessa fyra befunno sig i flottans tjänst, som skulle vara avgörande för huruvida bragden skall belönas eller icke. Det är detta jag velat påpeka.

Jag skall endast i anledning av vad min ärade vän herr Holmgren yttrade här meddela, att jag nu har skaffat hit reglementet för marinen, del I, 1915 års upplaga. Jag har icke fått fatt i någon senare, men denna torde vara riktig. Där heter det i § 166, som gäller avskedstagande, andra momentet: »Åstundar officer, underofficer, marindirektör, mariningenjör av 1. eller 2. graden, marinöverintendent, förste marinintendent, marinintendent av 1. eller 2. graden, eller marinunderintendent att efter avskedstagande få, med bibehållande av tur- och befordringsrätt, såsom lönlös kvarstå i flottans stam, göra därom särskild ansökan, officer och vederlike hos Konungen och underofficer hos vederbörande stationsbefälhavare samtidigt med avskedsansökan. Sådant tillstånd, som i detta mom. avses, beviljas icke officer, med mindre han tjänstgjort såsom sådan i minst 4 år, samt endast en gång åt samme officer eller vederlike eller underofficer.»

Jag tror sålunda, att jag kan konstatera, att den uppfattning, jag hade om vad reglementet för marinen innehåller i denna del, var minst lika riktig som den ärade talarens.

Herr **Olofsson** i Digernäs: Herr talman! Jag tycker, att det är något egendomligt, att när denna fråga varit föremål för bedömande på olika håll, till exempel i den militära lönenämnden och i statskontoret, där det varit rent avslag på denna framställning, man nu försöker i alla fall drilla fram saken här i riksdagen. Det är för mig alldeles ofattligt, att man skall försöka låta dessa män räkna tjänsteår under den tid, de varit borta. De ha varit så långt borta från landet, att om någonting hade inträffat under den tiden, hade de icke kunnat tjäna landet på minsta sätt. När det gäller att bedöma, huruvida det är en stor bragd, som de utfört, så är väl ändå detta icke bevisat. Det har ställts ett fartyg till deras förfogande, och det är unga pojkar huvudsakligen, som velat göra en lustresa, det är väl det stora hela. De ha velat fara land och riken ikring, och bli festligt mottagna, och det har naturligtvis för dem varit en stor nöjesresa, det är klart.

Ang.
tjänsteårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.
(Forts.)

Ang.
tjänsteårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.
(Forts.)

Så heter det också, att det skulle vara så utomordentligt att visa den svenska flaggan ute i andra länder. Jag tror, att vi ha tillfälle att visa den svenska flaggan utan dessa Fidramän. Vi ha handelsfartyg, som visa vår flagga litet varstans i världen. Innan det kan bevisas, att det är någon verklig bragd, de utfört, tycker jag, det är väl tidigt att giva dem någon särskild belöning. Skall det vara en belöning, så skall det vara i någon annan form. Vi bruka giva belöningar här från riksdagens sida till åtskilliga, men då får man gå en annan väg, än som här föreslagits.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr *Hage* instämde häruti.

Herr **Holmgren**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för en kort replik till herr förste vice talmannen.

I sitt första anförande framställde herr förste vice talmannen den anmärkningen gentemot mig, att jag icke skilt på begreppen tjänstledighet och permission. Jag replikerade honom därmed, att vid den tid, det här gäller, fanns ingen skillnad på tjänstledighet och permission, utan vi hade två slags sätt att tillfälligt komma ifrån tjänsten, det ena genom avsked och det andra genom tjänstledighet. Nu uppträder herr förste vice talmannen med en viss brio och läser upp en paragraf i reglementet, som talar om avsked. Det var den ena av de två vägar, jag framhöll att vi hade att gå. Men han undvek skickligt att besvara den invändning jag gjorde, nämligen att det icke fanns någon skillnad mellan tjänstledighet och permission vid den tid, som det var fråga om. Om nu herr förste vice talmannen fortsätter att läsa i reglementet, så kommer han icke att någonstans finna någon skillnad mellan tjänstledighet och permission, och det var blott det jag ville ha yttrat.

Herr **Hansson** i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag vill säga gentemot herr Olofsson i Digernäs, att om han nu icke för sin del anser, att den världsomsegling, som Fidras män företagit, är en bragd, så är det alldeles säkert fruktlöst för någon att försöka övertyga honom därom. Det är dock en helt annan sak, då på detta sätt under särskilda förhållanden en båt kommer till en främmande hamn och väcker uppseende, än om en handelsångare, som går sina vanliga turer, kommer till hamnen. Emellertid, jag tror icke att den saken behöver diskuteras.

Vad som föranledde mig att begära ordet var herr förste vice talmannens senaste anförande, då han lade särskilt stor vikt vid, att vederbörande icke här begärt att få avsked med avstående av lön och med bibehållande av rätten att åter träda i sin tur. Jag tycker för min del, att den omständigheten att man här i stället valt en annan väg har varit mera hedrande, på det sättet att man icke velat hindra andra från att i vanlig tur gå fram, och jag tycker icke att det efteråt skall vara något skäl, som kan anföras mot vederbörande.

Nu säger herr förste vice talmannen, att han vill så gärna vara med om att medverka till att riksdagen i annan form visar sin erkänsla. Jag har naturligtvis ingen anledning att tvivla på den ärliga meningen i de orden, men däremot är jag tämligen viss om att varken herr förste vice talmannen eller någon annan kommer att på något sätt sätta riksdagen i tillfälle att visa denna erkänsla. Här ha vi nu ett tillfälle och ett gott tillfälle. Den omständigheten att dessa officerare icke fått räkna sin vanliga lönetur gör faktiskt, att de varje dag och varje månad erinras om att den bragd, som de gjort, icke uppskattas, utan tvärtom att man uppskattar den så litet, att de kommit i ett sämre läge än sina kamrater, som bara gått lugnt hemma och trampat gatorna eller däckten. Detta

har naturligtvis aldrig varit avsett. Vi hava nu möjlighet till att här på ett enkelt sätt säga ett tack till dessa människor för vad de gjort, och jag begriper icke varför man icke skulle göra det, och jag begriper minst av allt att man försöker fälla detta genom att vinka med att man skall göra det i framtiden.

*Ang.
tjänstårs-
beräkningen
för den perso-
nal, som del-
tagit i yachten
Fidras världs-
omsegling.*

(Forts.)

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å såväl berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl av herr Olofsson i Digernäs, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 143 ja mot 58 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 7.

Härefter förekom till behandling statsutskottets utlåtande, nr 44, i anledning av väckt motion om viss ersättning utöver redan utbetald gottgörelse till byggmästaren Jean Johanson för vattenarbeten vid Dämmans fyrplats.

*Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.*

I en inom andra kammaren av herr *Norman m. fl.* väckt motion, nr 246, vilken hänvisats till statsutskottets förberedande behandling, hade föreslagits, att riksdagen ville besluta, att till byggmästaren Jean Johanson i Kalmar skulle utbetalas 15,697 kronor 6 öre jämte ränta från 28 januari 1919 såsom ersättning utöver redan utbetald gottgörelse för vattenarbeten vid Dämmans fyrplats.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte vinna riksdagens bifall.

Reservation hade likväl avgivits av herr *Norman*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka bifall till den i ämnet väckta motionen.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr Norman: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har jag jämte några med ortens förhållanden väl bekanta medmotionärer motionerat om att till entreprenören för vattenbyggnadsarbetena vid Dämmans fyrplats i Kalmarsund måtte utbetalas en viss ersättning för havda kostnader utöver vad till honom redan har utbetalats. Då jag förmodar, att flertalet av kammarens ledamöter icke tagit närmare del av detta ärende och de i motionen framförda synpunkterna, ber jag om överseende att jag tar i anspråk en liten stund för att närmare redogöra för innehållet i motionen.

Enligt kontrakt av den 29 februari 1916 mellan kungl. lotsstyrelsen och byggmästaren Jean Johanson i Kalmar hade den sistnämnde åtagit sig att utföra en del vattenbyggnader vid Dämmans fyrplats. På grund av den prisstegring å olika förnödenheter, som undan för undan under krigsåren inträffade,

Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.
(Forts.)

ingick entreprenören i en skrivelse av den 16 december 1916 till lotsstyrelsen med anhållan att denna ville bidraga med hälften av den kostnadsökning, som på grund av prisstegringen inträffat å vissa förnödenheter och arbetskostnader. Entreprenören hade uppmanats att vidtaga denna åtgärd av lotsstyrelsens kontrollant på platsen, och från lotsstyrelsen lämnades det svaret på denna hemställan, att den ju var fullt riktig och befogad, men att entreprenören borde fortsätta sitt arbete och fullfölja detta och när arbetet var färdigt inkomma med en räkning på de merkostnader, som inträffat på grund av prisstegringen. Entreprenören, som icke förut liksom icke heller senare haft några arbeten för statens räkning, trodde, att när han fick en sådan uppmaning och ett sådant svar på sin hemställan så komme han att bliva lojalt behandlad och få den ersättning, som borde tillkomma honom, och i god tro fortsatte han utan vidare arbetet, fullbordade det och gjorde ett gott och förstklassigt arbete. När arbetet var fulländat, i det närmaste åtminstone, ingick han till lotsstyrelsen den 9 december 1918 med en förnyad anhållan om ersättning och ingav då en kostnadsräkning till ett belopp av 19,913 kronor. Lotsstyrelsen tog saken under omprövning, dess kontrollant på platsen gjorde en undersökning, och han ansåg att de merkostnader, som uppstått under 1916, borde drabba entreprenören ensam, men att de merkostnader i fråga om arbetslöner, som uppstått 1917 och 1918 borde ersättas ävensom att ersättning borde utgå för material beträffande sådan som tillfölje statens eget ransoneringsingripande fördyrats, och så tillstyrkte han, att en ersättning av 15,697 kronor 6 öre rätteligen borde utgå till entreprenören. Lotsstyrelsen ansåg sig emellertid på grund av det uppgjorda kontraktet icke kunna på eget bevåg avgöra denna sak och utanordna ersättning utan hemställde till Kungl. Maj:t om bemyndigande att få utbetala denna ersättning, som lotsstyrelsen vitsordade såsom skälig och befogad. Men detta var i samma veva, som massor av entreprenörer ingingo med liknande framställningar, och denna hemställan remitterades av Kungl. Maj:t såväl som alla andra till statskontoret för yttrande. Statskontoret avstyrkte i detta som även i andra fall, att ersättning skulle utgå, på grund varav Kungl. Maj:t sedan resolverade, att denna hemställan icke skulle till någon åtgärd föranleda.

Entreprenören gjorde sedan olika framställningar dels till lotsstyrelsen, dels till Kungl. Maj:t och försökte att få rättelse, då det icke kunde förnekas att här förelågo synnerligen starka rättfärdighets- och billighetsskäl för att ersättning borde utgå. Men på grund av den ståndpunkt som intagits i frågan har det icke varit möjligt för honom att få någon ersättning utöver vad han fått. En begäran om skiljedom blev också avslagen; entreprenören hade i okunnighet om förhållandena försummat att se till att i kontraktet få in en skiljedoms-klausul, som annars då var vanlig vid uppgörande av entreprenadkontrakt med staten. Slutligen kom den 11 maj 1923 ett meddelande från handelsdepartementet, att entreprenörernas senast gjorda hemställan icke föranledde till någon vidare åtgärd.

Såsom saken nu låg till, fanns endast en möjlighet åter att få någon rättelse häri, och det var om riksdagen ville besluta att en skäligt ersättning finge utgå. På grund härav har jag tillåtit mig för min del tillsammans med mina medmotionärer motionsledes framföra detta för riksdagen. Statsutskottet, som haft frågan till förberedande behandling, har emellertid kommit till den slutsatsen, att ersättning icke borde utgå, att motionen icke borde till någon åtgärd föranleda, och jag har då funnit mig föranlåten att till statsutskottets utlåtande foga en reservation med yrkande om bifall till motionen.

De skäl, som statsutskottet anför, äro att det 1920 förelåg på grund av motioner till riksdagen liknande framställningar om ersättningar till entreprenörer, och att statsutskottets majoritet då gick in på den linjen att en utredning skulle äga rum för att få till stånd en överblick av de ekonomiska konsekven-

serna vid bifall till vissa ersättningsanspråk. Mot statsutskottets majoritet hade emellertid fyra reservanter ställt upp sig, därav en från denna kammare, och denne ende var jag. Reservationen vann i båda kamrarna, och statsutskottets majoritet fick avslag på sitt utredningsyrkande. Nu kommer naturligtvis herr Olsson i Kullenbergstorp, som jag förmodar kommer att begära ordet efter mig, och som förnämligast förde avdelningens talan vid behandlingen i utskottet, att framhålla det som en inkonsekvens från min sida, att när jag 1920 vände mig mot den utredning, som statsutskottets majoritet ville hava till stånd, har jag själv varit orsaken till att frågan i detta fall kommit i det läge den har. Då ber jag, att herr Olsson i Kullenbergstorp ville vara vänlig genomläsa mitt anförande i kammaren år 1920, och därav torde han nog finna, att mitt huvudargument var den begränsning, som statsutskottets majoritet föreslagit i fråga om denna utredning. Den skulle nämligen endast omfatta de ersättningskrav, som framställdes inom 1919 års utgång. Jag framhöll i debatten, att det givetvis funnes en hel massa entreprenörer, som kanske hade lika befogade ersättningsanspråk att framställa som de, som hade kommit med sina ersättningsanspråk före 1919 års utgång, och att det icke var rätt att dessa skulle avskäras från möjlighet att få ersättning. Jag ansåg att det därför låg en oformlighet i statsutskottets hemställan, och det var närmast på grund av denna oformlighet som jag reserverat mig och lyckades vinna kammarens anslutning till den uppfattning jag hävdade.

I det nu föreliggande fallet förhåller det sig på det sättet, att en entreprenör, som fullgjort ett fullgott arbete för statens räkning och som genom statens myndigheters, genom statens egna representanters åtgöranden och utfästelser i denna sak varit i god tro, att han skulle få de merkostnader ersatta, som prisstegringarna under årens lopp orsakat honom, ställts utan möjlighet att få denna beräknade ersättning, och detta är så mycket mera upprörande, som enligt de gjorda kostnadsberäkningarna, då riksdagen beviljade anslag för dessa vattenbyggnadsarbeten vid Dämmans fyrplats till ett belopp av 160,000 kronor, samt på grund av att entreprenören fått fullgöra sitt arbete till ett så betydligt lägre pris än den verkliga kostnaden, har å dessa anslag, något som väl är enastående under dessa prisstegringstider, uppstått ett överskott, som redovisas i årets statsverksproposition såsom färdigt att återgå till statsverket, på icke mindre än 24,064 kronor 33 öre. Här finnes sålunda av det utav riksdagen beviljade anslag för detta ändamål tillräckligt med medel tillgängliga för att lämna denna av lotsstyrelsen såsom fullkomligt befogad framställda ersättning, och det synes mig då, som om riksdagen borde gå in för att lämna denna entreprenör den ersättning, som han så väl har gjort sig förtjänt av.

De konsekvenser, som därav möjligen skulle följa, tror jag icke äro så värst farliga, att man av den orsaken bör undanhålla sig från att skipa rättvisa i detta fall.

Det kan vara mycket förklarligt, att statsutskottet för sin del icke skulle finna anledning att gå motionärerna till mötes på grund av frågans tidigare behandling, men riksdagen som sådan är ju fullt oförhindrad att här fatta det beslut, som rättvisa och billighet kräva, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid statsutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herrar *Johanson* i Hörninge och *Pehrsson* i Göteborg instämde häruti.

Herr **Olsson** i Kullenbergstorp: Herr talman! Då jag vid behandlingen i statsutskottet genomläste den ärade talarens motion, slog det mig då jag såg, att herr Norman hade undertecknat den. Det förhåller sig nämligen så, att det vid 1920 års riksdag förelåg en hel mängd dylika motioner. Då hade statsutskottet med stor majoritet kommit till det resultatet, att det ville tillstyrka

*Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.
(Forts.)*

Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.

(Forts.)

riksdagen, att man skulle besluta om en skrivelse till Kungl. Maj:t för att en utredning om alla dessa spörsmål, som varit inkomna till Kungl. Maj:t till och med 1919 års slut, skulle tagas i övervägande, och att man efter billighet borde pröva desamma, samt att vidare Kungl. Maj:t skulle inkomma till riksdagen med förslag i ärendet. Jag skall taga mig friheten att uppläsa klämman i detta utskottsutlåtande. Den lyder så: »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte föranstalta om utredning, huruvida och i så fall i vad mån och under vilka villkor ersättning borde beredas de entreprenörer för statsverkets räkning, som utan egen förskyllan på grund av efter krigsutbrottet inträffade prisstegringar åsamkats förluster.» Efter detta förklarades det vidare, att motionerna skulle anses besvarade genom denna hemställan. Så fanns det i motiveringen en vidare tolkning av innebörden, däri det heter: »Vid en dylik utredning, där jämväl med affärslivet förtrogna personer torde böra medverka, lärar enligt utskottets mening böra upptagas till prövning samtliga ansökningar av ifrågavarande slag, som till vederbörande myndigheter inkommit före 1919 års utgång, ävensom inom riksdagen väckta motioner i hithörande frågor.

När man då finner, att utskottets majoritet bestod av tjugi ledamöter och minoriteten av fyra, bland vilka sistnämnda herr Norman, som han mycket riktigt själv sade, var den ende från denna kammare, och man icke desto mindre finner, att riksdagen fattade det enstämmiga beslutet i båda kamrarna att avslå statsutskottets hemställan om denna utredning och prövning efter billighetsprinciper för ifrågavarande entreprenörer, så har jag sannerligen svårt att förstå, hur man nu, fyra år efteråt, skall kunna upptaga precis samma fråga på nytt och detta i den formen, att man prövar skälen för blott en enda av dessa entreprenörer. Jag skulle ändå kunnat begripa motionen, om den ärade motionären tagit upp hela den fråga, som förelåg 1920, d. v. s. föreslagit en allmän revision av detta beslut. Men att han på detta sätt tar upp ett enda fall är mig hart när oförklarligt. Då jag vet, att den ärade talaren alltid brukar anlägga *rikssynpunkter*, så kan det ju icke bero på att denne entreprenör bor i Kalmar län. Den suppositionen får jag kasta genast; detta kan icke vara orsaken. Jag har verkligen grubblat över vad som skulle kunnat föranleda den ärade motionären att nu uppträda alldeles diametralt motsatt mot vad han gjorde 1920. Och då kan jag knappast tro något annat, än att det helt enkelt måste bero på glömska, ty jag kan icke finna, att något av de skäl, som den ärade talaren nu har upprepat, icke förelåg även 1920. Det var ju mångskiftande motioner, som den gången förelågo, så att varje detalj ligger naturligtvis icke alldeles ensartad i de särskilda fallen, men den frågan var dock alldeles klargjord redan då, att entreprenörer, som för kronans räkning utfört arbeten under kristiden, hade förlorat en kolossal massa pengar, och även deras borgesmän. Men icke desto mindre stred då den ärade talaren som ett lejon för sin dåvarande mening, att de icke skulle ha någon ersättning. Det är alldeles omöjligt att bortförklara detta faktum.

Jag skall bara be att få framhålla en liten passus i hans anförande den gången, där det hette: »Ty om man skulle gå in på att lämna ersättning på grundvalen av en utredning, som omfattar dessa fall, äro en del avskurna. Och jag vill framhålla, att det finns andra, som givetvis gjort förluster. En massa personer skulle komma in och visa sig ha lika berättigade anspråk, och då skulle de ekonomiska konsekvenserna bli vida mer omfattande, än utredningen giver vid handen.» Det var alltså för konsekvensernas skull den ärade talaren kom till det resultat, som han gjorde, nämligen att man skulle avslå det hela. Det uppstod ju en längre diskussion i kammaren rörande denna fråga, och resultatet blev, att kammaren med mycket liten majoritet följde reservanternas. Nå, vad skulle bli konsekvensen denna gång, om vi följde den ärade motionären? Jag

kan icke förstå annat än att det skulle bli den, att till nästa år alla dessa, som herr Norman varnade för 1920, skulle komma in med sina anspråk varenda en. Något annat är icke gärna tänkbart, än att de då skulle göra sig påminda. Det är också ett egendomligt skäl, som anfördes i herr Normans tal 1920. Han kunde icke gå med på detta, säger han bland annat, emedan ersättningen endast skulle omfatta dem, som inkommit med ansökan före 1919 års utgång. Ja, vid det tillfället var det icke möjligt att utsträcka undersökningen längre. Men skulle detta innebära något hinder för dem, som kunde göra liknande anspråk gällande, att inkomma därmed efteråt? Jag har ytterst svårt att begripa den logiken. Ty om man hade beviljat hjälp för dem, som hade kommit in med sina ansökningar till 1919 års slut, så fanns det väl icke stor sannolikhet för att man helt och hållet skulle ändra taktik och handla på annat sätt beträffande dem, som kommo efteråt. Ville man sålunda göra något för dem, som redan kommit in med sina ansökningar, så var det väl icke rätta vägen att avslå detta anslag på den grunden. Atminstone kan jag icke begripa, att detta skulle vara någon tröst för dem. Jag tror också, att det skälet mest var tillkommet, emedan man icke rent ut ville säga, att ingen borde ha någonting.

Nu har jag i alla fall konstaterat denna stora förändring i åsikter hos den ärade motionären. Och även jag själv står i ett mycket egendomligt förhållande till denna fråga. Visserligen tillhörde jag icke statsutskottet 1920, men jag tillhörde i alla fall den minoritet i kammaren, som tyckte, att man skulle göra en utredning för att tillfredsställa billighetens krav och icke ruinera folk. Men man ville icke göra det. Då vill jag verkligen säga: hur skall man kunna tänka sig, att statsutskottet eller riksdagen för ett enda ögonblick skulle reflektera på att nu vidtaga en dylik åtgärd, fyra år efteråt, när de ekonomiska förhållandena för staten äro betydligt sämre än för fyra år sedan, och när det över huvud grott en hel del mossa över dessa saker under dessa fyra år? Det är verkligen icke små pretentioner den ärade talaren har, då han vill, att vi skola följa honom nu, när han gjort denna helomvändning. Jag tror icke det gärna är möjligt att förutsätta, att kamrarna skulle vara så ytterst inkonsekventa. Nu, när man en gång fattat detta beslut, lär det väl icke vara möjligt att göra på detta sätt, utan då skulle man taga upp frågan i dess helhet och taga vid, där man slutade 1920, eller över huvud taga upp frågan så, att det kunde skipas rättvisa över hela fältet. Men jag tror icke, vi äro beredda att göra detta nu. Och över huvud skulle det vara den största hasard man kan tänka sig, om man nu grep in på en enda punkt och vidtog det, som herr Norman här kallar rättelse.

För övrigt är det en liten egendomlighet till med denna sak, och det är den, att detta ärende var inkommet redan 1919. Det är just ett av de ärenden, rörande vilka statsutskottet 1920 begärde utredning. Följaktligen har även detta särskilda ärende av riksdagen redan avslagits.

Jag tror nu, att dessa skäl skola räcka till att klara statsutskottets uppfattning och ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Den ärade föregående talaren påstod, att hos mig inträffat en stor förändring i åsikter sedan 1920, och att jag gjort en helomvändning. Jag kan icke finna, att det är på det sättet. Jag har fortfarande samma uppfattning, som jag hade då, och som jag tidigare hävdad. I princip anser jag, att en entreprenör får stå risken för förluster, då han givetvis, ifall han gör vinst på en entreprenad, icke återbär ett oskäligt vinstbelopp. Och när han gör förluster vid ett annat tillfälle, får det ena söka jämna ut det andra.

Men det finns dock ett ordspråk, som säger: »Ingen regel utan undantag.» Och det kan finnas vissa undantag från en dylik allmän regel. Entreprenörer, som under en lång följd av år haft med staten att göra och kanske under lång tid före krigsutbrottet hade olika entreprenader för statens räkning och som numera

*Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.*

(Forts.)

Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.
(Forts.)

återigen fått dylika, hade ju då tillfälle att förtjäna pengar och hava även efteråt haft tillfälle att göra det. Den entreprenör, det här är fråga om, har icke förut och icke heller sedermera haft något annat med staten att göra än just beträffande denna entreprenad. Och på grund av den behandling, han blivit utsatt för, torde han nog samt akta sig för att ännu en gång få med staten att göra. Ty jag erinrar ännu en gång om det förhållandet, att på grund av uttalanden och utfästelser, som gjorts av statens egna representanter, har han varit i god tro. Och i denna goda tro fortsatte han sitt arbete i den fasta förvisningen, att han skulle få den ersättning, som lotsstyrelsen och dess representanter ansågo fullt befogad och fullt skälig.

När den ärade talaren erinrar, dels om vad utskottets majoritet föreslog 1920 och dels om vad jag då sade, så ber jag också att få läsa upp ur utskottets utlåtande några rader, som han glömde att citera. I utskottets motivering heter det: »När en sådan utredning föreligger, och de ekonomiska konsekvenserna i ersättningsfrågan följaktligen kunna överblickas, torde resultatet av utredningen böra föreläggas riksdagen.» I mitt anförande här i kammaren 1920 säger jag: »Under sådana förhållanden kan jag icke finna det slut, vartill utskottet kommit, nämligen att, när sådan utredning föreligger, de ekonomiska konsekvenserna kunna överblickas, fullständigt riktigt.» Och så följer den sats, som herr Olsson i Kullenbergstorp läste upp, däri jag säger, att man avskure en hel del fall, som kunde vara fullt lika befogade som de, som skulle bliva föremål för utredning. Det var denna felaktighet i statsutskottets hemställan, som då föranledde mig att reservera mig mot beslutet, vilken reservation också vann kamrarnas bifall.

Nu säger herr Olsson i Kullenbergstorp, att, sedan man fattat ett sådant beslut 1920, så är det icke möjligt att taga upp ersättningsfrågan till entreprenörerna så nära efteråt som fyra år efter detta besluts fattande. Jag ber då att få erinra herr Olsson i Kullenbergstorp om att han själv står antecknad som närvarande vid ett statsutskottssammanträde förra året, då en ersättningsfråga till en entreprenör var före. Det gällde då en entreprenörfirma C. B. Åkerström, som genom enskild motionär här i denna kammare framställde ersättningsanspråk på grund av förluster gjorda vid en bränsleleverans till tekniska högskolan, och det ersättningsanspråk firman kom med slutade på 24,360 kronor 83 öre. I den frågan hade dock förevarit skiljedom, och skiljedomen hade gått denna firma emot. Och trots det att det fanns skiljedomsutslag, som utfallit till entreprenörens nackdel, så gick statsutskottet enhälligt på den linjen, att ersättning till denna entreprenör borde utgå, och riksdagens båda kamrar beslutade 1923 i enlighet med statsutskottets enhälliga framställning. Och för denna framställning står herr Olsson i Kullenbergstorp medansvarig såsom den vilken, liksom jag, var närvarande vid detta utskottssammanträde förra året. Är det då tal om att jag är inkonsekvent nu, så var jag inkonsekvent även förra året, och då är även herr Olsson i Kullenbergstorp betydligt inkonsekvent.

Dessutom föreligger här, såsom jag redan betonat, ett sådant säreget fall, att på det av riksdagen beviljade anslag, som ansågs behövt för detta arbetes utförande, för ett arbete, som drivits under den värsta dyrtiden och slutfördes 1918 eller i början av 1919, på detta av riksdagen beviljade anslag har uppstått ett överskott på över 24,000 kronor. Då bör väl finnas vissa starka skäl för att tillmötesgå det av lotsstyrelsen såsom befogat erkända ersättningskravet från entreprenörens sida att för sina merkostnader erhålla ett belopp av 15,000 kronor. Här föreligger ett sådant fall, till vilket kanske en motsvarighet icke på något håll kan uppvisas. Man bör väl ändå utan att vara så fast i en byråkratisk åskådning, att man känner sig fullständigt bunden av vissa formella synpunkter, kunna tillmäta billighets- och rättfärdighetskrav tillbörligt

värde, även om den man det gäller och det arbete, som här utförts, händelsevis skulle vara hemmahörande i Kalmar län.

Jag ber också att få säga, att det förhållande, att Dämmans fyrplats ligger i Kalmar sund och att entreprenören är bosatt i Kalmar, givetvis i så måtto för-
anlett att jag blivit motionär i denna fråga, att entreprenören till mig och mina medmotionärer talat om möjligheten att av riksdagen få rättelse i detta fall. Men i övrigt — och det har herr Olsson i Kullenbergstorp visserligen litet ironiskt erkänt — ha dylika omständigheter icke verkat avgörande på vårt ståndpunktstagande. Motionärerna ha endast i detta fall varit närmare att finna det berättigade i ifrågavarande framställning, och jag ber därför ännu en gång, herr talman, att få hemställa om bifall till mitt förut gjorda yrkande.

Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.
(Forts.)

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag kunde ha nöjt mig med att instämna i vad herr Olsson i Kullenbergstorp anfört men det är ett par saker som jag skall be att få tillägga. Förevarande fråga har behandlats rätt ingående i statsutskottets tredje avdelning. Det förhåller sig så, att uti det kontrakt, som uppgjorts mellan entreprenören och ifrågavarande myndigheter, införts bestämmelser om ett *rörligt* cementpris. Detta förhållande innebär sålunda, att ifall cementpriset under kontraktstiden komme att höjas och under förutsättning att entreprenören gjorde anmälan om saken inom viss tid, han skulle få uppbära särskild ersättning. Det visar sig också, att ersättning i dylikt avseende utgått med 5,795 kronor 93 öre. Detta är en förmån, som andra entreprenörer, vilka utfört arbete för statens räkning, icke fått åtnjuta. Det är sålunda icke så som herr Norman säger, att förevarande entreprenör är sämre ställd än andra, så att det skulle vara mera synd om honom därigenom att han haft en dålig uppgörelse med staten. Ett sådant påstående torde icke vara befogat.

Herr Normans enda motivering för reservationen synes vara, att det uppstått ett litet överskott på det anslag, som riksdagen beviljat härvidlag. Men detta är väl intet skäl för att riksdagen i denna fråga skulle intaga en annan ståndpunkt nu än tidigare skett. Det fall, som herr Norman nämnde — då statsutskottet i föl tillstyrkte en framställning om beviljande av *stubb*ersättning — ligger på ett helt annat plan. Om man tager del av dessa handlingar, visar det sig, att bestämmelserna i kontraktet blivit vantolkade av vederbörande, i det att det där var fråga om andra beräkningsgrunder vid uppgörandet av kontraktet med leverantören än som tillämpades när betalning skulle erläggas. Det var detta missförhållande, som statsutskottet föregående år föreslog riksdagen att rätta till. Det kan således icke göras några jämförelser mellan förevarande entreprenad och de leveranser, som herr Norman omnämnde. Det finns ur saklig synpunkt intet skäl att nu intaga en annan ståndpunkt än riksdagen tidigare gjort, och jag ber, herr talman, att få instämna i yrkandet om bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Bara ett par ord! Motionären framhöll, att det ärende, som han lagt fram i år, är till sin natur alldeles exceptionellt. Ja, så sade alla motionärerna i frågan år 1920: var och en ansåg sin framställning vara bättre lagd och ha större skäl för sig än alla andra. Det argumentet är alltså så slitet som det kan vara.

En sak förbigick emellertid den ärade talaren, nämligen att vi en gång för alla fått till stånd ett beslut på detta område. Vi ha klarat av detta spörsmål, tack vare att herr Norman på sin tid låg så starkt i selen för att man skulle avslå de yrkanden, som då gjordes i frågan. Herr Norman talade i sitt anförande av år 1920, vilket han säger sig ännu stå fast vid, om de konsekvenser, som skulle kunna inträda, om alla dylika yrkanden bifölles, och det är ju den saken det ytterst kommer an på. Men giv mig då ett svar på den frågan: om vi göra det

Ang. viss
ersättning till
byggmästaren
J. Johanson.

(Forts.)

tankeexperimentet, att riksdagen i dag beslutade, att denna entreprenör skulle ha den ersättning, som herr Norman strider för, uppkommer det då inga sådana konsekvenser, som herr Norman varnade för år 1920? Herr Normans olika ståndpunkter stämma inte med varandra det allra minsta.

Så sade herr Norman, att man får icke vara byråkratisk härvidlag. Nej, jag tror inte jag kan beskyllas att vara byråkratisk, och jag tycker dessutom, att den åsikt, som herr Norman år 1920 förfäktade, verkligen var byråkratisk. Då hängde nämligen herr Norman upp sig på, att entreprenörerna icke kommit in med ansökningar i ty varande fall. Jag tycker att det är en egendomlig tankegång, att man skulle hjälpa så att säga den sista i en lång rad av ansökningar, men avslå de första. Även det resonemanget kan jag icke få att gå ihop.

Vidare har man åberopat fjolårets beslut, som vi alla voro med om — även herr Norman egendomligt nog. Emellertid gällde det icke där ett entreprenadarbete, som utförts under kristiden. Dessutom vet herr Norman precis lika väl som jag, vad som var avgörande för riksdagens beslut den gången, nämligen den tolkning av kontraktet som omfattades av alla tekniker och som dessa försäkrade vara i överensstämmelse med tekniskt språkbruk. Enligt denna tolkning skulle nämligen den person det då gällde vara berättigad till viss ersättning, som då också tillstyrktes. Visserligen hade en kompromissdom gått en annan väg, men frånsatt att kompromissnämnden var litet egendomligt sammansatt — det skall jag inte här fästa mig vid — så fanns det skäl att ställa sig på den ståndpunkt, som framhölls såsom den riktiga av alla i målet tillfrågade tekniker. Det beslut som då fattades låg sålunda på ett helt annat plan än det, som här är i fråga. Det är så långt ifrån, att nämnda beslut bör på något sätt vara prejudicerande i detta fall, som det är så artsilt och till tidsförhållandena så avlägset från det som det här gäller. Jag är vidare av den åsikten, att även om min mening blir underkänd i ett kammar- eller riksdagsbeslut, bör man lojalt ställa sig besluten till efterrättelse. Jag tror, att vi må bäst på det sättet i längden. När man en gång avgjort ett ärende i en viss riktning, bör det vara jättestarka skäl för att vända upp och ned på det hela. Jag kan icke finna, att några sådana skäl anförts, och jag ber därför, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Norman: Herr talman! »Bara ett par ord», så började herr Olsson i Kullenbergstorp sitt sista anförande, och även jag skall be att få börja på samma sätt — jag kommer också att hålla vad jag lovar. Jag skall endast ge den repliken, att om kammaren följer reservationen visar den lojalitet mot de verkliga rättfärdighets- och billighetskrav, som här blivit framförda. Detta förhållande borde tala tillräckligt starkt för den ståndpunkt jag som reservant intagit. Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Om inte herr Norman så energiskt legat i för den ståndpunkt han intog förra gången denna fråga var uppe, hade han haft litet mera utsikt att nu realisera sina önskemål. Vid det tillfället hörde jag till de ledamöter i kammaren, som ville, att riksdagen skulle göra något för att få rättelse i de missförhållanden, som på grund av kristidsläget uppkommit härvidlag. Men i dag måste jag i likhet med herr Olsson i Kullenbergstorp säga, att vi få lov att respektera, vad riksdagen tidigare beslutat, och jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen givit propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 8.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av paviljonger för oroliga sjuka vid Östersunds hospital, dels väckt motion angående anordnande av en anstalt å Hultsfreds lägerplats för svårskötta, obildbara sinnesslöa; och

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning av statsmedel för handräckning i vissa fall enligt 72 § i lagen den 14 juni 1918 om fattigvården.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Vid härpå skedd föredragning av statsutskottets utlåtande, nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av vissa fiskehamnar yttrade

*Ang.
utförande av
vissa fiske-
hamnar.*

Herr **Gardell**: Herr talman! I punkt 4 av föreliggande betänkande har statsutskottet hemställt, att bland annat fiskehamnen vid Gnisvärd icke för närvarande skulle komma till utförande. Det är statsfinansiella skäl, som föranlett denna ståndpunkt och jag skall med anledning därav icke här göra något yrkande. Jag vill emellertid fästa statsmakternas uppmärksamhet på, att oaktat Gotland ligger mitt i Östersjön, så har enligt av länsstyrelsen verkställd utredning de senaste tio åren importerats mer än 5 miljoner kilogram fisk eller i runt tal 600,000 kilogram per år. Orsaken till detta sorgliga läge är brist på fiskehamnar, och därför ber jag att få hemställa, att man, så snart statsfinansiella skäl tillåter det, iordningställer de föreslagna fiskehamnarna. Herr talman, jag har intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införande av värmeledning i östra flygelbyggnaden till Gävle slott m. m.; och

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av vissa lokaler i förutvarande straffängelset i Stockholm åt riksarkivet och statens historiska museum.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 11.

Därnäst i ordningen var å föredragningslistan uppfört statsutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av visst av postsparbanksmedel felaktigt utbetalat belopp.

Uti en till riksdagen den 7 mars 1924 avlåten proposition, nr 107, vilken för förberedande behandling hänvisats till statsutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva dels att ett belopp om ettusen kronor, som enligt i propositionen lämnad redogörelse fel-

*Ang.
eftergivande
i vissa fall av
kronans rätt
till ersättning
för skada
till följd av
tjänstemans
fel eller
försummelse.*

Ang.
eftergivande
i vissa fall av
kronans rätt
till ersättning
för skada
till följd av
tjänstemans
fel eller
försummelse.
(Forts.)

aktigt utbetalats av postsparbankens medel, finge i bankens räkenskaper avskrivnas och att därigenom uppkommen förlust finge påföras postsparbanksrörelsen, dels ock att Kungl. Maj:t skulle äga att, när särskilda skäl därtill vore, eftergiva kronans rätt till ersättning för skada till följd av fel eller försummelse i tjänsten, som begåtts av tjänsteman vid de under kommunikationsdepartementet lydande affärsdrivande verken; dock att det belopp, som i varje särskilt fall högst finge eftergivas, ej finge överstiga 5,000 kronor.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte medgiva att det belopp om ettusen kronor, som å motboken nr 60,366 serien V felaktigt utbetalats av postsparbankens medel, finge i bankens räkenskaper avskrivnas och att därigenom uppkommen förlust finge påföras postsparbanksrörelsen; och

b) att Kungl. Maj:ts förevarande förslag, i vad det avsåge bemyndigande för Kungl. Maj:t att, när särskilda skäl därtill vore, eftergiva kronans rätt till ersättning för skada till följd av fel eller försummelse i tjänsten, som begåtts av tjänsteman vid de under kommunikationsdepartementet lydande affärsdrivande verkan, icke måtte av riksdagen bifallas.

Vid detta utlåtande var fogad reservation av herrar förste vice talmannen *Lamm* och *Anderson* i Råstock, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte medgiva

a) — — — —

b) att Kungl. Maj:t skulle äga att, när särskilda skäl därtill vore, eftergiva kronans rätt till ersättning för skada till följd av fel eller försummelse i tjänsten, som begåtts av tjänsteman vid de under kommunikationsdepartementet lydande affärsdrivande verken; dock att det belopp, som i varje särskilt fall högst finge eftergivas, ej finge överstiga 2,000 kronor.

Mom. a).

Utskottets hemställan bifölls.

Sedan *mom. b)* härpå föredragits, yttrade:

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna, så har två av utskottets medlemmar reserverat sig till förmån för Kungl. Maj:ts framställning i denna punkt b; och såsom den ene av reservanterna ber jag med anledning härav att få säga några ord.

Först vill jag för min del säga, att det naturligtvis icke spelar någon större roll för dagen, huruvida utskottets förslag segrar eller icke, men jag vill framhålla, att de stora mått, som man gett åt proportionerna i denna fråga, kan jag för min del icke vara med om. Jag skall bara påpeka, att Kungl. Maj:t kan utav medel, som tillhöra en särskild fond, köpa in stora egendomar — ja, i dagarna har man sett, att regeringen avslutat köp på icke mindre än 4¹/₂ miljoner kronor.

Jag vill vidare erinra, att när det gäller spannmålstullar, kunna dessa av regeringen suspenderas. Jag vill föra över resonemanget på kommunikationsverken och bara peka på, att Kungl. Maj:t kan vid statens järnvägar både fastställa taxor och medgiva nedsättningar däri och gör det också. Beträffande vattenfallsstyrelsen torde förhållandet vara ungefär enahanda. När man ser på dessa exempel, så förvånas man verkligen icke över, att Kungl. Maj:t i detta fall kommit fram och begärt ett litet bemyndigande att så att säga i solklara fall själv avgöra, huruvida ett belopp, som råkat genom något missöde bli oriktigt utbetalt, må kunna efterskänkas vederbörande ansvarige tjänsteman.

Ställ upp å ena sidan, mina damer och herrar, dessa stora maktbefogenheter, som nyss nämnts, och å andra sidan detta lilla bemyndigande, som Kungl. Maj:t här begärt att få sig tillerkänt och vilket med avseende å beloppet reservanternas nu föreslagit till 2,000 kronor! Kom vidare i håg de med ett sådant ärende förenade kostnader, såsom framläggande av proposition, för tryckning i övrigt vid ärendets behandling i olika faser, samt därtill alla överläggningar, som skola föras i sådana småsaker! Jag tror då, att kammarens ledamöter måste ge mig rätt i att det vore bättre att lägga den här saken så, som Kungl. Maj:t begärt, med den begränsning i maximisumman, som reservanternas föreslagit. Kungl. Maj:t har ju begärt att få sätta maximigränsen vid 5,000 kronor, reservanternas föreslå 2,000. Varför vi stannat för detta belopp, var ju dels därför, att vi tyckte det vara väl raskt marscherat att taga till en så stor summa på en gång, och dels därför att man kan utöka summan för den händelse det skulle behövas, när man fått litet erfarenhet av, huru ett sådant här nytt bemyndigande verkat.

*Ang.
eftergivande
i vissa fall av
kronans rätt
till ersättning
för skada
till följd av
tjänstemans
fel eller
försummelse.*

(Forts.)

Jag tycker, att alla praktiska och förnuftiga skäl tala för att gå med på Kungl. Maj:ts förslag med den jämkning, som reservanternas låtit Kungl. Maj:ts förslag undergå.

Jag skall därför, herr talman, då jag icke finner några skäl för motsatsen, be att få yrka avslag på utskottets hemställan och bifall till reservationen, som i detta fall är en modifiering av Kungl. Maj:ts förslag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Det är ju icke en stor fråga, som det här gäller, men jag vill i alla fall icke underlåta att uttala, att det i anslutning till de synpunkter, som den ärade reservanten här framfört, synes mig vara att gå rätta vägen, om man bifaller Kungl. Maj:ts proposition, låt vara gärna med den jämkning från 5- till 2,000 kronor, som reservanternas ifrågasatt. Jag kan för min del icke finna annat, än att det, efter vad som gjorts gällande vid åtskilliga tillfällen, skulle vara klokt, om riksdagen, när det rör de affärsdrivande verken, låter Kungl. Maj:t bestämma om sådana småsaker, som här äro i fråga; någon risk för att riksdagen ej kan utöva fullt tillfredsställande kontroll, kommer nog ej att uppstå. Ty genom den revision och offentlighet överhuvud taget, som föreligger vid sådana uppgörelser, har riksdagen tillräcklig möjlighet att överskåda vad som händer och sker. Någon risk för att Kungl. Maj:t skulle vara mer hänsynsfull än riksdagen, när det gäller ömmande fall, torde med den erfarenhet man har från senare åren liksom ofta nog tidigare icke vara att befara.

Jag tror följaktligen, att kammaren skulle göra klokt i att bifalla reservationen i den form, som herr Anderson i Råstock nu talat för.

Herr **Olsson** i Blädinge: Herr talman! Det är ju här fråga om nya principer, som statsutskottets majoritet ej ansett sig böra gå in för. Lyckligtvis är det icke så ofta dylika ärenden behöva föreläggas riksdagen, och därför har statsutskottets majoritet icke ansett sig böra gå med på att riksdagen avhänder sig prövnings- och bestämmanderätten i sådana fall, som här ifrågasättes.

Jag skall därför be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i förevarande moment, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. b) av den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Ang.
eftergivande
i vissa fall av
kronans rätt
till ersättning
för skada
till följd av
tjänstemans
fel eller
försummelse.
(Forts.)

Den, som vill, att kammaren, med avslag å statsutskottets hemställan i mom. b) av utskottets förevarande utlåtande nr 50, bifaller det förslag, som innefattas i mom. b) av den vid utlåtandet fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallet utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 105 ja mot 78 nej, vadan kammaren med avslag å utskottets hemställan, bifallit det förslag, som innefattades i mom b) av den vid utlåtandet fogade reservationen.

§ 12.

Härefter föredrogs vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för postverkets räkning av tomt i Umeå; och

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rörelsekapital för telegrafverket.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13.

Ang.
ett statens
kraftverk vid
Norrforsen
i Ume älv.

Statsutskottets utlåtande, nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anläggande av ett statens kraftverk vid Norrforsen i Ume älv föredrogs härpå. Därvid yttrade:

Herr Hage: Herr talman! Jag har icke något annat yrkande att göra än på bifall till utskottets förslag, men jag har begärt ordet för att göra ett påpekande i detta sammanhang.

Det är nämligen så, att det finnes ganska mycken arbetskraft ledig, som skulle kunna användas för det här ändamålet, detta både med avseende å schaktmästare och förmän liksom även arbetare, särskilt uppe i norra delarna av landet. Nu har naturligtvis en hel del av dessa människor gått och väntat på samt hoppas fortfarande, att det skall bli möjligt för dem att få sysselsättning vid detta mycket stora arbetsföretag. Emellertid har så småningom spritt sig den uppfattningen — jag vet icke, om den är riktigt men det har dock sagts så — att funderingar finnes inom vattenfallsstyrelsen, som skulle gå ut på, att det här företaget eventuellt komme att sättas på entreprenad och att detta kunde leda till, att särskilt schaktmästare, förmän och sådan personal, men i vidrigaste fall även arbetare skulle kunna bli ersatta med *utländsk* arbetskraft, vilket ju för övrigt skett i något fall förut, t. ex. när vattenfallsstyrelsen hade hand om en del arbeten vid Södertälje.

Det är givet, att i den mån denna uppfattning spritt sig, har detta icke kunnat annat än åstadkomma en viss irritation hos en del arbetslösa människor, det kan man mycket väl förstå.

Därför har jag begärt ordet för att uttrycka den förhoppningen, att, när detta arbete sättes i gång, det skall finnas möjlighet att engagera arbetskraft från vårt eget land; vi ha ju också för närvarande så gott om arbetskraft, som icke har sysselsättning — ett flertal schaktmästare, förmän och arbetare ha t. ex. undan för undan upptagits vid statens företag. Det finnes alltså icke någon anledning att använda *utländsk* arbetskraft på detta område.

Det var endast detta jag ville ha sagt i det här sammanhanget.

Chefen för kommunikationsdepartementet herr statsrådet **Lübeck**: Herr talman! Den fråga, som herr Hage bragt på tal, tillkommer närmast vattenfallsstyrelsens eget förvaltningsansvar, och jag skall därför givetvis icke ingå i något bedömande av hur man kan komma att förfara i det här av herr Hage berörda avseendet.

Jag vill emellertid endast erinra om att uti vattenfallsstyrelsens arbeten entreprenad endast undantagsvis använts, och huvudsakligen då det gällt särskilda specialarbeten, där vattenfallsstyrelsen icke ansett ekonomiskt lönande att lägga sig till med den attiralj, som för ett visst arbetes utförande kan erfordras — huruvida entreprenadssystemet principiellt är lämpligt eller icke på detta område, skulle det föra för långt att här gå in i närmare diskussion om.

Jag vill dock i det fallet erinra, att när vattenbyggnadsarbeten av det slag, som vattenfallsstyrelsen i regel befattar sig med, förekomma, så möta ej sällan stora tekniska svårigheter att använda entreprenad, därför att arbetena ofta måste nära anpassas till andra arbeten, vilka i varje fall icke kunna utföras på entreprenad. Det är också ofta svårt att bedöma dessa byggnadsarbeten, så att en entreprenör skulle kunna på tillfredsställande sätt beräkna vad arbetet kommer att kosta. Å andra sidan får man icke heller förbise, att den omständigheten, att vattenfallsstyrelsen så litet använder entreprenad, just kan hava bidragit till den svårighet, som herr Hage berörde, nämligen att man fått så mycket relativt fast anställd personal, som sedan vid häftig nedgång i arbetenas omfattning, såsom förhållandena varit de senaste åren, blir nog så svårt att begränsa på ett hyggligt sätt. I varje fall får man väl säga, att när vattenfallsstyrelsen nu bedriver arbeten i så betydligt minskad omfattning i jämförelse med vad det var under högkonjunkturen, så är det väl snarare mindre skäl än tidigare för vattenfallsstyrelsen att slå in på andra vägar på detta område.

Jag har endast velat lämna dessa upplysningar i saken.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

Föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 4, i anledning av herr Johanssons i Krogstorp m. fl. motion, nr 331, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om en rättvisare fördelning av bördorna för vägunderhållet å landet; och blev utskottets i detta utlåtande gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 15.

Vidare förelåg till avgörande konstitutionsutskottets utlåtande, nr 21, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Konungen rörande ändring i visst avseende av bestämmelserna angående val till riksdagens andra kammare m. m.

Till konstitutionsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna i första kammaren nr 53 av friherre *Adelswärd m. fl.* och i andra kammaren nr 224 av herr *Pettersson* i Södertälje m. fl., i vilka föreslagits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t äska, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande möjlighet att bygga de allmänna valen till riksdagens andra kammare och de kommunala representantförsamlingarna på en metod, som i högre grad än för närvarande möjliggjorde direkta personval, samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

*Ang.
ett statens
kraftverk vid
Norrforsen
i Ume älv.
(Forts.)*

*Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.*

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.
(Forts.)

Reservationer hade likväl avgivits:

av herr *Dahl*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning rörande möjligheten att, med bibehållande av proportionellt valsätt, bygga de allmänna valen till riksdagens andra kammare och de kommunala representantförsamlingarna på en metod, som i högre grad än för närvarande kunde ske möjliggjorde direkta personval, samt till riksdagen inkomma med det förslag, vartill utredningen kunde föranleda;

av herr *Lyberg*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t — — — lika med motionerna — — — utredningen kunde föranleda; samt

av herrarna *Ljunggren*, *Jansson* i Edsbäcken och *Bäckström*, vilka instämt i herr *Lybergs* yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs, varefter

Herr förste vice talmannen *Nilson* anförde: Herr talman! Då jag är medmotionär i detta ärende och därjämte på sin tid medverkade till att vår nuvarande valordning år 1907 antogs, och alltså i handling visat att själva valsättet vid rösträttsreformens införande icke för mig var fullkomligt avgörande, så har jag begärt ordet för att här inför kammaren ange, hur jag bedömer det föreliggande spörsmålet.

En ärad ledamot av denna kammare uttalade i en vid 1918 års lagtima riksdag väckt motion, att »man kan säga, att de politiska valen alltmera utvecklats sig till att valmännen numera rösta på *ett visst parti*, ej på *vissa personer*». Den iakttagelsen är utan tvivel alldeles riktig, och lika riktig som den iakttagelsen är, lika beklaglig anser jag dess innebörd vara. Den är beklaglig därför, att utövat av en av de främsta medborgerliga rättigheter, en rättighet, som borde kännas för en var icke blott såsom en rättighet utan även som en skyldighet, nämligen rättigheten att välja representanter till riksförsamlingen, genom att på det sätt som skett blivit i så hög grad mekaniserat, förlorat något av sin ursprungliga karaktär. Det personliga bandet mellan väljarna och representanten har försvagats, och det står i fara att allt mer och mer försvagas. Härav lider det politiska intresset, men verkningarna äro icke begränsade enbart härtill. Även den valde representanten lider härigenom, i det hans personliga övertygelse och ansvars känsla stå i fara att försvagas och avtrubbas. Det blir *partitrohet* och *divisionsansvar*, som träda i stället för det *personliga ansvaret*. Personligheten blir fjättrad med snäva partiband, personlighetens bästa egenskaper komma därigenom att hämmas i sin fria utveckling, kraften till handling kan icke på samma fria sätt göra sig gällande som borde ske. Detta undanskjutande av personligheten måste självfallet skada hela samfundslivet, eftersom samhället dock är byggt av och bygges av personligheter.

Jag förutsätter, att vi alla utan hänsyn till politiska meningsriktningar äro intresserade av att samfundslivet höjes, att det fördjupas och att det vidgas; men det kan enligt min mening icke ske på en sådan mera mekanisk väg, genom att mer och mer mekanisera själva den viktiga akt, som valakten i sig utgör. Jag måste i stället anse det vara nödvändigt, att personlighetens egenart mer får komma till sin rätt; och om nu detta gäller i allmänhet om val, så gäller det i allra högsta grad om de politiska valen. Beträffande dessa synes mig för närvarande ett allvarligt behov föreligga att komma ut ur den mekanisering av vår nuvarande valmetod, som vi steg för steg förts in uti. Vi motionärer anse, att vägen ut ur denna mekanisering, är att gå över till en *personvalmetod*, vare sig inom det proportionella valsystemet eller utanför det-

samma; vi låta själva valsättet vara en fullt öppen fråga; vi hålla före, att det är själva personvalmetoden, som bör vara det väsentliga och vara målet, dit man skulle sträva, vare sig man, som jag nyss sade, kommer dit inom det proportionella valsystemet eller utanför detsamma.

Nu är det emellertid så, att vi för denna mening icke kunnat få konstitutionsutskottets understöd. Utskottet har, förefaller det mig, för sin ståndpunkt icke anfört några särdeles avgörande skäl. Utskottet kryper visserligen bakom proportionsvalssakkunniga, som i sitt betänkande ha stannat vid att icke framlägga något förslag i den av oss åstundade riktningen. Kammaren kan emellertid finna av den reservation, som av herr Lyberg i första kammaren har fogats till utskottets utlåtande, att det ingalunda varit de svårigheter, som givetvis måste möta personvalsprincipen inom ett proportionellt valsystem, som hindrat dessa sakkunniga att framlägga ett dylikt förslag, utan det har varit dels den omständigheten, att frågan ansågs böra mera mogna i den allmänna uppfattningen och så väl principiellt som tekniskt genomdebatteras, och dels den begränsade tid, som stod dessa sakkunniga till buds. Det bruk som utskottet gjort av proportionsvalssakkunnigas utredning är ej fullt riktigt och utskottet har i verkligheten ej av denna utredning ett stöd för dess avstyrkande hållning.

Enligt min mening har reservanten Lyberg i sin reservation alldeles rätt, då han säger, att vid allmänna val bör valakten vara ett uttryck av personligt förtroende för den som väljes. I stället blir det nu mer och mer en demonstration för en viss politisk åskådning, ett visst politiskt parti. Det måste därför te sig som en högst viktig sak att utforma ett valsystem, som icke skjuter tillbaka personlighetsmomentet och gör partianslutningen till ett tvång. Reservanten Lyberg har i reservationen framhållit, att den utredning i ärendet, som av honom ifrågasattes, främst borde röra sig inom ramen för vårt nuvarande valsystem och avse möjligheten att nå det uppställda målet genom införande av en s. k. personproportionalistisk metod. Men då det proportionella valsättet icke får anses såsom det under alla förhållanden enda tillämpliga, torde enligt hans mening undersökningen böra omfatta även de möjligheter i angivna hänseende, som andra valsystem erbjuda. Den ståndpunkten förefaller mig vara en verkligt fri och förutsättningslös ståndpunkt. Om man utan förutfattad mening tar del av proportionsvalssakkunnigas betänkande, skall man också finna, att reservanten Lyberg har vida starkare skäl för sin mening i detta betänkande än utskottet för sin negativa ståndpunkt.

Jag skall icke upptaga kammarens tid vidare. Men med stöd av det anförda och under hänvisning till vad som av herr Lyberg anförts i hans vid utskottets utlåtande fogade reservation får jag, herr talman, hemställa, att kammaren måtte med avslag å utskottets hemställan bifalla den av honom vid utskottets utlåtandet fogade reservationen.

Härpå yttrade:

Herr Larsson i Västerås: Herr talman, ärade kammarledamöter! Herr förste vice talmannen anmärkte beträffande utskottets utlåtande, att utskottet icke hade anfört något avgörande skäl för sitt avstyrkande av motionärernas förslag om utredning i det här ärendet. Ja, jag vill säga det, att utlåtandet svarar ju egentligen mot motionen. Ty utskottet har heller icke kunnat finna, att motionärerna framfört något avgörande skäl för en skrivelse i det syfte som motionen anvisar.

Jag vill till en början fästa uppmärksamheten vid att motionärerna erkänna, att den nuvarande valmetoden i huvudsak tillgodoser det med densamma avsedda syftet, det syftet nämligen att bereda minoriteten större möjlighet att göra sig hörd i riksförsamlingen och i de kommunala representationerna, förhindra

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.

(Forts.)

ett ensidigt majoritetsvälde och förekomma plötsliga omkastningar i statens och kommunernas styrelse. Ja, kan man för övrigt tänka sig att åstadkomma ett valsystem, som mera än i huvudsak fyller sitt syfte? Jag tror nu för min del, att, vilket valsystem man än må välja, så torde det väl icke bli av sådan art, att man icke från något håll kan anföra och påvisa vissa fel och olägenheter, som vidlåda detsamma. Ett fullkomligt idealiskt valsystem, som alla äro belåtna med, tror jag för min del icke står att åstadkomma.

Emellertid sedan motionärerna ha gjort detta erkännande, så anföra de åtskilliga olägenheter, som enligt deras mening vidlåda det nuvarande valsättet. Sålunda anföra de bland annat, att »det kan med fog ifrågasättas, huruvida icke de hittills tillämpade valmetoderna alltför mycket låst fast opinionsbildningen med avseende å samhällsarbetet samt minskat intresset för de offentliga valen på ett sätt, som i viss mån måste förvanska valutslaget». I fråga om opinionsbildningen med avseende å samhällsarbetet tror jag för min del inte, att den har så mycket att göra med valsättet eller valmetoden. Och vad beträffar intresset för valen i allmänhet, så tror jag icke heller, att man får skylla på valmetoden i det avseendet. Och jag finner att motionärerna själva också äro av ungefär den uppfattningen.

Vad jag nyss citerat står att läsa på första sidan i motionen. Men om kammarens ledamöter se på andra sidan i motionen, så finna de där följande: »Den avmattning i intresset för allmänna angelägenheter, varöver under senare år klagats, har för visso flera samverkande orsaker och kan säkerligen icke övervinnas allenast genom en ändring av valsättet. Enbart genom en ny ordning beträffande det politiska arbetets yttre former kan icke heller en ny anda skapas i vårt politiska liv, så att detta blir mera buret av personlig övertygelse och personligt ansvar.» Detta uttalande synes mig i någon mån neutralisera det uttalande, som gjorts på första sidan i motionen.

Nu förmena emellertid motionärerna, att, om man går över ifrån den proportionella valmetoden till en personvalmetod, så skulle man kunna åstadkomma ett livligare intresse för valen, och därmed skulle man ha åtminstone vunnit något, ehuru, såsom motionärerna själva erkänna, valmetoden ju egentligen icke kan betyda så mycket i det avseendet. Nu tror jag att motionärerna ha fel härutinnan. Det beror nu inte på valmetoden, att intresset vid det ena eller andra tillfället har varit ringa, då det gällt deltagande i val, utan det beror, som motionärerna själva också antyda, på en hel del andra omständigheter, som icke alls ha med valmetoden att skaffa. Och förresten, om man drar ut konsekvenserna utav motionärernas resonemang och tänker sig den yttersta konsekvensen, eller att vi skulle gå tillbaka till majoritetsvalen igen — låt oss säga majoritetsval i enmanskretsar, som vi hade tidigare — så undrar jag, hur stort intresset skulle komma att bli från de partier, som känna med sig, att de äro i ohjälplig minoritet i en enmanskrets. Ja, jag tror, att det intresset icke skulle komma att visa sig särskilt imponerande.

Nu är det sant, att motionärerna icke syfta till att gå till den yttersta gränsen i fråga om majoritetsval, utan man vill söka sig fram på någon mellanväg, och i motionen har anförts ett par exempel på vad man egentligen syftar till. Motionärerna ha sålunda framhållit, att det erbjuder sig »flera fullt utarbetade och genomtänkta *personproportionella* valmetoder, som synas motsvara rimliga krav på praktisk läggning, enkelhet och» — märk — »*teoretisk ändamålsenlighet*». »*Teoretisk ändamålsenlighet*»; ja, mina herrar, skola vi ha en valmetod, så får den väl icke bara ha teoretisk ändamålsenlighet, utan den får väl också ha praktisk ändamålsenlighet; den måste visa sig i sin tillämpning kunna fylla det syfte, som man vill nå med densamma.

Nu erinrar jag ännu en gång om att motionärerna själva erkänt, att den nuvarande valmetoden fyller i stort sett sitt syfte. Men hur skulle det bli, om

man t. ex. skulle taga sig för att gå in för en sådan metod, som man här har syftat till, då man som ett typiskt exempel anför det i anglosachsiska länder med stor förkärlek omfattande »single transferable vote»-systemet? Jag har icke någon vidare kännedom om det systemets lämplighet, men motionärerna själva stödjade sig ju på sakkunskapen i detta avseende, och då får jag för min del, då jag icke är expert på området, också göra detsamma. I Holland har man även haft en valrättskommitté, som sysslade med det här spörsmålet, och där har man också undersökt det valsysteem, som motionärerna här främst ha fört fram. Och även denna valrättskommitté i Holland har i sitt betänkande uttalat »teoretiska sympatier» för systemet, men den har enhälligt avstyrkt, att detsamma skulle komma till tillämpning för val till den holländska andra kammaren. Jag tror, att detta är något som vi kunna ta fasta på. Ty varför ha de enhälligt avstyrkt detta i Holland? Jo, de ha gjort det av hänsyn till de stora krav, som sakkunniga ansågo, att systemet skulle ställa på väljarnas omdömesförmåga samt den större komplikation av förfarandet, som enligt sakkunnigas mening skulle, särskilt med stora valkretsar och vidsträckt rösträtt, bli en följd av det nya systemet.

*Ang. ändring
av bestämmel-
sorna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.*

(Forts.)

Vad vilja nu motionärerna? Jo, de vilja att riksdagen skall besluta att begära hos regeringen en utredning i syfte att få något sådant här system, som sakkunniga på andra håll ha förklarat visserligen kunna ha teoretiska förtjänster, men i praktiken icke duga att använda. Och beträffande våra egna sakkunniga av 1919, och deras år 1921 avgivna utlåtande, som både motionärerna och reservanterna hänvisat till, hade ju i stort sett varit av ungefär samma mening. Man har nu, enligt vad jag sport — jag har icke haft tillfälle att själv övertyga mig därom — i första kammaren från motionärernas sida velat göra gällande, att utskottet icke skulle ha i tillräcklig omfattning anför, vad de sakkunniga ha sagt. Utskottet har nämligen också något litet citerat, vad de sakkunniga ha yttrat beträffande personvalmetoden. Jag skall nu, för att man icke skall komma fram med samma anmärkning här i denna kammare, något komplettera utskottets yttrande härutinnan, då jag gärna vill erkänna, att utskottets citat utav de sakkunnigas utlåtande är något knapphändigt och kunde ha varit utförligare, även om det å andra sidan väl må synas något för mycket begärt, att ett utskott skall taga in kanske ett par sidor av ett sakkunnigutlåtande för att visa upp, vad de egentligen ha sagt. Jag vill framhålla, att vad som här är sagt i utlåtandet, det är också sagt av de sakkunniga; men de sakkunniga ha ju icke stannat vid det.

Jag skall emellertid som sagt något vidröra de sakkunnigas utlåtande i övriga delar. Men innan jag går in på det, skulle jag vilja taga fram en annan punkt, där också de sakkunniga ha uttalat sig, nämligen om den där personliga friheten, som motionärerna önska måtte komma till uttryck vid valtillfället; valmännen skola ha frihet att rösta på vem de vilja, säger man. Jäväl, det må vara, om man kan ge dem denna frihet. Men vad säga de sakkunniga i fråga om denna frihet? De säga: »Det torde kunna sägas att åtskilligt av den 'frihet'» — frihet ha de här citerat — »på vilken man å sina håll för väljaren gör anspråk, vid närmare påseende ter sig såsom en rätt meningslös sådan. Valet är icke en demonstration utan en akt, som avser att frambringa ett positivt resultat i en representation. Ett planlöst röstande efter privata önskningsar eller nycker och utan varje hänsyn till den nödvändiga samverkan mellan valmännen är därför ingenting att omhulda.» Det är ett uttalande från de sakkunniga beträffande den personliga friheten.

Sedan när de sakkunniga gå in på en kritik och närmare belysning av personmetoden, så framhålla de först och främst en »anmärkning, som sannolikt kommer att te sig som den svåraste stötstenen på personsystemets väg till vår lag-

Ang. ändring
av bestämmel-
sorna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.

(Forts.)

stiftning. Det sättes nämligen i fråga», fortsätta de sakkunniga, »huruvida möjligen denna metod i sin tillämpning skulle kunna leda åt rakt motsatt håll mot det den åsyftar och sålunda än ytterligare tillknyta partibanderna och stärka partiledningarnas makt vid röstningen.»

Efter sedan nu de sakkunniga ha ställt upp och diskuterat detta personvalsystem, så komma de till sist fram till en viss slutsats, och denna slutsats framställer sig för de sakkunniga på det sättet, att personvalmetoden synes ha ideella företräden framför partimetoden. »Men», säga de, »det går icke an att förbise de vanskligheter, som äro förknippade med dess överförande från teorien till praktiken.» Och vidare: »Betänkligast är risken för partistramhetens premierande, stick i stäv mot meningen i det hela.» Det är denna slutsats, som utskottet i sitt utlåtande framhållit. »Därjämte — säga de sakkunniga — erbjuder problemet även rent tekniska svårigheter.» Och så resonerade de sakkunniga, att, när de i alla fall funnit att personmetoden har ideella företräden framför partimetoden, så hade det varit önskvärt att närmare gå in på en undersökning härvidlag. Men de hade funnit, att det knappast vore skäl i att nu komma fram med något förslag i den riktningen, på grund av, bland annat den omständigheten, att hela frågan var för litet genomdebatterad, vadan det ej skulle finnas förutsättningar att komma fram med ett definitivt förslag. De sakkunniga ha emellertid uttalat sig för att frågan borde utredas. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten vid det förhållandet, att, liksom motionärerna sväva på målet, när det gäller att angiva, vilka linjer de vilja gå fram efter, och icke kunnat anföra till stöd för sin uppfattning något annat än exempel från andra håll, som man bland annat i Holland ej funnit användbara, så voro även de sakkunniga mycket tveksamma i fråga om möjligheten att kunna få fram en personvalmetod, som kan tillämpas i praktiken. Teoretiskt kan man nog få fram en metod, som tar sig ganska bra ut, men att få den sådan, att valmännen, som skola använda densamma, icke göra något annat av metoden, än vad som är avsett, däri ligger svårigheten.

Jag vågar bestämt påstå, att man, efter att ha studerat det resonemang, som de sakkunniga fört rörande personvalmetoden, icke gärna kan annat än stanna tvivlande inför frågan, om det överhuvud taget kan vara möjligt att åstadkomma en personvalmetod, som ger, vad motionärerna vilja låta påskina, att en dylik metod kan ge, nämligen ett ökat intresse för valen och en ökad möjlighet att låta personligheten komma till sin rätt mera än nu är fallet. Var och en, som har litet erfarenhet av valrörelser och som känner till, hur opinionsbildningen sker, måste säga sig att, även om vi skulle få något i den stilen som det av motionärerna omförmälda engelska systemet (single transferable vote) så skulle man knappast därigenom lyckas uppnå det syftemål, för vilket herr förste vice talmannen gjorde sig till tolk, nämligen att det personliga förtroendet mera än nu skulle bliva bestämmande för valmännen vid deras röstande. Nämnda syftemål är givetvis eftersträfvansvärt, men jag tror icke, att man genom de nu ifrågasatta åtgärderna skall lyckas uppnå det.

Saken förhåller sig så i fråga om de förhatliga partibeteckningarna och det kan man icke komma ifrån, att, om det skall finnas några utsikter för personer, som icke tillhöra något parti utan ha sina meningar för sig, men vid valen vilja ge uttryck åt dem, att nå fram till ett resultat och få en representant vald, så måste de se till, att de kunna samla anhängare omkring just den kandidat, de vilja föra fram. Detta torde vara alldeles uppenbart. Vi ha sålunda här strax en slags partibildning, som naturligtvis måste inskränka den personliga friheten, om överhuvud taget resultat skall kunna uppnås. Nu vet jag mycket väl att man kommer att invända: Ja, men det är dock skillnad, när valmännen tvingas till att rösta med en viss partibeteckning, ty om det icke lyckas att få den kandidat vald, som de röstande önska se vald, ge de i alla fall med sina

röster ett visst stöd åt det parti, på vilket de rösta. Ja, det är sant, att så är fallet, och det kan nog inte undvikas om man ej vill övergå till rena majoritetsval, som medföra andra och större olägenheter.

Vi ha nu senast vid 1921 års riksdag beträffande de politiska valen och vid 1922 års riksdag beträffande de kommunala valen vidtagit vissa ändringar i vårt proportionella valsysteem, och för de ändringar, som då vidtogos, uttalades sympatier från det håll, därifrån dessa motioner kommit. Man framhöll t. o. m., att de större valkretsar, som då infördes, skulle göra sitt till, för att partierna skulle tvingas att söka få fram de bästa möjliga representanterna. Atminstone inom det socialdemokratiska arbetarpartiet söker man också alltid att få fram de bästa möjliga kandidater, som stå att uppleta inom respektive valkretsar. Huruvida de andra partierna gå till väga på samma sätt, kan jag icke yttra mig om. Inom vårt parti få nämligen valmännen, samtliga partimedlemmar, uttala sig om kandidaterna och giva uttryck för det förtroende de hysa för dem. Vi göra icke så, att vi hålla ett valmöte någonstans i en stad eller på landsbygden, och där fastställa kandidatlistorna. Nej, vi hålla en konferens med ombud från arbetarkommunerna inom valkretsen och sätta upp ett förslag, så skickas förslaget ut till våra organisationer, och så få medlemmarna fritt rösta på vilka kandidater, de vilja även utom förslaget. Herrarna kunna vara övertygade om att dessa kandidater, som på detta sätt blivit uppsatta, i regel äro kända inom kretsen som goda, dugliga och lämpliga. De som icke äro nöjda med den officiella lista, som uppgjorts, ha ju — och det gäller för alla partier — genom det nya sammanräkningsförfarandet, som infördes genom 1921 års riksdagsbeslut, fått större möjlighet än förut att göra sin personliga uppfattning gällande därigenom att enbart rangordningsregeln tillämpas. Jag framhöll vid sistnämnda riksdag, att denna ändring nog skulle komma att främja uppkomsten av sargrupper vid valen, och det har nu visat sig, att så skett inom vissa partier.

Herr talman, jag har kanske upptagit kammarens tid något för länge, men jag har ansett mig böra utveckla denna fråga något för att fylla ut utskottets motivering, som motionärerna måhända tycka är litet för knapphändig.

Till sist vill jag säga, att, om vi nu skulle gå in för vissa ändringar i valmetoden — och jag vill för min del icke alls göra gällande, att den nuvarande valmetoden är ofelbar, utan håller före, att den kan behöva bättras upp här och där — så böra vi åtminstone vara övertygade om, att de åtgärder, vi vidtaga i ändamål att förbättra sagda metod, lända till åsyftat resultat. En dylik övertygelse har utskottet icke kunnat bibringas av motionerna. Av den förste ärade talarens anförande har jag för min del ej heller kunnat bibringas den uppfattningen, att de av motionärerna förordade åtgärderna skulle leda till åsyftat resultat.

Jag har många gånger haft tillfälle att framhålla i denna kammare, att det icke är lämpligt att i lagar och författningar, som *allmänheten* skall tillämpa allt för ofta göra ändringar och tillägg. Som förut nämnts, gjordes 1921 i valsystemet en ändring, som gick ut på införandet av större valkretsar och av ett nytt sammanräkningsförfarande. Denna ändring har tillämpats endast vid valen till andra kammaren år 1921 och vid de kommunala valen till landsting, stadsfullmäktige och kommunalfullmäktige år 1922. Jag tror, att det är skäl i att låta valmännen ordentligt komma in i det system, vi för närvarande ha, innan vi börja på att plottra och göra ändringar och tillägg i detta system, ty skola vi förfara på det sättet, blir det till slut så, att valmännen snart sagt icke veta varken ut eller in i fråga om valsättet, och så att de icke på något sätt äro i stånd att beräkna verkan av sin röstgivning.

Jämväl ur sistnämnda synpunkt herr talman, anhåller jag nu att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Ang. ändring
av bestämmelserna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.

(Forts.)

Herr förste vice talmannen **Nilson**: Herr talman! Jag skall icke trötta kammaren med många ord. Jag vill emellertid konstatera, att den näst föregående ärade talaren mot slutet av sitt anförande erkände, att vår nuvarande valmetod icke är någon fullkomlig metod, utan mycket väl behöfde ersättas av något bättre. Han vände sig emellertid emot ett uttalande i motionen, där det talas om en viss valmetod såsom åtminstone teoretiskt ändamålsenlig och sade, att det icke var nog med att en valmetod vore teoretiskt ändamålsenlig, den borde också vara praktiskt tillämplig. Jag skulle då vilja fråga honom: hur är det möjligt, att en metod, som man anser vara teoretiskt möjlig och riktig, skall kunna införas i praktiken, om den icke åtminstone tas upp till noggrann undersökning, så att man kan finna, om den kan tillämpas.

Jag vill framhålla, att, när 1907 års valmetod infördes, förklarades i denna kammare från statsrådsbänken, att valmetoden, utom det att den tillgodosåg rättvisans krav, även hade den fördelen, att den var ägnad att skapa politiskt vakna och intresserade medborgare inom alla samhällsklasser, utjämna skarpa politiska motsättningar och skapa ett fruktbarande politiskt samarbete samt bryta udden av de starka partiledningarnas makt. Jag skall icke ingå på en kritik av de förutsägelser, som då gjordes från statsrådsbänken rörande denna valmetod. Jag vill bara vädja till kammarens egen erfarenhet, huruvida nyssnämnda förutsägelser realiserats eller icke.

Nej det är nog så, att man beträffande denna frågan får pröva sig fram för att kunna komma till vad som är lämpligast och mest ändamålsenligt. Jag ger den nästföregående ärade talaren fullkomligt rätt i att ett val icke är en demonstration utan en akt, en handling. Men valet bör vara en akt i fråga om vilken friheten icke är så snävt bunden av partigränser, som erfarenheten givit vid handen, att valakten för närvarande är.

Vidare yttrade utskottets ärade ordförande, att proportionsvalssakkunniga, som tagit upp ifrågasvarande spörsmål till en flyktig utredning, svävade på målet. Ja, anledningen därtill var ju helt enkelt den, som de sakkunniga själva påpeka, att de icke hade tid och möjlighet att utföra en dylik undersökning.

Jag vill, innan jag slutar, förklara, att jag aldrig har markerat någon förkärlek för de stora valkretsarna. Jag var för min personliga del mycket betänksam mot framför allt de stora norrländska valkretsar, som tillskapades, då den nu gällande ordningen genomfördes.

Men vare härmed huru som helst, så har man i alla fall märkt, att inom alla partier höjts röster emot det nuvarande systemet, och att en längtan finns efter ett annat och bättre system. I varje fall kommer nog denna längtan att så småningom bliva så stark, att den spränger fördämningarna, och på det sättet kommer väl omsider också krav att resas på införandet av ett valsysteem, som ger väljarna möjlighet, att, med bibehållande av det personliga bandet mellan väljarna och den valda, låta friheten och personligheten få sitt vederbörliga utrymme inom själva valakten.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Herr talman! Då jag i utskottet tagit del i detta ärendets behandling, skall jag be att få yttra några få ord i saken. Det låter sig naturligtvis icke förnekas, och jag vill ingalunda förneka, att en mekanisering inträtt i avseende på det politiska livet. Man har velat göra gällande, att de proportionella valen skulle vara orsaken därtill. Jag tror, att här gäller icke »för den skull» utan »efter det att». Med andra ord, en förskjutning gör sig alltmera gällande i hela vårt samhällsliv i riktning mot mekanisering, och därför förnimmes helt visst en längtan efter det personlighetens genombrott, den personlighetens renässans, som man talat om.

Emellertid kan jag icke annat än dela den uppfattning, som av utskottets ärade ordförande nyss framförts, att det förslag, som här föreligger, har mycket små

om ens några utsikter att kunna genomföra de vackra tankar, som den förste ärade talaren gjort sig till målsman för, och som vi allesammans givetvis skulle kunna giva vårt varma erkännande. Här föreligger icke något som helst nytt direktiv, i vilket pekats på en valmetod *inom det proportionella valsystemens ram*, där man kan tillgodose de synpunkter, som av den förste ärade talaren så starkt betonades. En alldeles liknande deklaration, som den utskottets ordförande avgav för sitt partis vidkommande, tror jag, att jag vågar göra för det partis del, jag har äran tillhöra. Ätminstone kan jag göra det beträffande förhållandena i min hemstad: det råder icke något så förskräckligt partitvång, utan utseendet av kandidater för riksdagsmannavalen sker under synnerligen demokratiska former. Jag vill betona, att helt naturligt vi icke så starkt som ett litet parti känna de olägenheter, som möjligen föreligga med nuvarande system. Jag har heller icke kunnat finna, att någon sådan förskjutning i allmänhetens intresse, som den av herr Lyberg i hans reservation påpekade skulle hava inträtt.

Herr Lyberg talar om, att förevarande spörsmål skulle i avsevärd omfattning varit föremål för offentlig debatt, för ett meningsutbyte, som skulle gjort, att situationen numera kunde betraktas som helt och hållet förändrad. Jag känner icke till, att någon större debatt hållits i denna fråga. Den enda debatt, som förekommit, har ägt rum vid offentliggörandet av det partiprogram, som den förste ärade talaren närmare utlagt. Jag tror icke, att inom andra partier någon som helst åsiktsförändring ägt rum.

Slutligen vill jag framhålla, att vi icke kunna med tillämpande av någon valmetod avskrika valledningarna, vi kunna icke få bort valförbunden och deras styrelser. Man kan icke heller under några förhållanden få bort partipressen. och dess inflytande, vilket naturligtvis i synnerligen hög grad bidragit till vad man kallar »partitvång». Utvecklingen har gått därhän, att »vildarna» icke ha någon egentlig plats i det offentliga livet, om detta hänger på att vi hunnit längre i »civilisation» eller vad det nu kan bero på, och jag tror icke att genom det förevarande förslaget vi skulle kunna främja individernas och därmed personlighetens intressen.

Med de ord, jag här yttrat, har jag, herr talman, då frågan denna gång redan fallit genom första kammarens beslut, endast avsett att motivera min ställning i saken och mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Herr Edén: Herr talman! Det är kanske något otacksamt att taga till orda i denna fråga, sedan man från kammarens två största partier hört en deklaration, som tydligen gick ut på, att inom de partierna finnes alls ingen klagan över personlighetens undertryckande, utan detta är väl, som den senaste ärade talaren så smakfullt uttryckte sig, egentligen ett bekymmer, som härrör från »ett litet parti». Kanhända den ärade talaren ändock skulle kunna kosta på sig att tro, att det icke är ur något slags partisynpunkt, som den motion, vi nu behandla, kommit fram. Den är nämligen icke skriven såsom partimotion och icke avgiven såsom sådan, utan den ger uttryck åt bekymmer, som nog äro vidare spridda än vad herr Pehrsson i Göteborg tycktes vilja erkänna. Det är somliga, som hava en mycket robust okänslighet för vad som rör sig i tiden och som icke höra mer än de vilja höra. Jag är rädd för, att herr Pehrsson med sin tillfredsställelse med den nuvarande metoden i detta fall skattat åt denna svaghet.

Kunna vi också måhända få lov att slippa ifrån någon onödig polemik mot sådana syften, som alls icke ligga i denna motion eller denna reservation?

När utskottets högt ärade ordförande avgav sin kritik, blev jag en smula överraskad, då han började med att så starkt understryka det erkännande, som motionen ger åt den proportionella valmetodens förmåga att tillgodose sina syften, märk väl de särskilda syften, för vilkas tillgodoseande den kommit till. Men såvitt jag kunde finna underlät utskottets ärade ordförande att tillbörligen upp-

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.

(Forts.)

Ang. ändring av bestämmelserna om val till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

märksamma, att motionärerna, trots att de givit detta erkännande, ansett sig nödsakade att konstatera, att det finns *andra* synpunkter som äro kanhända ännu viktigare än de först nämnda, de som tillgodoses av det proportionella valsättet. Det är ju gott och väl, om ett valsätt, såsom herr Larsson i Västerås citerade, i huvudsak fyller syftet att bereda minoriteten möjlighet att göra sig hörd, att förhindra ett ensidigt majoritetsvälde samt att förekomma plötsliga omkastningar. Detta är som sagt gott och väl. För dem, som över huvud tänkt grundligare över denna fråga, uppställer sig emellertid det spørsmålet, huruvida icke, allt under det nämnda syften blivit tillgodosedda, vissa andra syften småningom blivit undanskjutna, och undanskjutna på ett sådant sätt att vårt politiska och kommunala liv utsatts för nya och måhända i längden ännu större risker än dem man ville undanröja genom den nu gällande valmetoden.

Det är denna fråga, som konstitutionsutskottet över huvud alls icke velat resonera om, men det är den, som nu är ställd och som icke låter sig i längden undanskjutas, om den också i dag blir undanskjuten i denna kammare liksom redan skett i medkammaren. Det är frågan om mekaniseringen utav det politiska livet, om personlighetens undertryckande, om svårigheten att få en verklig kontakt emellan en representant och hans väljare. Denna fråga löser man icke eller besvarar man icke genom att påpeka, att med alla framskridna demokratier och med alla valsystem naturligtvis följer organisation och följer partibildning, samt att det därför i viss mån alltid måste vila ett tvång, ett tryck på den enskilde, när han skall avgiva sin röst. Allt detta är så sant som det är sagt. Det har heller aldrig förnekats, och allra minst vill jag förneka det. Jag är fullkomligt viss därom att vi böra hava klart för oss att med vilket valsystem vi än välja personalval eller proportionella val, proportionella val med partibeteckning eller proportionella val utan partibeteckning, måste följa ett tryck till samling av rösterna i form av organisation och partibildning. Det är ju icke heller detta som motionärerna och reservanterna vända sig emot. De äro verkligen icke så verklighetsfrämmande, att de icke inse, vad tiden i det fallet kräver. Men vad de våga förmena och, som jag tror med skäl, påstå, det är, att det proportionella valsättet, sådant det utgestaltat sig i vårt land, *skärper* dessa olägenheter i vida högre grad än andra system som kunde vara möjliga. Det kan väl ändå icke resoneras bort, att hela den teknik, som vi fått med tvång till partibeteckningar, med uttryckligt stadgande att en valsedel *skall* vara försedd med partibeteckning, och med den utveckling vi fått av detta system med partibeteckningar. — det kan inte resoneras bort, att genom allt detta personligheten på valsedeln trängts tillbaka i vida högre grad än vad fallet är i andra länder med proportionellt valsätt, för att nu icke tala om de länder, som icke hava sådant valsätt.

Herr Larsson i Västerås och hans allierade för dagen, om jag vågar säga så, herr Pehrsson i Göteborg, betygade båda, att inom deras respektive partier vore det ingen fara för att personligheten icke skulle få komma fram vid uppsättandet av kandidaterna. Det tjänar inte mycket till, att jag betygar detsamma för det lilla parti, jag nu tillhör, eller eventuellt för det något större parti jag tillhört förut. Man lär väl anse inom alla partier, att man söker låta de enskilda valmännens synpunkter komma fram så mycket som möjligt. Jag vågar emellertid först och främst påstå, att även med det system av förberedande provval, som herr Larsson i Västerås syftade på, det för det socialdemokratiska partiets del torde vara ytterst svårt för att icke säga omöjligt att organisera en kandidatuppsättning så, att verkligen valmännens meningar angående kandidaternas personer komma fram tillräckligt. Detta beror ju bland annat på, om valmännen deltaga i större utsträckning redan vid provvalet eller icke. Att det inom andra organisationer också erbjuder stora svårigheter att vid kandidatnomineringen giva rättmätigt utrymme åt de utpräglade personligheterna, är en given sak. Det farligaste är emellertid, att sedan listan en gång blivit uppställd, går man till val icke

så mycket på de personer, vilka stå på listan, som på den partibeteckning, vilken står ovanför namnen. Det skola väl ändå de ärade talesmännen för konstitutionsutskottet kunna hava godheten medgiva, att detta är en art av proportionalism, som har sina mycket stora olägenheter ur den politiska uppfostrans synpunkt vad beträffar valmännen, och ur den politiska ansvars känslans synpunkt för de uppställda kandidaterna — även om den kan hava fördelar för vissa partier, som lyckats få en dragande partibeteckning.

Jag kan i det stycket få tillägga, att hela denna anordning med obligatoriska partibeteckningar till på köpet fått en användning, som gör den alldeles särskilt betänkelig. Om man toge denna princip rationellt, skulle den väl egentligen endast kunna försvaras i det fall, att man rörde sig med vad jag skulle vilja kalla renhåriga partibeteckningar, d. v. s. partibeteckningar, som verkligen säga ut, vad det är för ett parti, som man röstar med genom att rösta på de eller de kandidaterna. Nu vet emellertid varenda en av oss i denna kammare, att så ingalunda är förhållandet. Vågar jag kasta fram det spörsmålet, huru pass många partibeteckningar som under de senaste valen använts av låt oss säga högern i detta land? Är det säkert att valmännen haft reda på eller a priori förstått, att partibeteckningen »De borgerliga» i Stockholm haft alldeles samma betydelse som den partibeteckning, jag för några år sedan vid en valstrid såg i Östergötland och som helt enkelt och oskuldsfullt lydte »Östgötarnas samlingslista» eller att samma beteckning »De borgerliga» i Stockholm betydde alldeles detsamma, som en gång under mera upprörda tider i, om jag minnes rätt, Kronobergs län rubricerades »Smålands allmoge för konung och fosterland»? Är detta ett system av partibeteckningar, som verkligen svarar mot vad partibeteckningar böra vara? Nej, mina herrar ledamöter av denna kammare, så som det svenska systemet med partibeteckningar utvecklats sig — och jag skulle kunna anföra ytterligare en hel mängd lika drastiska exempel — äro dessa partibeteckningar ingenting annat än en parodi. Mången gång äro de övervägande avsedda att vara endast ett extra dragplåster i agitationen, ett slagord för ögonblicket, ej sällan tillrättalagt efter lokala beräkningar, och ett slagord, som icke behöver hava något med partiet och dess allmänna syften att göra.

Gentemot denna urartning är det, som enligt min mening med fördubblad styrka gör sig gällande kravet på, att valmännen skola veta vad det är för en karl eller dam, de rösta på. Detta är vad de skola tänka på. Att sedan denna kandidat tillhör ett parti, är naturligt och rimligt. Men för att inför landet, inför valmännen förkroppsliga ett partis idéer, för att göra det klart för valmännen, att de kunna lita på en sådan tillämpning av partiets grundsatser, som de anse vara den riktiga, för detta behöves personligt framträdande på ett helt annat sätt än nu sker eller överhuvud taget kan ske. Jag är för min del alldeles viss om, att det problemet icke kan undanskjutas — och allra minst undanskjutas på det sätt, varpå konstitutionsutskottet i sitt utlåtande nu gått till väga.

Den högt ärade ordföranden för detta utskott har sökt att bryta udden av de anmärkningar, som han i den delen tydligen väntat, genom att erkänna, att utskottets citat från proportionsvalssakkunnigas betänkande är, som ordet föll sig, »knapphändigt», och han har velat i någon mån utfylla det citatet genom en supplerande redogörelse för vissa delar av de sakkunnigas utlåtande, på vilket utskottet skulle stödja sig. Jag är ledsen att behöva säga, att detta icke hjälper upp saken. Utskottets citat ifrån de sakkunnigas utlåtande är icke bara knapphändigt, utan det är fullständigt vilseledande. Det säger nämligen raka motsatsen till vad de sakkunniga sagt. Det hade man väl ändå kunnat begära av konstitutionsutskottet, att något sådant icke skulle komma i fråga. Dessa sakkunniga hava ingalunda lagt sitt utlåtande på det sätt, att det skulle hava ut-

Ang. ändring av bestämmelserna om val till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.

(Forts.)

mynnat uti eller koncentrerats uti en kritik av personvalmetoden, därför att denna vore förenad med så stora »risker». Det är icke så — det förhåller sig alldeles tvärtom. Var och en, som vill besvära sig med att gå igenom denna lunta, vilken för övrigt är ovanligt väl skriven för att vara en sådan lunta, han skall finna, att de sakkunniga hava först diskuterat frågan: Vilket är bättre, personvalmetod utan proportionella val eller proportionsvalmetod? De hava under denna diskussion med tydlig strävan till opartiskhet analyserat risker av båda metoderna, men de hava kommit till det slutresultatet, att de i alla fall föredraga personvalmetoden. Hur kan utskottet då komma med ett sådant citat? Och icke nog med detta. Sedan de sakkunniga konstaterat, att de icke haft möjlighet och i viss mån icke tid att utföra undersökningen om ett rent personvalmetodologiskt system — vilket för övrigt icke heller låg inom deras uppgift — övergå de till en kritik av det nuvarande proportionella valsystemet även från den proportionella principens egna förutsättningar, och denna kritik utmynnar däri, att de finna sig böra åtminstone försöka bota de värsta bristerna i det nuvarande systemet, samt för detta ändamål utarbета ett fullständigt annat system, som de kalla »personval med subsidiär liströstning». Det måtte väl ändå vara klart, att när de sakkunniga låtit sitt arbete utmynna i detta, ett nytt valsystem med personval och subsidiär liströstning, detta från deras sida innebär ett underkännande av den nuvarande valmetoden. Detta kan icke resonerar bort; det är uttryckligen markerat såsom själva den grundläggande tankegången i betänkandet.

Alltså: de sakkunniga hava faktiskt i det väsentliga anslutit sig till den kritik av det nuvarande systemet, som jag sökt i koncentrerad form återgiva. De hava likaledes särskilt och i all synnerhet gjort anmärkning mot systemet med partibeteckningar, som jag nyss kritiserade. De hava formligen framlagt ett i detalj utarbetat förslag, i vilket all partibeteckning är avskaffad. Om allt detta har icke konstitutionsutskottet ett enda ord. Jag får verkligen säga, att jag finner det vara beklagligt, att något sådant kunnat hända i ett utskott som har en sådan tradition, ett sådant ansvarsfullt arbete och en sådan framstående ordförande för resten. Jag är övertygad om, att det icke är hans fel, men tycker mig nästan känna igen någon annan hand, kanske icke från denna kammare, utan från medkammaren, i hela detta tillvägagående. Vare därmed hur som helst; det är i alla fall ett fullständigt vilseledande sätt att behandla de sakkunnigas utlåtande, som här förekommit, och utskottsbetänkandet ställer icke i vederbörlig belysning det problem, som utskottet haft att behandla.

Herr talman! Jag skall icke i detalj bemöta vare sig utskottets ärade ordförande eller herr Pehrsson i Göteborg i deras argumentation. Jag skall endast tillåta mig att ännu en gång med styrka understryka, att om man ifrån motionärernas sida har vågat och ansett sig nödsakad att taga upp hela denna fråga om vårt valsystem, och om jag för min personliga del i stort sett anslutit mig till en dylik aktion, så är det alls icke därför, att vi giva proportionalismen eller det nuvarande valsystemet skulden för sådana ting, som äro oundvikliga i varje organiserad demokrati. Det är ännu mindre därför, att vi skulle vara så verklighetsfrämmande, att vi ville rida spärr mot partiväsande i och för sig. Utan det är därför, att vi tro, att även om man accepterar nödvändigheten av partiorganisationer, är det av den allra största vikt, ja kanske i längden det viktigaste av allt, att de människor, som genom och inom partierna skjutas fram till ledande poster och som bliva folkets representanter, äro sådana, som folket väljer i deras egenskap av människor och icke bara därför, att de stå under en viss partibeteckning. Det är därför, att detta problem blir kraftigare och kraftigare accentuerat för varje dag, som går, som motionärerna väckt denna motion och som deras meningsfränder i utskottet avgivit sin reservation. Det kan väl hända, att intresset i riksdagen i dag är dåligt för denna sak. Man tycker,

med ett visst skäl för resten, att man gärna vill slippa att återigen möda sig med denna invecklade metodfråga. Jag vill emellertid påpeka, att här är ju icke tal om att begära en ändring nu på en gång, utan här är endast tal om att få hela det problem, som jag sökt giva konturerna av, under en verklig undersökning. Åtminstone borde icke utskottets ordförande gentemot en sådan undersökning hava gjort den invändningen, att det icke anvisats »någon verklig utväg, som kunde giva ett bättre resultat», eller ännu mindre den anmärkningen, att det »engelska system», som han omnämnde, har blivit kritiserat i en holländsk valrättskommitté. Herr ordföranden förbisåg ledsamt nog, att, när motionärerna omnämnt detta engelska system i sin motion, för övrigt i ett stycke med mindre stil, så hava de uttryckligen omnämnt det endast som ett exempel på det material, som föreligger vid sidan utav ett annat system, nämligen det, som de sakkunniga utarbetat, och med bestämt framhållande av, att motionärerna icke hava velat säga, att de systemen äro framför alla andra de lämpligaste. Så pass kinkig är verkligen denna fråga, att några motionärer icke kunna lösa den. Den kräver oundvikligen en fortsatt sakkunnig undersökning.

Ang. ändring av bestämmelserna om val till riksdagens andra kammare m. m.

(Forts.)

Vad som här ifrån motionärernas sida begärts, är alltså endast, att det arbete, som påbörjats av de proportionsvalsakkunniga, också skall fullföljas och föras till ett bestämt resultat. I motionen och uti reservationen har därjämte uttalats, att om man icke kommer fram på proportionalismens väg, så bör man åtminstone undersöka även andra vals-system. Detta kan jag väl icke tro numera vara så förgrifligt i riksdagens andra kammare, att det skulle vara tillräcklig grund för att avvisa ett utredningsyrkande. Det fanns dock en tid, då denna kammare hade ett helt annat sinne för vilken vikt och vilket andligt värde, som trots alla svagheter dock låg i majoritetsvals-systemen. Så mycket bör man väl få göra som att man hänvisar även till dem såsom en resurs vid utredningen.

Jag har, herr talman, naturligtvis inga illusioner om utgången i denna kammare, och för övrigt är saken i realiteten avgjord genom första kammarens beslut. Men jag är förvissad därom, att om jag här i dag varit en ropandes röst i denna fråga, så kommer den tid, kanske hastigare än kammaren nu själv tror, då detta problem om att slippa ifrån proportionalismens värsta följder och framför allt att slippa ifrån den form av proportionalismens åverkan på det politiska livet, som ligger i partibeteckningarna, det kommer en tid, säger jag, när det kravet skall tränga sig fram, om vi överhuvud taget här i landet hava sinne för de djupaste andliga politiska realiteterna. Det är i förvissning härom som jag ansett mig våga upptaga kammaren med detta inlägg, och jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till herr Lybergs reservation.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herr *Jönsson* i Fridhill, fröken *Tamm* och herr *Pettersson* i Södertälje.

Herr Engberg: Herr förste vice talman! Jag förstår mycket väl, att ett parti, som satt valsättsproblemet som sin främsta och kanske viktigaste programpunkt, måhända finner sig en smula kantstött inför den behandling deras motion rönt hos konstitutionsutskottet. Den föregående ärade talarens vrede gentemot utskottet avspeglade också mycket bra känslorna på det hållet. Jag vill dock säga honom, att om han lyssnat till debatten inom utskottet, skulle han ha upptäckt, att där funnos vitt skilda meningar, även bland dem, som stå bakom utskottets betänkande. Det fanns en grupp, som behårt höll på proportionalismen och på den proportionalistiska valmetoden i dess nuvarande utformning, det fanns en andra grupp, som ställde sig mera tveksam och undrande om man icke skulle kunna gå med på reformer i den ena eller andra riktningen, och slutligen fanns det en tredje grupp, och det var jag, som deklarerade sig

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.
(Forts.)

som fiende i princip till hela det proportionella valsyste-
met och utvecklade den uppfattningen, att det enda riktiga systemet är majoritetsval med enmansval-
kretsar utan bostadsband. Men herrarna av det personliga partiet, som väckt
denna motion, ha närmast dröjt vid en sådan reform, som skulle taga sikte på
vissa modifikationer av det nuvarande valsättet och som ett exempel härutinnan
har man pekat på den engelska metoden, som ju också finnes omnämnd i moti-
onen.

Jag för min del står på den ståndpunkten, att vi sannolikt få löpa linan ut
och gå till botten med det proportionalistiska eländet. Jag vet, herr förste vice
talman, att detta är en katastrofteoretisk synpunkt, om jag så får uttrycka mig,
men jag bekänner den öppet, ty jag ser ingen annan utväg att bli kvitt pro-
portionalismen än att vi gå den vägen, tills vi fått ett annat system. Det är
synd om alla personliga andar här i landet både i Göteborg och i andra städer,
dessa herrar, som känna sig förtryckta av parlamentarism, proportionalism, röst-
rätt och allting, och det är klart, att kunde man utfinna former för att giva
dessa i burar instängda andar större utrymme i det politiska livet, så vore det
välkommet, ehuru jag icke är så alldeles säker på, att deras framförande i fri-
het inom parlamentet skulle åstadkomma den stora effekt de själva tänka sig.

Jag är emellertid i ett hänseende ense med den föregående ärade talaren,
nämligen att den mekanisering, som porportionalismen skapar, är av ondo, och
att det vore bra, om vi kunna komma ifrån den. Men just därför att jag icke
tror, att vi komma ifrån densamma genom någon omplacering av metoden inom
systemets ram, just därför har jag förenat mig med de övriga i utskottet, som gått
på avslag. Jag vet, att jag befinner mig sida vid sida med systemets allra
ivrigaste anhängare, men vårt slutkrav är dock ett och detsamma.

Jag tror, herr förste vice talman, att vi å ena sidan rätt mycket överdriva
systemets skuld till de förhållanden man påtalar. Man får komma ihåg, att
genom klassklyvningens fortgång och genom samhällsstridens övergång inom
demokratiens ram till att mer och mer bli en tvekamp mellan arbetare och över-
klass, i stort sett, genom detta komma mellanpartier, som vilja hävda vissa mel-
lanliggande åskådningar, i en trängre ställning än de gjort förut. Det är givetvis
ur denna beträngda ställning, som allehanda tankar också stiga upp om någon
metod, som skulle kunna förlossa dem, som omfatta dessa mellanliggande åskåd-
ningar och giva dem större utrymme i det politiska livet.

Jag förstår därför fullt och helt, att dylika motioner komma fram, men jag
är för min del av den övertygelsen, att tidpunkten ännu icke är inne för den
riktiga reformen, d. v. s. då vi kunna göra oss av med hela det proportiona-
listiska systemet och få ett system med majoritetsval i enmansvalkretsar utan
bostadsband. Då blir det färg och liv över valen, och då kommer den före-
slagna kandidatens personlighet att göra sig gällande på ett annat och mycket
kraftigare sätt. Herrarna skola icke tro, att partimotsättningarna komma att
försvinna härigenom, utan vad som försvinner är möjligen den oerhörda meka-
niseringen och den tråkighet, som nu äger rum, när man först efter långa tider
får veta vad som försiggått vid valurnorna.

Herr talman, jag tror icke det är något att göra åt saken såsom den nu ligger,
och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Lindman**: Endast några ord! När jag åhörde herr Edéns anförande,
fäste jag mig vid hans upprepade påstående om valsättets mekanisering, varmed
han menade, att man valde på parti och att det icke var möjligt att välja på
person. Jag tror, att han uttryckte sig ungefär på det sättet. Han ville tydlig-
gen hava det så, att man finge välja på människor och icke på parti.

Ja, vi äro väl valda här, förmodar jag, icke bara som representanter för partier utan också, inom partiet, såsom människor. Nog ha väl partierna sökt leta fram de bästa personer, som de kunnat få till kandidater: det är väl i alla fall regel. Icke är väl detta system med proportionsval sådant, att valsättet skjuter bort människorna? Icke får man väl säga, att det bara är på partibeteckningar man röstar och att det i övrigt är ligkiltigt vad som står under partibeteckningen? Nej, när röstsedeln är uppgjord efter hela den procedur, som föregår, med valmöten och dylikt, då har man ju fått fram vissa personer, och det är på dessa personer man röstar inom varje parti under den partibeteckning partiet har valt. Det är uppenbart, synes det mig, att man från den siste ärade talarens och överhuvud från motionärernas håll har en viss förkärlek för att komma fram till majoritetsval. Då frågar jag: Är det skäl i att göra detta? Avlägsnar man därigenom alla de olägenheter, som man nu förmenar vara förknippade med det proportionella valsättet? Jag har vid olika tillfällen sökt att besvara den frågan, hur det skulle sett ut här i landet, om vi hade fortsatt med det gamla valsystemet, nämligen enmansvalkretsar och majoritetsval. Hade vi då bara haft att välja på personer, och hade partierna haft så ringa inflytande, som man nu tycks förmena? Hade partimekaniseringen varit borta eller ens väsentligt mindre? Nej, mina herrar, det tror icke jag. Det är sant, att samtidigt, som vi tillämpat det proportionella valsättet, ha partimot-sättningarna kanske ökats i skärpa mot vad fallet var förut. Men var det icke även på den tiden — jag minnes det mycket väl — innan man hade det proportionella valsättet utan röstade och valde i enmansvalkretsar, var det icke även då partikandidater, som uppsattes, fastän man, då som nu, inom ett parti eller en valkrets sökte ena sig om den bästa personen och få honom till kandidat? Om någon valman icke var nöjd med denna kandidat utan hellre ville ha en annan, så kunde han ändå icke gå på den personen, utan att riskera att bli utan representant och spela segern över till sina motståndare.

Hur skulle det vara nu, om vi vid detta tillfälle, ett, två, tre, skulle tänka oss majoritetsval i enmansvalkretsar? Jag tänker mig exempelvis en valkrets, där alla partierna, eller vi kunna ju säga de tre största, äro representerade, alltså socialdemokrater, höger samt liberaler och frisinnade. De sätta upp var sin kandidat, och denne arbetar man på att få vald, men har man icke en överväldigande majoritet för ett parti i en valkrets, så måste man nöja sig med att uppsätta *en* person, och den tillkommer väl på samma sätt som nu efter förslag vid valmöten o. s. v. Jag tror mina herrar, att det ligger en kolossal överdrift i allt detta tal om majoritetsvals-systemet såsom garanti mot mekanisering. Partimekaniseringen är något, som enligt mitt förmenande följt med tiden, men icke ovillkorligen med det proportionella valsättet. Mekaniseringen och det nya valsättet ha uppkommit samtidigt, och därför har valsättet av mängden fått skulden till att ha drivit fram partimekaniseringen.

Om nu motionärerna hade haft någon metod eller pekat på någon metod, genom vilken man kunde i det proportionella valsättet bättre få fram personmetoden, så att vi haft något att taga på, något att utgå ifrån, så hade det varit annorlunda. Men när det nyss påvisades, att motionärerna icke kommit med något annat än den engelska metoden, ja, då säger herr Edén: Det var icke vår mening, att denna metod ovillkorligen skulle vara den enda möjliga. Och det står också i motionen. Emellertid var där gjorda förslag tydligen vad motionärerna kunnat komma med. Nu anse motionärerna själva, att deras exempel ej kan anföras såsom framför andra lämpligt att ersätta den nuvarande valmetoden, och därför säger herr Edén: Ja, då få vi hitta på något bättre. Alltså, i denna stunden finnes det enligt motionärernas mening icke något bättre än vad de kommit fram med.

Herr Edén talade om proportionsvalsakkunnigas betänkande, denna stora, en-

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
av bestämmel-
sorna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.

(Forts.)

ligt hans mening mycket välskrivna lunta, och drog ur betänkan- det en hel del slutsatser, innebärande att de sakkunniga obetingat ställt sig på ståndpunkten att personvalmetoden är den bättre. Ja, det erkännes, här säga sakkunniga, att den metoden skulle vara att föredraga. Men om man läser kapitlet om personvalmetod eller partibeteckningsmetod i betänkan- det, finner man också, att de sakkunniga ha mycket stora betänkligheter mot personvalmetoden, även om de själva framlagt ett förslag till en sådan. Detta framkommer oupphörligt i deras betänkande. De sakkunniga framhålla, »att risken för partistramhetens premierande går stick i stäv mot meningen i det hela». Detta är bara en enda rad. På flera ställen återkommer samma sak.

När herr förste vice talmannen nyss talade om, att de sakkunniga endast av den begränsade tid, som stått dem till buds, varit förhindrade att upptaga denna saken närmare, så är detta icke riktigt. De sakkunniga ha visserligen av den skarpt begränsade tiden sett sig förhindrade att närmare ingå på denna sak, men denna anledning är blott en av orsakerna härtill. Ty de sakkunniga säga: »Med hänsyn till allt detta ävensom till den starkt begränsade tid, som stått oss till buds, ha vi nödgats avstå från att alternativt föreslå en reform efter rent personmetodologiska linjer.» Och »allt detta» är, att »hela frågan tills vidare blivit ej blott i vårt land utan även annorstädes alltför litet genomdebatterad såväl principiellt som tekniskt, för att förutsättningarna för det definitiva framläggandet av ett förslag i denna riktning skulle vara för handen».

Man gör sig då den frågan: Har efter det att detta betänkande avgavs, vilket skedde den 18 april 1921, alltså för tre år sedan, framkommit så mycket, att vi därav kunna veta, att nu finnes det möjlighet att kunna genomföra en dylik reform, fastän de sakkunniga uttalat sig på det sättet. Jag kan icke finna, att det är så. Jag tror, herr talman, att när man diskuterar och talar om valmetoden, får man ju å ena sidan visserligen medgiva, att valmetoden, helt naturligt för övrigt, kan ha sina brister, något som även erkänts här av utskottets ordförande, men å andra sidan får man icke för de bristernas skull offra metoden utan tanke på de fördelar den kan medföra. Jag är med utskottet fullständigt enig därom, att tiden icke är inne att göra ett försök till några ändringar i nuvarande valmetod eller ännu mindre att upptaga till prövning frågan om införande av majoritetsval i ena eller andra formen.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Olsson* i Gävle och *Bengtsson* i Kullen.

Herr **Edén**: Herr talman! Att den ärade talaren här rakt framför mig bröt en lans för de proportionella valen, är ju icke mera än man kunnat vänta, eftersom han i allra högsta grad är deras fader här i landet. Men det hade väl ändock icke varit behöfligt, för den ärade talaren att använda ett par av de argument, som, om jag får använda ordet, »slunko» med i anförandet.

Man frågar sig exempelvis: Är det någon anledning att säga, att om motionärerna haft en metod, som varit att taga på, då kunde det blivit fråga om att bifalla motionen? Nej, som vanligt; om motionärerna haft en metod färdig, då hade de icke föreslagit en skrivelse, utan då hade de naturligtvis framlagt ett lagförslag, som kammaren fått rösta om. Motionärerna i detta lilla parti såväl som motionärer i de stora och lyckligare lottade partierna lära väl många gånger få nöja sig med att begära en dylik undersökning, när saken icke är färdig.

Herr Lindman anförde vidare, att i detta ögonblick finnes ingen bättre metod, och han återkom till, att motionärerna icke ens såsom exempel kunnat påvisa någon annan metod än den engelska. Jag får säga, att herr Lindman tycks ha läst motionen mycket illa innantill. Ty i motionen finnes en annan metod direkt anförd, och vill han ha flera exempel finnas de i mängd i proportions-

valsakkunnigas betänkande. Motionärerna ha endast tagit ut en del exempel och ha inte velat trötta med flera.

Det viktigaste är, att herr Lindman återkom till frågan, om man genom att återgå till majoritetsval skulle slippa ifrån mekaniseringen av valen. Jag har gång på gång sagt, att till en viss grad är politisk organisation av valen oundviklig och ingalunda av ondo. Det tjänar då ingenting till, att man bemöter mig med att säga, att när det var enmansvalkretsar och majoritetsval, röstade man också på partikandidater. Detta är — jag upprepar det — så sant som det är sagt. Men det var den oerhörda skillnaden, om vi nu skola göra en jämförelse med den tiden, att då var det en enda person, som stod emot en enda annan person eller eventuellt en person från varje parti, och i detta val mellan en person från varje parti koncentrerade sig hela frågan. Det blir för valmannen ett helt annat liv över innebörden av abstrakta politiska partiformler, när han ser dem förkroppsligade i de personer, som äro kandidater. Och det blir för kandidaten ett helt annat ansvar och ett helt annat förhållande till valmännen, om det är denne kandidat ensam, som har kämpat sig fram i strid med det ena eller det andra av motpartierna, än om det är en hel klunga kandidater, som blivit valda i en stor bukett i ett stort valdistrikt. Den stora skillnaden kan aldrig resoneras bort. Och det kan heller icke resoneras bort, att partibeteckningen utgör en alldeles särskild utväxt på det svenska proportionella valsyste- met, som man väl åtminstone skulle kunna få slippa ifrån.

Till sist, herr talman, när herr Lindman nu återigen sökte motivera den förvånande uppfattningen, att det hade kommit fram så starka betänkligheter i de sakkunnigas förslag mot det personmetodologiska systemet, så kan jag inte undgå att än en gång understryka, att i en utredning som är gjord objektivt, det ju är klart att man framhåller både olägenheter och fördelar. Men att fördelarna för de sakkunniga tett sig såsom övertvägande, det framgår förutom av vad jag sagt förut av följande citat, som jag skall taga mig friheten läsa upp. Det återfinnes på sidan 55 i de sakkunnigas utlåtande: »Då emellertid, såsom redan framhållits, enligt vår uppfattning, personmetodens ideella företräden framför partimetoden äro oomtvistliga, och då i den offentliga diskussionen på senaste tiden från skilda håll framträtt ett växande intresse för det nya uppslaget, kan och bör tanken icke undanskjutas, utan måste frågan om dess förverkligande underkastas en ingående prövning, sådan som vi icke här medhunnit.» Det borde inte behövas mera vittnesbörd om att motionärerna äro i mycket god samklang med dessa sakkunniga, när motionärerna hava framlagt sitt yrkande. Ty det är just en fortsatt ingående prövning av det problem, som de sakkunniga ej medhunnit, som nu begäres i motionen. De sakkunniga äro ju ingen auktoritet, men efter som de här ånyo framdragits kan detta citat också få vara med. Jag tror, att även ur den synpunkten äro argumenten emot utredningen verkligen ej hållbara.

Jag vidhåller naturligen mitt yrkande.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall först be att få säga, att det är ganska uppenbart, att jag inte syftade till, att motionärerna skulle haft ett förslag utarbetat i form av ett lagförslag. Hade de haft det, så hade de ju kommit med det. Jag anförde, att motionärerna talade om det engelska systemet och även ett förslag till. Emellertid skulle väl motionärerna ha kunnat säga så mycket, att här finns någonting, som kan läggas till grund för en utredning. Herr Edén erkände nyss från talarstolen, att detta bara var framfört som ett exempel. Motionärerna hava inte på något sätt kunnat visa på, att det för närvarande finns något uppslag, som kan läggas till grund för utarbetande av ett fullständigt förslag. Det är därför jag tycker, att utredning nu inte kan behöva förekomma.

Ang. ändring av bestämmelserna om val till riksdagens andra kam- mare m. m.
(Forts.)

Ang. ändring
av bestämmel-
serna om val
till riksdagens
andra kam-
mare m. m.
(Forts.)

Jag skulle därpå vilja säga, att i det senaste anförandet av herr Edén det tydligen lyste fram för oss alla, vart det är man vill komma: till majoritetsval. Tyngdpunkten låg på detta i det senaste anförandet. Men naturligtvis vill man vara med om att göra en utredning om personmetod inom det proportionella valsystemet. Jag skulle vilja säga, att när man talar om personval, man väl icke skall glömma rättvisan i systemet. Rättvisan kan vid majoritetsval inte bli tillgodosedd på samma sätt som vid proportionella val. Det tjänar kanske icke mycket till att taga upp detta, men nog förbise, tycker jag, herrarna alldeles för mycket rättvisan i fördelningen. Hur tänker man sig att vid majoritetsval i en krets, där ett parti utgör en liten minoritet, denna minoritet skall handla? Ja det partiets anhängare bry sig inte om att rösta en gång på kandidat från sitt parti, försävt de inte tro, att det möjligen kan bli så, att ingen annan kandidat kan få majoritet och det sålunda skulle kunna bli ett stickval, där man kanske kan få vara med och utgöra tungan på vågen genom att kompromissa till höger eller till vänster för att få fram en kandidat, som är för en själv mest behaglig. Men är denna minoritet från början oundviklig, finns det icke mycket anledning för dem, som utgöra densamma, att gå fram och rösta. Inte komma de att rösta därför att de tänka sig, att ett antal platser i kammaren skall besättas först efteråt med överskottsösterna på så sätt t. ex. att väljare i mellersta Sverige, som ingenting vunnit i den egna valkretsen, bidraga kanske till en vinst i Haparanda eller i Ystad. Jag tror ej, att det blir på det sättet. Det som herr Edén läste upp ur betänkandet är ju riktigt, det är fullständigt ordagrant, men det finns en fortsättning också därpå; där herr Edén slutade, fortsätta de sakkunniga: »Ifall härur kan framgå en verkligen användbar och för sina syften väl avpassad sammanräkningsmetod, kan det ifrågasättas, huruvida man icke vid praktiserandet därav till en början skulle kunna pröva sig fram på en väg, som av det holländska valrättskommitté-betänkandet av 1914 anvisas. Detta betänkande visar teoretiska sympatier för det engelska 'single transferable vote'-systemet, men avböjer det enhälligt, vad beträffar valen till riksdagens andra kammare. Detta av hänsyn till de stora krav, som kommittén anser det ställa på väljarnas omdömesförmåga samt den större komplikation av förfarandet, som enligt kommitténs mening skulle, särskilt vid stora valkretsar och vidsträckt rösträtt, bliva en följd av det nya systemet. Däremot finner kommittén, att första kammaren med fördel kunde utses med tillämpande av en personmetod. Tills vidare har emellertid i Holland denna fingervisning veterligt icke lett till något resultat.» Det kan ju vara av visst intresse att se i fortsättningen på citatet, hur man resonerade i den kommittén och vad man där kommit till för resultat.

Herr Edén: Herr talman! »Om vi nu» inte skulle låta herr Lindman få det sista ordet, som han vanligen brukar få i våra små sammandrabbningar, utan göra ett par påpekanden.

För det första: skola vi hålla på att läsa fortsättningar i detta kommittébetänkande, blir det ganska långt. Jag skall för min del inte besvära med att läsa upp mer än en enda mening, vilken kommer omedelbart efter det ställe, där herr Lindman slutade. Den meningen är mycket kort och lyder så här:

»Nu är frågan, huruvida icke hos oss dörren på liknande sätt kunde komma att öppnas för personmetoden.» Ja, just det är frågan. Det var frågan för de sakkunniga, och det är frågan för oss också.

Jag begärde egentligen ordet, herr talman, för att giva en annan replik, fastän den borde vara alldeles onödig. Herr Lindman invände, att i mitt anförande skyntade fram, att vad jag egentligen slogs för det var för återgång till majoritetsval. Förlåt, men skall jag verkligen behöva stå och påpeka, att jag gång på gång sagt, att den frågan *också* skulle vara med i utredningen — jämte den

om en bättre proportionalism. Att den i mitt sista anförande kom att intaga en särskild plats berodde helt enkelt därpå, att herr Lindman egentligen hade talat mot majoritetsval och talat om hur det var på den tid, när det fanns majoritetsval. Då kan man väl inte undra på att jag i repliken också rörde mig på samma område. Jag tror att överhuvud taget det är ytterst lämpligt att ställa svaret i ungefär samma kasus som frågan eller angreppet, och i varje fall är det synnerligen lämpligt mellan den ärade talaren och mig.

Ang. ändring av bestämmelserna om val till riksdagens andra kammare m. m.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den av herr Lyberg avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Slutligen upptogs till behandling sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av väckta motioner med förslag till lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor.

Ang. lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor.

I två likalydande motioner, nr 133 inom första kammaren av herr *Thorberg m. fl.*, och nr 276 inom andra kammaren av herr *Hagman m. fl.*, vilka motioner blivit hänvisade till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott, hade hemställts, att riksdagen ville antaga ett i motionerna framlagt förslag till lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor.

Utskottet hemställde, att ifrågavarande motioner icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade likväl avgivits av herrar *Wallés, Carl Johansson, Thorberg, Hagman, Anderson* i Råstock, *Carlsson-Frosterud* och *Holmström* i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte antaga ett i reservationen intaget förslag till lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor; och

b) att riksdagen måtte för budgetåret $\frac{1}{7}$ 1924— $\frac{30}{6}$ 1925 anvisa ett extra förslagsanslag av 2,000,000 kronor, avsett för statsbidrag till arbetslöshetskassor.

Vid utlåtandet var därjämte fogat ett av herrar *von Koch* och *Kvarnzelius* avgivet särskilt yttrande.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Hagman: Herr talman, mina damer och herrar! Under de senaste åren har riksdagen vid åtskilliga tillfällen haft anledning att rätt ingående selsätta sig med arbetslöshetsproblemet. Riksdagens handläggning av detta har emellertid i huvudsak rört sig om beviljande av medel till arbetslöshetens bekämpande eller också varit en behandling av stridiga meningar om hur de direktiv lämpligen skulle tolkas, som vid tidigare tillfällen knutits vid medlens användning.

Den motion, som här i dag föreligger till behandling och som är framburen i denna kammare av mig samt undertecknad jämväl av den socialdemokratiska gruppens förtröenderåd, tager emellertid sikte på en annan del av detta arbetslöshetsproblem, i det att densamma innehåller förslag om införande av arbetslöshetsförsäkring i vårt land. Man får gå rätt långt tillbaka i tiden för att återfinna samma fråga i riksdagens protokoll, nämligen till åren 1908, 1909 och 1910, då herr *Wavrinsky*, då ledamot av denna kammare, väckte motioner

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

åsyftande utredning av detta problem, vilka motioner emellertid vid varje tillfälle blevo av riksdagen avslagna. Min till behandling nu föreliggande motion begär icke en utredning av problemet, utan den innehåller ett helt utarbetat lagförslag, vilket jag hemställer att riksdagen måtte antaga.

Orsaken till att man nu har kunnat framställa ett sådant yrkande är ju, såsom vi alla veta, följande. Efter den stora arbetslöshetskrisen 1908—1910 och de arbetslöshetsräkningar, som då gingo av stapeln, 1909 och 1910, fortskred arbetet med denna frågas utredning på så sätt, att Kungl. Maj:t i slutet av år 1915 tillsatte den s. k. socialförsäkringskommittén, vilken bl. a. erhöi i uppdrag att utreda frågan om vilka åtgärder, som kunde vidtagas för lämnande av understöd till dem, som drabbades av ofrivillig arbetslöshet, och i slutet av år 1922 framställde sitt förslag till lag om offentlig arbetsförmedling samt statsbidrag till arbetslöshetskassor. Detta kommittébetänkande har emellertid icke blivit föremål för någon behandling från Kungl. Maj:ts sida, utan det ligger fortfarande kvar i socialdepartementet. Det är klart, att då behovet av någon åtgärd på detta område för framtiden är mycket stort och tvingande, så måste man gå fram motionsvägen, när inte Kungl. Maj:t vill visa tillräckligt intresse för en fråga av denna beskaffenhet.

Emellertid har ju, som kammarens ledamöter funnit, det sammansatta stats- och andra lagutskottet, vilket har haft frågan till behandling, hemställt, att motionen icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd. De motiv, som anföras för denna hemställan, äro framför allt av formell beskaffenhet. Utskottet har nämligen ansett, att en fråga av så pass stor omfattning och betydelse som denna icke kan lösas av riksdagen på en enskild motionärs framställning utan att här måste en kungl. proposition föreligga, som i vederbörlig ordning passerat lagrådets granskning, då frågan är av ömtålig beskaffenhet. Vidare har man från utskottets sida velat göra gällande, att beträffande motionens yrkande en betänklig brist skulle ligga däruti, att då kommittéförslaget samtidigt som det hade en avdelning om statsbidrag till arbetslöshetskassor försökte en legislativ reglering av den offentliga arbetsförmedlingen i vårt land, motionen endast rör sig om den del, som handlar om statsbidrag till arbetslöshetskassor. Denna brist i motionen skulle vara av den beskaffenhet, att på grund härav motionen nu icke skulle kunna bifallas. Beträffande denna invändning vill jag för min del anföras, att jag betraktar detta som ett svepskäl, enär det icke föreligger det allra ringaste hinder för att, oavsett att den offentliga arbetsförmedlingen nu icke bleve föremål för lagstiftningsåtgärd, bifalla motionen angående statsbidrag till arbetslöshetskassor. Ty vi hava, såsom i motionen har utvecklats, en mycket omfattande och utbredd offentlig arbetsförmedling i vårt land. I den mån som denna behöver tagas i anspråk för lösande av arbetslöshetsförsäkringens uppgifter, så är den säkert härtill både villig och lämplig. Jag tror, att inga som helst svårigheter skola uppstå därigenom att icke även arbetsförmedlingen omedelbart bleve föremål för legislativ reglering. Sedan erfarenhet vunnits härom, framhålla vi i motionen, så kan med större positiv nytta man skrida till en sådan reglering även av den offentliga arbetsförmedlingens verksamhet.

Beträffande utskottets andra avslagsmotiv, nämligen att en proposition måste föreligga och att denna måste beträffande lagtexten hava genomgått lagrådets granskning, så är det ju i regel vanligt att så förfäres, ehuruval vi även hava exempel på att sådan granskning kan från lagrådets sida verkställas, sedan riksdagen fattat beslut i frågan.

Jag måste därför för min del i egenskap av motionär vid detta tillfälle framhålla, att intetdera av dessa motiv, som från utskottets sida anförts, är tillräckligt bärande ur min synpunkt. Emellertid är det värt att notera, att det föreliggande utlåtandet, trots det att det går på avslag på den föreliggande motio-

nen, dock innehåller sådana positiva uttalanden till förmån för en lagstiftning på detta område, att det väsentligen skiljer sig från särskilt tvenne utskottsledamöters uttalande, vilka tidigare varit ledamöter av socialförsäkringskommittén. Jag syftar då på herrar von Sydow och Nilsson i Bonarp, vilka i kommittén gingo närmast på en principiell avslagslinje men här varit med om att uttala den förhoppningen, att arbetet å lösningen av den för samhället i dess helhet utomordentligt viktiga frågan om ordnade och planmässiga åtgärder från det allmännas sida gentemot arbetslösheten, icke måtte få avstanna utan föras vidare, så att en tillfredsställande ordning i detta hänseende så snart som möjligt må kunna ernås. Nu förhåller det sig ju på det sättet, att Sverige snart är det enda land i Europa, som inte har vidtagit några åtgärder i den riktning, som i motionen påyrkas. Under det att England, Österrike och Italien ha infört obligatorisk försäkring mot arbetslöshet samt en hel mängd andra länder ha infört en arbetslöshetsförsäkring efter det s. k. Gent-systemet, d. v. s. bidrag från det allmännas sida till av de närmast intresserade frivilligt bildade arbetslöshetskassor — det finns i utskottets utlåtande angivet, att detta är fallet beträffande Norge, Danmark, Finland, Holland, Belgien och Frankrike — så kvarstå vi här i vårt land på detta område vid den ordning, som rådde före världskriget. Det är visserligen sant — och det är naturligtvis en av anledningarna till att ingenting har åtgjorts i saken — att det hos oss redan 1914, särskilt vid vissa tidpunkter, har bedrivits en omfattande understöds- och hjälpverksamhet från det allmännas sida. Men denna har ju särskilt i denna kammare vid många tillfällen proklamerats såsom en extraordinär åtgärd, vilken vore avsedd att försvinna, då vi komme över den egentliga kristiden. Denna verksamhet för arbetslöshetens bekämpande har ju också varit präglad av så starka motsättningar, att det är alldeles klart, att när man skall gå till en nyordning på detta område, så måste man söka finna ut andra former för densamma. Och inom socialförsäkringskommittén, där detta förslag på sin tid utarbetats, vore ju alla, som överhuvud ville någonting positivt på detta område, ense därom, att den enda linje, som passade för våra förhållanden, var ett förslag enligt Gent-systemets princip, det vill säga med bidrag från det allmännas sida till av arbetarna själva bildade arbetslöshetskassor. Vi ha ju haft och ha förmånen att här i landet ha sådana kassor i verksamhet. Och jag vill bara i detta sammanhang nämna, att enligt de tabeller, som äro intagna i motionen, utbetalades under år 1921 icke mindre än omkring 8 miljoner kronor i arbetslöshetsunderstöd till ofrivilligt arbetslösa medlemmar av dessa kassor. Det synes mig vara uppenbart, att en verksamhet av denna omfattning måste på ett eller annat sätt stödjas från det allmännas sida. Ty utan denna stora egna hjälpverksamhet skulle förvisso kostnaderna för det allmänna särskilt under åren 1921—1923, då arbetslösheten ju varit som allra mest omfattande, ha blivit betydligt större, än de blevo.

Man har emellertid här försökt att på alla möjliga sätt undvika att taga positiv ställning till problemet. Och det är särskilt ägnat att förvåna, att man från det liberala partiets sida, där man redan för 10 år sedan var klar med detta problem till och med i den omfattningen, att från den liberala regeringens sida i statsverkspropositionen till 1914 års riksdag upptogs ett belopp av 300.000 kronor, som angavs vara avsett till bidrag till bekämpande av ofrivillig arbetslöshet, att man, säger jag, från detta partis sida vid detta tillfälle icke kommit längre än till ett allmänt uttalande, i vilket man säger, att ytterligare utredning behövs. Det har blivit sagt, och med en viss rätt, att vi här i Sverige lida av fullkomligt utredningsraseri. I varje fall förstår man sig på att begagna sig av denna önskan om utredning, när man vill bemantla det verkliga intresset, att ingenting göra. Så torde det förhålla sig även beträffande det problem, som nu föreligger till behandling.

Andra kammarens protokoll 1924. Nr 29.

*Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

Jag skall ett ögonblick här uppehålla mig vid de synpunkter, som anförts i det särskilda yttrande, som är fogat till utskottets utlåtande. Man vill där göra gällande, att sedan socialförsäkringskommittén i slutet av år 1922 avlämnade sitt betänkande, skulle det i andra länder ha förekommit så mycket, som vi borde taga reda på och lägga till grund för våra anordningar på detta område, att det inte skulle gå för sig att nu omedelbart besluta i denna fråga. När det emellertid gäller att angiva, vad det är för någonting, som har hänt, blir man svaret skyldig. Det enda positiva man kan peka på, det är de erfarenheter, som den svenska arbetslöshetskommissionen sedan dess skall ha gjort under sin verksamhet. Man ställer också i utsikt, att den berättelse över kommissionens verksamhet, som nu är under utarbetande, skulle bli så värdefull, så att även det vore en anledning att nu skjuta på saken, ehuru man å andra sidan icke försummar att betyga sitt mycket stora intresse för frågan och sin förhoppning om att det så snart som möjligt skall komma en kungl. proposition rörande detta spörsmål. Ja, vad som har inträffat sedan socialförsäkringskommittén avlämnade sitt förslag, är i själva verket så väl känt av alla, som överhuvud intressera sig för detta problem och ha någon erfarenhet på detta område, så att för den sakens skull behövs sannerligen ingen utredning. Det finns ju, när det gäller arbetslöshetsproblemet, endast två vägar att gå — och det kan vara en smaksak, vilken man vill beträda — nämligen att antingen bereda arbete åt dem, som intet arbete ha, eller också att bereda dem kontant understöd under tiden till dess arbete kan erhållas på den öppna arbetsmarknaden i landet. Beträffande dessa båda vägar så ha vi ju här under den provisoriska hjälpverksamheten använt dem båda med växlande resultat. Men jag tror, att de icke i den form, vari de ha kommit till användning, lämna sig för normala förhållanden. Annars är det naturligtvis så, och det vill jag såsom motionär betona, att om man vill från det allmännas sida i stället för att välja den understödslinje, som rekommenderas i den föreliggande motionen och enligt vilken ju de direkt intresserade skulle betala hälften av kostnaderna och det allmänna hälften, gå in för den linjen, att det allmänna skall i en eller annan form bereda arbetstillfållen i en sådan utsträckning, att varje man och kvinna i detta land, som är ofrivilligt arbetslös och som vill och kan arbeta, kan erhålla sysselsättning, så finns det ingen, som vill motsätta sig en lösning av problemet efter denna linje. Men saken förhåller sig på det sättet, att detta är även en ekonomisk fråga vid sidan därav att det är en psykologisk fråga och en social fråga av mycket stor omfattning. Det kostar helt andra belopp att anordna arbete i sådan omfattning, som skulle behövas för att till exempel under de stränga vintrarna i vårt klimat bereda arbetsmöjligheter, så att alla ofrivilligt arbetslösa kunde erhålla sysselsättning. Det är vidare inte möjligt att göra det redan därför, att det ju i regel måste bli grovarbete, och detta är inte lämpligt att utföra under den kallare årstiden. Därför är understödsvägen den naturliga för den mindre arbetslöshet av vad jag paradoxalt skulle vilja kalla »normal omfattning», som vi ha, då normala förhållanden råda på arbetsmarknaden, och denna linje kräver icke tillnärmelsevis de summor, som arbetslinjen skulle betinga. Det föreligger emellertid ingen omöjlighet att kombinera dessa båda linjer. Och under perioder av större arbetslöshet torde en dylik kombinerad bli nödvändig redan av den anledningen, att även om man beslutar en lösning i enlighet med socialförsäkringskommitténs förslag och den här föreliggande motionen, kommer denna att visa sig otillfredsställande, och man torde därför förr eller senare komma in på den linjen att tillgripa extra åtgärder. Men under rent normala förhållanden skulle en anordning av den innebörd, som här föreslås, räcka till och komma att kosta oss, enligt socialförsäkringskommitténs beräkning, omkring 3 miljoner kronor om året, vilket

är en bagatell i jämförelse med de 10 å 12 miljoner kronor, som, skulle jag tro, en lösning efter linjen om utslutande arbete skulle komma att medföra.

Det har nu uttalats i det av herrar von Koch och Kvarnzelius avlämnade särskilda yttrandet, att för att vinna upplysning om vad som skett utomlands någon person skulle bemyndigas att resa till utlandet för att taga reda därpå. Jag tror visst, att en sådan resa, som, inom parentes sagt, var planerad även inom socialförsäkringskommittén, kunde ha sitt mycket stora intresse. Men man har ju i utlandet i mycket större utsträckning än här hos oss, då det gällt bekämpande av den ofrivilliga arbetslösheten, gått fram på understödslinjen. Och det enda man vid en sådan resa skulle kunna upptäcka och möjligen draga några erfarenheter av för vårt vidkommande skulle vara verkningarna av en sådan omfattande understödsverksamhet som tillämpats t. ex. i England. Men på det området ha vi ju redan förut erfarenhet här hemma. Jag tror därför, att det måste betecknas såsom ett svepskäl, då man säger, att det finns så mycket att hämta i utlandet. Den rätt omfattande diskussion, som har ägt rum i England beträffande dessa frågor, närmast med hänsyn till arbetslöshetens kolossala omfattning och de hjälpmedel man kunde tillgripa däremot, bestående närmast däri, att man skulle införa bestämmelser, som intresserade industrien för arbetslöshetsproblemet på ett helt annat sätt än hittills genom att låta varje industribransch så att säga själv bära kostnaderna för sina arbetslösa, den diskussionen har för övrigt visat, att en sådan linje icke är möjlig att i praktiken genomföra på grund av en hel mängd skäl, som jag nu här inte skall ingå på.

Jag tror, att man kan säga, att åtminstone en vinst framkommit vid behandlingen av denna fråga i det sammansatta utskottet, nämligen den, att man från alla partiers sida har deklarerat sitt stora intresse för detta problem och sin villighet att positivt medverka till att något göres för att få till stånd en annan ordning på detta område, och att frågan även här hemma i vår land måste lösas. Jag behöver bara nämna, att Norge redan 1906 och Danmark redan 1907 voro färdiga med sin lagstiftning på detta område. Om vi nu komma en 15 år efteråt här hemma, så borde väl denna tidrymd i varje fall vara tillräckligt lång för att hava gjort även oss mogna för att söka åstadkomma någonting beträffande detta spörsmål.

Frågan om åtgärder mot den ofrivilliga arbetslösheten — och jag behöver naturligtvis inte betona, att jag inte avser någonting annat än hjälp mot *ofrivillig* arbetslöshet — är en fråga, som är av så oerhörd betydelse i detta nu och allt framgent med den industriella utveckling, som vårt land undergått, att densamma kommer att under alla förhållanden, även om herrarna här i dag inte vilja biträda den föreliggande motionen, förr eller senare att poeka på sin lösning. De förhoppningar, som enligt vad jag vet, på många håll förefinnas, att man skulle kunna på detta område komma tillbaka till förhållandena före år 1914 eller till förhållandena under 1907 och 1910 års arbetslöshetskris, då man räknade de arbetslösa och statistiskt behandlade det föreliggande materialet på ett utomordentligt intressant sätt, men sedan lämnade de arbetslösa åt sig själva, de förhoppningarna komma helt säkert icke att gå i uppfyllelse. Vi måste göra någonting, och då ha vi att välja på den anordning, som vi för närvarande ha och någon slags nyorganisation. Och då tror jag, att ur finansiella synpunkter, ur psykologiska synpunkter och ur många andra en nyorganisation på detta område absolut är att föredraga. Det vore verkligen önskligt, därest man nu inte kan åstadkomma något resultat i år, att det gjordes någonting för att så snabbt som möjligt få fram till utredning och till föreläggande inför riksdagen frågan, huruvida denna högt prisade arbetslinje, som överallt i diskussionen om detta problem rekommenderas såsom varande den riktiga, verkligen är att föredraga

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

framför den av oss förordade utvägen. Det kräves emellertid, att någonting mera göres åt saken än att man talar om den. Och i varje fall synes det mig vara nödvändigt, att man går fram även på understödslinjen, att man går fram även i den riktning, som socialförsäkringskommittén och den nu föreliggande motionen föreslå, och på det sättet lämna ett stöd åt den omfattande egna hjälpverksamhet, som har bedrivits av arbetslöshetskassorna i vårt land sedan ett 20-tal år tillbaka.

Det kraftigaste sättet för alla, som överhuvud intressera sig för detta problem och vilja att något skall göras, har under föreliggande omständigheter varit att gå fram motionsvägen och begära att, då från Kungl. Majts sida icke kommit något förslag i ämnet, riksdagen själv skulle antaga ett lagförslag på detta område. Därför ha vi förfarit, såsom här skett. Det är också min avsikt att yrka bifall till motionen, som här föreligger, trots de erinringar och påståenden om svårigheterna att gå tillväga på detta sätt, som utskottsmajoriteten anfört i sitt utlåtande.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till punkten a) i den reservation, som är fogad till utskottets utlåtande och som innehåller förslag till lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor.

I detta yttrande instämde herrar *Branting, Eriksson* i Stockholm, *Karlsson* i Nynäshamn, *Andersson* i Tungelsta, *Karlsson* i Vätö, *Andersson* i Igelboda, *Ericson* i Boxholm och *Holmström* i Stockholm, fru *Östlund* samt herrar *Blomquist, Jensen, Sjöström, Brännberg, Norsell, Vahlstedt, Anderson* i Råstock, *Pettersson* i Köping, *Uddenberg* i Karlskoga, *O. Nilsson* i Örebro, *Molin, Sävström, Ohman, Pettersson* i Hällbacken, *Svensson* i Skönsberg, *Hedvall, Andersson* i Höör och *Törnkvist* i Bjuv.

Herr andre vice talmannen **Nilsson**: Herr talman! Den föregående ärade talaren har belyst denna stora och viktiga fråga från en sida. Jag skall be att få påkalla uppmärksamheten några ögonblick för att ange några synpunkter på den från en annan sida sett.

Så till vida är jag enig med den föregående talaren, att jag anser, att socialförsäkringen är av utomordentligt stor betydelse för befolkningen. Men den har den olägenheten, att den är mycket dyrbar att anordna och ställer mycket stora ekonomiska krav, icke minst på statskassan. Den kan därför icke upprätthållas i någon avsevärd omfattning i andra länder än dem, där goda ekonomiska förhållanden råda. Före kriget rådde sådana förhållanden i ett flertal europeiska stater, och man såg, att under den tiden träffades anordningar i flertalet av dessa länder för lösning av samtidens sociala spörsmål. Men numera är förhållandet emellertid ett helt annat. För närvarande är socialförsäkringen för flera folk en ekonomisk börda, under vilken de svikta. Och därest vi uti detta land icke gå försiktigt fram i detta avseende, så kunna förhållandena bli likadana hos oss. Förmå vi att upprätthålla de grenar av socialförsäkring, för vilka vi redan träffat anordningar, så tror jag för min del, att vi åtminstone för den närvarande tiden och för övrigt kanske för ett betydande antal år framåt måste vara nöjda.

Att under nuvarande förhållanden genomföra en ny socialförsäkring, som årligen måste belasta budgeten med flera miljoner kronor, det måste betecknas såsom betänkligt. För min del har jag i egenskap av kommittéledamot med mycket intresse deltagit i utarbetandet av förslag till flera av de sociala försäkringsgrenarna. Sålunda har jag varit med om utarbetande av förslag till folkpensioneringen och till lag om ersättning för olycksfall i arbete, och jag har i min egenskap av ledamot av denna kammare i den mån det varit möjligt och efter måttet av mina krafter sökt att medverka till, att en lösning av dessa frågor komme till stånd. Och jag känner mig tillfredsställd över att jag fått vara med

om lösningen av dem. Men nu äro förhållandena helt annorlunda. Det stats-ekonomiska läget i vårt land är icke sådant, att det inbjuder till att fortsätta på denna väg. Och vad särskilt det nu föreliggande spörsmålet beträffar, så är det sätt, varpå man skall komma till rätta med denna försäkring, i högsta grad omtvistad. Det gör, att man måste ställa sig synnerligen betänksam till denna fråga om arbetslöshetsförsäkring.

För övrigt vill jag säga, att jag såsom lantman har ständigt kunnat göra den iakttagelsen, att det inom jordbruket nästan alltid är brist på arbetare. Det är sällan jordbruksarbetaren saknar arbete, och särskilt gäller detta beträffande kvinnliga mjölkerskor. Bristen på sådana är permanent. Under sådana förhållanden kunna vi jordbrukare utan svårighet åtaga oss att bereda arbete åt våra arbetare, och må det sedan vara andra yrkesgruppers sak att göra på samma sätt beträffande sina. Såsom vi alla veta, har arbetslöshetsproblemet uppkommit genom industrialiseringen i vårt land, så ock i andra länder. Det är på grund av industriens starka framrykning, som problemet uppkommit. Så snart industrien haft högkonjunktur, har den absorberat alla arbetsvilliga armar, och vi jordbrukare ha fått reda oss bäst vi kunnat. Det bör ju kunna vara förståeligt, om vi hysa den uppfattningen, att det vore obilligt, om vi skulle i skatteväg bereda arbetslöshetsunderstöd åt industriens övertaliga arbetarskaror. Detta gäller den normala arbetslösheten, för vilken det nu är fråga om att lagstifta. Skulle förhållanden inträda, likartade med dem, som rått under kristiden, är det klart, att vi äro lika villiga som skyldiga att påtaga oss de bördor, som böra åligga oss i den allmänna solidaritetens intresse. Och vi ha då ingalunda tänkt att undandraga oss. Men finner riksdagen skäl anordna arbetslöshetsförsäkring för den av industrialiseringen föranledda arbetslösheten, må det vara industriens sak att bära den därmed förenade kostnaden. Vi jordbrukare anse det föga rättvist, om vi därigenom skulle få vidkännas belastning i skatteväg.

Med avseende å den motion, som här föreligger, så har ju herr Hagman lämnat en redogörelse därför. Motionen är grundad på socialförsäkringskommitténs betänkande, men den omfattar allenast den ena delen av socialförsäkringskommitténs förslag. När kommittén på sin tid skred till sitt arbete, stod det snart klart för densamma, att en nödvändig förutsättning, för att arbetslöshetsförsäkringen skulle vinna en tillfredsställande lösning, vore att den skulle förknippas med en lag om arbetsförmedling. Det primära vore att först vidtaga åtgärder för att bereda arbete åt de arbetslösa, och först då detta icke kunde ske, skulle arbetslöshetsförsäkringen träda in.

I den delen av socialförsäkringskommitténs förslag rådde fullständig enighet inom kommittén. Under sådana förhållanden anser jag för min del, att det kunde varit möjligt att redan i år komma ett steg framåt om motionärerna velat nöja sig med att lägga fram förslaget om offentlig arbetsförmedling. Jag vill gärna erkänna att en utvidgad offentlig arbetsförmedling icke ensam råder bot på arbetslösheten i sin helhet. Men den kan medverka till dess lindrande. När motionärerna utesluta denna viktiga del är hela motionen så att säga dömd. Det förefaller åtminstone mig vara så. Då herr Hagman säger, att utskottet måst grunda sitt avslagsyrkande på formella skäl, kan jag ej finna, att detta resonemang är riktigt. Jag tycker, att det är reella skäl, som av utskottet anförts för avslagsyrkandet. I en så ömtålig och vansklig fråga borde man ha lämnat öppet för Kungl. Maj:t att avvakta den tid, då Kungl. Maj:t kan vara färdig att framlämna förslag. Det synes mig vara vad som i ett så viktigt lagstiftningsämne borde skett. Nu är det ju så, att den förutvarande regeringen icke hann framlämna förslag i detta ämne, och den nuvarande har varit sysselsatt med andra uppgifter. Jag vet för övrigt ej, om denna regering har för avsikt att komma fram med förslag i ämnet. Men i varje fall måste riksdagen ha bestämt besked från Kungl. Maj:t, innan den på enskilda motionärers framställning går

*Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

att anordna en arbetslöshetsförsäkring. Lagrådet har icke yttrat sig över förslaget. Det bör ju beredas tillfälle därtill. Lagrådet kan komma med invändningar, som äro av sådan natur, att förslaget måste ändras. Men man har gått förbi denna granskning. Sedan har för övrigt i den del, som motionärerna upptagit, i kommitténs förslag så väsentliga ändringar blivit gjorda, att redan detta är tillräckligt för ett avslag. Jag skall ej gå närmare in på, i vilka avseenden herrar motionärer funnit nödvändigt att göra ändringar i kommittéförslaget. Det kunna kammarens ledamöter se på sid. 7 i betänkandet.

Herr Hagman yttrade, att nu hade åtminstone motionen så till vida fallit framåt som två av socialförsäkringskommitténs ledamöter hade intagit en välvilligare ställning till frågan än tidigare. Ja, det beror på vad man vill inlägga i utskottets uttalande. Jag tror, att denna fråga kommer att kräva en lösning. Det tror jag. Men utskottets uttalande innebär icke någon utfästelse att lösningen skall gå i den riktning, som anges i socialförsäkringskommitténs förslag. Vi ha icke utfäst oss att medverka till en lösning av frågan i den riktningen, och ännu mindre vill jag vara med om att lösa den i den riktning, som motionärerna angiva, vilken jag anser vara en försämrad upplaga av socialförsäkringskommitténs i många avseenden förtjänstfulla betänkande. Min uppfattning är den, att detta problem löses icke genom försäkring, och allra minst genom frivillig försäkring. Ty det är klart, att om man skall gå in för att bereda frivillig försäkring, så kommer den att omfatta allenast redan organiserade arbetare. Det blir de nuvarande fackförbunden, och kommittén säger också, att man kan förvänta, att det ej blir andra. Det är dock en lösning, som vore i högsta grad otillfredsställande.

Vad beträffar den obligatoriska försäkringen efter engelskt mönster, skulle den för vårt land bli så dyrbar, att vi ej orka bära en sådan börda. För min del ser jag saken så, att detta problem får betraktas mera som en *avtalsfråga* än som en försäkringsfråga. Det kan visserligen göras erinringar häremot, men det är dock på denna väg man får tänka sig en lösning.

Det meddelas mig nu, att första kammaren avgjort denna fråga på det sättet, att den antagit utskottets förslag, och jag anhåller, herr talman, med hopp om att saken skall bli enahanda i denna kammare, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Höglund**: Mina damer och herrar! Jag kunde i likhet med mina partivänner inskränkt mig till att yrka bifall till herr Hagmans yrkande, men då jag redan hade begärt ordet, får jag i alla fall tillfälle att säga några ord i denna ytterst viktiga fråga.

Det är alldeles som herr Hagman anförde i fråga om utredningen. Den, som läst innehållet i motionen och sedan läst utskottets betänkande, frågar sig verkligen: skall det nu behövas ny utredning i denna fråga? Jag vill säga, att folk i allmänhet bedömer dessa saker så som plägar vara fallet, när man icke vill lämna klart besked, så skickar man frågan till en utredning, och då kan man vara säker om, att den får ganska länge vila i frid. Annars tycker menige man åtminstone, att de erfarenheter, man har från utlandet, och de, som vi litet var finga uppleva under de gångna krigsåren, borde vara nog, för att alla borde vara eniga om en lösning av denna fråga. Vi minnas alltför väl, vilken förtvivlan denna arbetslöshet spred i många tusende svenska hem, och de, som hade att göra med dessa saker, de erforo, hur det var ställt. Och man trodde då i alla fall, att så fort den utredningen från vederbörande blev klar, så skulle givetvis de arbetslösa garderas för kommande konjunkturväxlingar. Ja, denna uppfattning hyste man i allmänhet, och det är därför naturligt, att man nu med bitterhet kommer att erfara riksdagens beslut i denna så ofantligt viktiga fråga.

Ja, herr talman, jag har intet vidare nytt att anföra till vad herr Hagman har

sagt. Jag skall inskränka mig till att vädja till kammaren att trots första kammarens beslut i alla fall visa sin goda vilja och bifalla den motion, som är framlagd, varför jag, herr talman, yrkar bifall till den vid utskottets betänkande förgade reservationen.

Ang. lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor.
(Forts.)

Herr Molander: Herr talman! Det föreliggande förslaget till lag om statsbidrag till arbetslöshetsförsäkring är enligt mitt sätt att se ett tämligen moderat förslag, ty om förslaget antages, är arbetslöshetsproblemet ingalunda därmed bragt ur världen. Och det torde icke heller åsyftas att frågan om arbetslöshetens bekämpande skulle bringas ur världen om förslaget antages. Nu vill jag säga, att det finnes väl knappast någon, som bestrider, att det förekommer ofrivillig arbetslöshet. Sådan har förekommit och förekommer alltjämt. I allmänhet betraktar man arbetslösheten som ett missförhållande såsom ett ont. Visserligen är det så, att man nog kan säga, att en del arbetsköpare ha fördel av, att det ibland råder arbetslöshet. Ibland ställer man nog till med arbetslöshet på konstlat sätt för att lättare kunna försämra arbetarnas löner och levnadsförhållanden. Men vad ha de samhällsbevarande, de borgerliga elementen att komma med när det gäller detta onda? Vill man gå till roten, till själva arbetslöshetens orsaker? För min del tror jag ej, att man vill det. Då skulle man ej vara så kallade samhällsbevarande, d. v. s. bevarande av den kapitalistiska samhällsordningen, ty nog är det så, att största delen av den arbetslöshet, som förekommer, är en följd av de nuvarande produktionsförhållandena. Att under nuvarande produktionsförhållanden avskaffa arbetslösheten, säga motionärerna, det är en mycket svårloft uppgift. Så vitt jag förstår, är det en olöslig uppgift. Nu vill man ju icke heller på några villkor söka komma till rätta med de missförhållanden, som faktiskt förorsaka arbetslösheten, jag menar den art av arbetslöshet, som närmast härleder sig från överproduktion, ekonomiska och industriella kriser och vad därmed sammanhänger. Vad vill man då göra på borgerligt håll för att övervinna dessa missförhållanden? Så vitt jag kan förstå vill man icke göra någonting, då de borgerliga från sina utgångspunkter icke kunna göra någonting.

Här föreligger nu ett förslag, som anknyter sig till arbetslöshetsproblemet. Det är ett förslag till arbetslöshetsförsäkring, och det syftar sålunda till att lindra arbetslöshetens följder för de arbetslösa. Lagförslaget bygger på att det skall bildas arbetslöshetskassor med ett medlemsantal av minst femhundra. Till bestridande av utgifterna (d. v. s. huvudsakligen till lämnande av arbetslöshetshjälp), för kassans verksamhet skall av staten lämnas bidrag till lika belopp, som erlagts av de medlemmar vilka äro svenska medborgare. Det synes mig, som om man här förbisett en rätt viktig sak, ty nog borde väl arbetsgivarna ha minst lika stor skyldighet som arbetarna och staten att lämna bidrag till dessa arbetslöshetskassor. Det är väl icke orimligt att begära, att arbetsgivarna skulle bidraga till en arbetslöshetsförsäkring, som avser deras egna arbetare. Denna synpunkt har man dock icke beaktat i det föreliggande förslaget.

Jag vill också göra ett par andra anmärkningar mot förslaget. Det framgår av lagförslaget 8 §, att det skall givas möjlighet att uppdelat kassorna i flera klasser med olika belopp och daghjälp. Nu tror jag, att det nog kommer att bli så, att om förslaget antages, så blir det i första hand de kvalificerade yrkesarbetarna, alltså de bäst betalda, som åtminstone till en början få största nyttan av dessa kassor. De arbetare inom dessa yrken, som ha större inkomst än sina arbetskamrater, och de som ha en mindre familj att försörja än flertalet kamrater, d. v. s. de som ha den bästa ekonomin, de ha större möjlighet än de sämre lottade att betala högre avgift. På det sättet få de alltså större statsbidrag till sin arbetslöshetshjälp. Så vitt jag kan förstå är en sådan utveckling ganska trolig och innebär ett frångående av behovsprincipen, som väl dock i det här fallet borde i största möjliga mån beaktas.

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

Vidare vill jag anmärka på den tid, som daghjälp enligt förslaget skall utgå, nämligen högst sjuttio dagar under loppet av ett år. Den tiden är väl kort tilltagen. Den är kanske avpassad efter vissa försäkringstekniska uträkningar, men man må säga, att med den omfattning arbetslösheten haft de sista åren, kommer man icke långt med sjuttio dagars arbetslöshetshjälp för kalenderår. Då står man sig lika slätt sedan dessa 70 dagar gått till ända, och måste tillgripa fattigvård eller annan hjälpkälla.

Ehuru jag sålunda, herr talman, anser, att det förslag till arbetslöshetsförsäkring, som nu behandlas, lider av brister i åtskilliga vitala punkter och långt ifrån bringar frågan om arbetslöshetens bekämpande ur världen, så är dock förslaget under nuvarande förhållanden ett steg i rätt riktning, varför jag kommer att yrka bifall till detsamma.

Men jag skall, innan jag slutar, be att få säga ett par ord om utskottets ståndpunkt. Utskottets borgerliga majoritet har avstyrkt förslaget med en välvillig motivering. Finnes det något förslag, där icke de liberala medlemmarna i utskotten kunna plocka ihop en välvillig motivering för avslag. Men de arbetslösa kunna icke leva på välvilliga utskottsmotiveringar. Frågan skall ytterligare utredas och den förfärliga papperskvamen skall hållas i gång i fortsättningen även beträffande denna fråga. Det borde dock vara på tiden, att detta sociala kvacksalveri toge slut. De sista uppgifterna från arbetslöshetskommissionen visar mellan 15—16,000 arbetslösa, eller åtminstone var det så i mars månad. Om jag inte tar fel hade av dessa endast cirka 3,000 nödhjulsarbete. Men det finns nog många tusental flera, som höra till de oförskyllt arbetslösa skara. I en social-medicinsk studie om s. k. lösdrivare och deras behandling, vilken ingivits till regeringen som bilaga till socialstyrelsens utlåtande om förslag till lösdrivarelag, framhåller professor Kinberg, att man i Sverige för närvarande har omkring 56,000 lösdrivare. »Att dränera samhället från dylika kriminella eller på grund av sitt levnadssätt uppenbarligen samhällsfarliga individer är en angelägenhet, som angår alla medborgare», heter det i fortsättningen, »och som påkallar icke blott ingripande från vissa myndigheters sida utan också medverkan från medborgarna. En dylik medverkan bör i första hand ske därigenom, att ett kommunalt organ får till uppgift att övervaka de farliga samhällsparasiterna och vidtaga åtgärder för att hindra deras samhällsskadliga verksamhet.»

Nu tror jag nog, att om man skulle granska dessa saker skulle man komma till det resultatet, att de allra flesta av dessa 56,000 lösdrivare faktiskt ha blivit s. k. lösdrivare på grund av ursprungligen oförvårdad arbetslöshet. Jag vill minnas att man räknade före kriget med 10,000 lösdrivare, och nu räknar man med 56,000. 46,000 torde därför vara arbetslösa och ej lösdrivare. Vill man göra något för att få bättre samhällsmedborgare av dem? Nej. Man skall »vidtaga åtgärder för att hindra dem i deras samhällsskadliga verksamhet». Vill eller kan man giva dem arbete? Nej, ingalunda. Vill man göra dem till nyttiga samhällsmedlemmar, så är det bättre att ge dem arbete, att ordna en tillfredsställande arbetslöshetsförsäkring och dessutom behandla dessa individer som människor.

Om man ser på utskottsmajoritetens välvilliga gester, som i verkligheten ingenting kosta, i belysning av förhållandena i det levande livet, då kan åtminstone icke jag komma till annat resultat än att den borgerliga utskottsmajoritetens skäl för avslagsyrkande på motionen är icke annat än de obotfärdigas förhinder. Jag ber, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till den av herr Waller m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr **Karlsson** i Gasabäck: Herr talman! Jag blev något förvånad, när jag hörde herr Hagman säga, att det var endast svepskäl, som utskottet haft att anföra för sitt avslagsyrkande. Jag undrar, om han själv innerst inne menade vad han sade, ty det är faktiskt så, att sällan har ett utskott haft

starkare sakskäl för ett avslagsyrkande än just i detta fall. Ty hur ligger denna fråga till? Det är, såsom herr Hagman erinrade om så, att det föreligger ett kommittéutlåtande från socialförsäkringskommittén med förslag om lagstadgad arbetsförmedling och om anslag till arbetslöshetskassor. Detta utlåtande var långt ifrån enhälligt. Det fanns nämligen fem reservanter, två som yrkade avslag och tre som yrkade uppskov med frågans förverkligande. Detta kommitténs förslag om lagstadgad arbetsförmedling var avsett att utgöra själva förutsättningen för anslag till arbetslöshetskassorna, men detta förslag ha motionärerna utelämnat, och de ha dessutom skärpt vad kommittén föreslagit på åtskilliga andra punkter. Kommitténs utlåtande, som har varit på remiss till myndigheterna, har varit utsatt för en ganska amper kritik. Socialstyrelsen har till exempel förkastat vad kommittén föreslagit och har i stället för sin del föreslagit helt andra principer för statsbidragets utgående. De hörda länsstyrelserna ha nästan undantagslöst avstyrkt förslaget i vad det avser anslag till arbetslöshetskassorna eller förordat om uppskov, men på ett undantag när yrkat bifall till vad motionärerna i sin motion uteslutit, nämligen arbetsförmedlingen.

Det är icke tänkbart, och skulle vara enastående i riksdagens annaler, att riksdagen skulle på enskilda motionärens hemställen giva sitt bifall till en fråga av så ömtålig och svårlöst natur, utan att Kungl. Maj:t har varit i tillfälle att pröva kommitténs framlagda förslag och de många anmärkningar, som i de avgivna yttrandena framställts mot detsamma.

Utskottet har mycket välvilligt, det vågar jag säga, behandlat motionen. Det har i sitt utlåtande uttalat sina allra varmaste sympatier för arbetslöshetsförsäkringen och gör i utlåtandet det uttalandet att det önskar en god och snabb lösning av frågan. Utskottsmajoriteten har dock ansett, att sedan socialförsäkringskommittén avgivit sitt utlåtande, har såväl i vårt eget land som i utlandet åtskilliga erfarenhetsrön gjorts på arbetslöshetsområdet som Kungl. Maj:t har anledning att ägna uppmärksamhet åt, innan frågan om arbetslöshetsförsäkring framlägges för riksdagen. När de liberala reservanterna i sitt särskilda yttrande tala om utredning, så syftas icke därmed på en fullständigt ny kommittéutredning, utan man blott förmenar, att det bör tagas hänsyn bland annat till de förändringar, som man i utlandet tycks vara inne på att vidtaga. Förhållandena äro trots allt sådana, att många av de länder, som infört obligatorisk arbetslöshetsförsäkring, gjort detta vid demobiliseringen, och då kanske icke denna fråga alltid blivit så noga övervägd. Faktum är, att man på en del håll i utlandet just nu märker, att man icke minskat arbetslösheten, men att kostnaderna stiga samhället över huvudet, varför man måste söka sig fram efter andra linjer. Skall därför frågan framläggas, så gäller det att taga hänsyn till erfarenheterna i andra länder och se, vilka nya riktlinjer man där ämnar följa, då man skall reformera den arbetslöshetsförsäkring, som där redan är genomförd.

Jag vågar alltså påstå, att vi icke vilja ha uppskov till en fjärran framtid, utan vi mena endast, att det kan finnas åtskilligt att titta på, innan man är beredd att lägga fram frågan på nytt. Nu ha som vanligt liberalerna klandrats på grund av den ståndpunkt de intagit till frågan. Herr Hagman erinrade om ett yttrande i statsverkspropositionen år 1914 och förmenade att vi icke kommit längre på de år som sedan förflutit än till en förnyad utredning. Ja, herr Hagman, att vi icke kommit längre, det beror just på att det var 1914, ty just då utbröt världskriget och de onormala förhållanden, som givit oss fullt upp att göra. Dessa frågor böra lösas under normala tider och de ekonomiska beräkningarna böra väl göras efter normala förhållanden. Vi ha dock anslagit ohyggligt mycket pengar till arbetslöshetens bekämpande de senare åren fastän på andra vägar än genom anlitaandet av arbetslöshetsförsäkringen.

Ang. lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor.

(Forts.)

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

Herr talman! Jag anser att utskottet har haft starka sakliga skäl för sitt avslagsyrkande. Jag vill blott till slut säga, att i det särskilda yttrande, som avgivits av mina partikamrater och som finnes fogat i utskottets utlåtande, har icke mitt namn kommit med av förbiseende. Jag vill därför meddela, att jag till fullo instämmer i vad de uttalat icke blott beträffande de riktlinjer, som framför allt böra följas, utan även i den av dem uttalade önskan om att frågan måtte få en god och snar lösning. Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindman: Herr talman! När jag genomläser denna vidlyftiga motion, så får jag säga, att om jag skall fälla något omdöme om den, så kan jag icke säga annat än att det visar en mycket stark sangvinism att överhuvud taget kunna tro, att detta förslag skulle kunna leda till ett beslut i riksdagen. Man får nästan den uppfattningen, att motionärerna borde ha haft klart för sig, att ett beslut enligt deras förslag vore icke att förvänta i riksdagen, men det finnes ju understundom anledning att lägga fram motioner även om man icke kan få något beslut på dem. Jag skulle vilja motivera detta, och motivet är lätt att finna. Det har suttit denna socialförsäkringskommitté, som framlagt ett förslag i ämnet. Det frambars av två av kommitténs nio ledamöter. Två reservanter gå i den riktning motionärerna vilja, men fem gå åt annat håll. Det fanns således absolut minoritet för motionärernas mening. Kommittéförslaget möttes av bestämda gensagor. Jag behöver endast erinra om socialstyrelsens yttrande i dess bemötande av förslaget, men motionärerna ha icke ens fäst avseende vid socialstyrelsens invändningar. Motionärerna ha heller icke brytt sig om att fästa avseende vid kommitténs beslut, utan de ha gått mycket längre. Motionärerna ha sålunda skärpt upp fordringarna i väsentlig grad. De ha ökat statsbidraget till $\frac{2}{3}$ i stället för $\frac{1}{3}$, de ha tagit bort maximeringen av statsbidraget till 15 kronor, de ha tagit bort den kontroll av Kungl. Maj:t, som ligger i tillsättandet av ordförande, och de ha tagit bort den obligatoriska arbetsförmedlingen. De ha skärpt det så betydligt, att redan av detta borde framgå, att motionärerna icke kunna påräkna att få majoritet i riksdagen. Jag skulle vilja påpeka, att om förslaget likväl vunne majoritet, skulle riksdagen därmed nu taga ståndpunkt till en mängd mycket ömtåliga problem. Den skulle icke blott giva sig in på komplicerade frågor utan taga ståndpunkt till problemen på ett sätt, som vore stridande mot vad riksdagen förut uttalat i dessa saker. Jag ber att få fästa uppmärksamheten till exempel vid att motionärerna lagt om frågan om understöd endast åt dem, som äro i konflikt direkt deltagande. Jag fäster uppmärksamheten vid en annan sak, som motionärerna ha uteslutit, nämligen bestämmelsen om att arbetslöshetshjälp icke skall utgivas till den, som utan giltig anledning vägrat eller underlåtit att åtaga sig arbete. Detta skulle sålunda enligt motionärernas mening riksdagen nu ha varit färdig att ge sig in på och besluta, i trots av riksdagens tidigare uppfattning. Jag tror sålunda, att jag kan säga, att motionärerna ha varit mycket sangviniska, och då yttrar jag mig mycket milt.

Utskottet har nu med allt skäl opponerat sig emot detta, men, herr talman, även i utskottets motivering finns det vissa saker, som man efter min mening icke kan vara beredd att alldeles obetingat och utan vidare ge sitt stöd åt. Jag fäster mig därvid särskilt vid den punkt i utskottets betänkande, i vilken utskottet gör gällande, att det enligt utskottets mening nu skulle kunna anses fastslaget, att understöd vid arbetslöshet icke blott skall utgå under exceptionella förhållanden utan även under normala förhållanden, vid den arbetslöshet nämligen, som i mindre skala äger rum snart sagt alla tider. Den delen av betänkandet, herr talman, är jag för min del

icke beredd att underskriva. Jag håller före, att det skulle vara synnerligen oklokt av riksdagen att binda sig vid ett sådant uttalande, då ärendet ligger i det läge, som det för närvarande gör. Genom första kammarens beslut är utskottsklämman godkänd, och därmed har man ju kommit ifrån det betänkliga uti att riksdagen skulle besluta, under det att frågan ligger under utredning. Sålunda har man väl att tänka sig, att frågan kommer att gå den regelrätta vägen. Skall den fram igen, skall den komma från Kungl. Maj:t, efter utredning, efter hörande av de myndigheter, som ha yttrat sig och efter behandling i lagrådet. Då är det väl tids nog för riksdagen att taga ståndpunkt till frågan, huruvida riksdagen vill godkänna en sådan princip som denna.

Jag skulle vidare vilja säga, att när man läser socialstyrelsens utlåtande, tycker man, att den har ganska rätt i en hel del anmärkningar, som den har gjort. Socialstyrelsen erinrar med fullaste fog, synes det mig, om det betänkliga i att understödet skall ges i form av bidrag till de socialdemokratiska fackföreningarna. Dessa kunna då ge arbetslöshetsunderstöd med statsbidrag efter de regler, som kunna bli fastställda, men samtidigt kunna de använda de frigjorda pengarna — de som nu från fackföreningarna utgå till arbetslöshetsunderstöd — för att ifrån parallellt med arbetslöshetskassorna bildade andra kassor ge understöd åt dem, som icke falla under de bestämmelser, som kunna komma att bli fastställda, då lagen en gång blir färdig. Detta synes mig vara en ganska betänklig sak, förutom naturligtvis det betänkliga i att överhuvud taget ge understöd åt dessa fackföreningskassor. Vi få icke glömma, att den fackliga och den politiska organisationen inom det socialdemokratiska partiet hänga mycket starkt tillsammans med varandra, och det måste därför framstå såsom en betänklig sak att giva understöd i den form, som föreslagits av kommittén, och detta gäller i ännu högre grad om det förslag, som motionärerna ha framlagt.

För övrigt skulle ju, såsom påpekats, understödet icke komma att omfatta alla. Det kommer att lämnas till dem, som tillhöra dessa kassor och fackföreningarna, men icke till några andra.

Jag tror för min del, herr talman, att man framför allt får söka sig fram på den vägen, som består i beredande av arbete. Visserligen hörde jag den förste talaren i debatten, huvudmotionären, säga, att detta nog kunde vara riktigt, men att det ena icke uteslöt det andra, men enligt min uppfattning måste man lägga mycket starkare tonvikt på beredandet av arbete. Utskottet har icke, synes det mig, tillräckligt beaktat detta eller rättare sagt icke alls beaktat det, ty utskottet talar icke om den saken. Det är ett par reserveranter, herrar von Koch och Kvarnzelius, som tala om det. Den synpunkten skulle jag vilja ha mycket starkare betonad liksom även vad som framkommit i samma reserveranters uttalande, nämligen att man behöver få fram en redogörelse för och undersökning av hur arbetslöshetsförsäkring verkat i andra länder.

På grund av dessa mina anmärkningar, herr talman, skall jag be att få göra ett yrkande om bifall till utskottets kläm men med uteslutande av motiveeringen.

Med herr Lindman förenade sig herrar *Magnusson* i Tumhult, *Norman*, *Persson* i Fritorp, *Hermelin*, *Jönsson* i Boa, *Bengtsson* i Kullen. *Andersson* i Storegården, *Wiklund*, *Brännström*, *Nilsson* i Antnäs, *Lindmark*, *Lundquist*, *Lindskog*, *Nylander* och *Jonsson* i Hökhult.

Herr **Edén**: Herr talman! Jag hade begärt ordet endast för en kort deklARATION, och det skall icke heller egentligen bli mera. Men det senaste yttrandet av herr Lindman föranleder mig därutöver till några särskilda anmärkningar. Herr Lindman har yrkat bifall till utskottets kläm, d. v. s. avslag på motio-

*Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)*

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

nerna, men med ogillande av motiveringen eller egentligen med ogillande av den del av motiveringen, där utskottet gör ett uttalande om att staten icke kan ställa sig likgiltig och överksam gentemot de svåra lidanden och olägenheter, som arbetslösheten kan bereda stora medborgargrupper, även när det gäller arbetslöshet under s. k. normala förhållanden. Jag må säga, att det var väl ändå, förlåt om jag vågar antyda det, en smula förhastat, när så många ledamöter av kammaren instämde i detta yrkande. Vilja verkligen dessa ledamöter i kammaren stå för den meningen, att staten *skall* »ställa sig likgiltig och överksam» gentemot den arbetslöshet, som kan uppkomma under normala förhållanden? Jag trodde annars att vi vuxit ifrån den ståndpunkten, att detta överhuvud taget skulle vara möjligt. Jag är fullkomligt viss om att varje demonstration i den vägen kommer att sköljas bort av händelsernas egen tyngd, då det nämligen icke lär kunna undgås, att staten försöker gripa sig an även med denna återkommande säsongarbetslöshet, det må nu ske med det ena eller andra medlet. För min del vill jag sålunda på det livligaste hoppas, att något uteslutande av utskottets motivering av den anledning, som herr Lindman nu fört fram, icke skall komma i fråga.

Jag har personligen mycket tidigt haft anledning att syssla med dessa frågor. Jag var under mina första provår här i riksdagen i tillfälle att såsom ordförande i ett tillfälligt utskott i denna kammare medverka till beslut om en skrivelse angående utredning om arbetslöshetsförsäkring. Jag behöver därför icke säga, att denna tanke har min odelade anslutning, och den har det, även om jag är fullt på det klara med de vanskligheter, som framhöllos av herr andre vice talmannen, exempelvis att det är ytterst svårt att få försäkringen tillräckligt omfattande. Ja, jag släpper icke den tanken ens om jag nödgas säga mig, att det kan hända, att man till en början får anknyta till befintliga fackföreningskassor, vilket ju kan medföra allvarliga olägenheter. Detta är emellertid en sak, och en annan sak är att gå med på den motion, som här föreligger. Jag skall icke upprepa kritiken mot denna motion. Men det är väl ändå något starkt, att motionen fullkomligt systematiskt skjuter åt sidan varanda en av de garantier, de säkerhetsåtgärder, som i kommittéförslaget ansetts nödvändiga för att man överhuvud taget skulle kunna våga gå på denna linje med anknytning till arbetslöshetskassorna. Icke brukar jag ofta ha nöjet att instämma med herr Lindman, och i det stora hela gör jag det icke heller i detta ärende, men jag skall uppriktigt bekänna, att jag anser, att herr Lindman har slagit huvudet på spiken — och det skall sägas ut — när han framhöll, att så som denna motion är lagd, är den icke framlagd i någon förhoppning om att den skulle kunna antagas. Hade det varit meningen att här göra ett verkligt försök att vinna anslutning inom alla de läger i riksdagen, som vilja intressera sig för att hjälpa de arbetslösa, ja, då hade man sannerligen icke lagt motionen så, som man nu gjort. Man skulle säkerligen ha åtnöjt sig med att begära en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t ville framlägga förslag, eventuellt till nästa riksdag. I varje fall hade man då icke skärpt fordringarna på ett sätt, som utgör — kanske ordet är litet starkt, men det skall sägas — en utmaning emot dem, som gärna skulle vilja hjälpa till i denna lagstiftning, men som under nu förevarande omständigheter icke alls kunna göra det.

Nu har herr Molander visserligen sagt, att det alltid är så med de liberala, att det knappast finns någon fråga, där de icke »plocka fram en välvillig motivering» men stanna för avslag. Åjo, herr Molander, det finns bl. a. en del kommunistiska motioner, som icke ens få en välvillig motivering för avslag. För övrigt förhåller det sig så, att den välvilja, som i detta avseende visas exempelvis av mig och av många andra, är verkligen så oskrymtad, att den icke behöver taga åt sig herr Molanders reprimand. Den har visat sig och har

funnits en lång tid, innan herr Molander tog plats i vår riksdag, så att det är intet skäl för honom att sätta sig över densamma.

Jag skulle, herr talman, kunna stanna vid detta, som innebär en principdeklaration att trots de stora vanskligheter som äro förenade med en arbetslöshetsförsäkring, jag för min personliga del anser, att frågan är av den vikt för stora samhällslager, att den icke kan undanskjutas och icke bör undanskjutas, och vidare, att jag till och med är beredd att, om jag skulle komma i tillfälle därtill, hjälpa till att försöka organisera den i samband med fackföreningarnas arbetslöshetskassor. Dock vill jag tillägga, att i så fall bör detta efter allt att döma ske efter socialstyrelsens nya uppslag, som jag tror är bäst både för fackföreningarna och för staten. Jag skulle, som sagt, kunna stanna där, men till denna fråga hör också en annan, hittills ej behandlad synpunkt, som jag icke kan låta bli att beröra.

Det må nämligen tillåtas mig att uttala den förhoppningen, att icke fackföreningarna själva genom sin fackföreningspolitik på vissa områden ytterligare försvåra det i och för sig redan nog så svåra problemet. Det har under den sista tiden förekommit en del ting, som tyda på en strävan från vissa fackföreningar — icke alla — att bringa frågan om arbetsanställning under ett tryck, en kontroll, som strider emot hela förutsättningen för en naturlig arbetslöshetsförsäkring. Skall en arbetslöshetsförsäkring komma till stånd, och skall staten bidraga härtill, är det för mig, och som jag tror för de flesta, självklart, att förutsättningen måste vara, att man skall vara viss om att vederbörande arbetslöse verkligen icke *kan* få arbete. För det ändamålet var det, som socialförsäkringskommittén hade anknutit sitt förslag till ett förslag om utvidgande av den offentliga arbetsförmedlingen. Det har redan framhållits, att motionärerna ha skurit bort denna del av kommittéförslaget, och att detta rycker undan en mycket viktig grundval för försäkringen. Saken blir dock ännu betänkligare, om man observerar, att inom vissa fackföreningar tycks ha börjat förekomma en praxis, genom vilken man borteliminerar effektiviteten av den offentliga arbetsförmedlingen, den praxis nämligen, genom vilken anställning överhuvud taget icke kan beredas inom ett yrke, om icke anställningen förmedlas genom vederbörande »registerförare». Systemet med »register» har utvecklat sig till ett nytt, från många sidor erkänt kampmedel i den sociala striden.

Jag talar här icke alls efter några hörsägnare och ännu mindre efter några inspirationer från håll, som kan misstänkas vara fientligt stämt emot fackföreningsrörelsen. Jag skall som belägg för min varning be att helt enkelt få referera till en artikel i fackföreningarnas egen officiella tidskrift »Fackföreningsrörelsen», skriven av redaktör Stefan Oljelund i Göteborg och betitlad »Registret som kampmedel», en artikel, som går ut på att varna för den väg, som vissa stora fackförbund synas vara beredda att slå in på, nämligen att skapa en konstlad brist på arbete genom att *hindra* arbetare att anmäla sig till arbete på verkstäder, där annars dylikt arbete skulle kunna fås. Det bleve för långt, och det vore för övrigt onödigt att göra några utförligare citat ur denna artikel. Men jag kan ju få taga åtminstone ett, som åskådliggör hur pass allvarsamma från en fackföreningsmans synpunkt konsekvenserna kunna bli av en sådan rörelse. Han säger: »Om registret i den mening, det här behandlats, och i den mening, det troligen föresvävat Metallindustriarbetarförbundet, skall tillämpas, är det för det första fackförbundets plikt att ge de medlemmar, som på grund av registret längre eller kortare tid bli arbetslösa, ett understöd, som motsvarar den inkomst, de åtnjutit, om de *fått* arbeta.» Med andra ord: den taktiken för in dylika arbetslösa i en arbetslöshet, som icke beror på brist på arbete utan beror därpå, att de på grund av den nya registerorganisationen icke av vederbörande släppas fram till arbete. Det är mycket enkelt för var och en att förstå, att skulle det stridsmomentet också komma in i problemet om arbetslöshets-

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

försäkringen, då först bleve detta så pass tilltrasslat, att jag har ytterst svårt att se, hur problemet skulle kunna lösas.

Herr talman! Jag vågar verkligen tro, att icke någon skall i likhet med herr Molander misstänka, att det är bara för att ge en välvillig motivering, som jag nu ännu en gång försäkrar, att jag anser denna fråga vara av beskaffenhet att behöva och böra lösas snarast möjligt trots alla svårigheter. Men sådan den nu föreligger är det min livliga övertygelse, att det vore fullkomligt orimligt att göra något annat än bifalla utskottets hemställan.

Herr Hagman: Herr talman! Jag har begärt ordet för att ge några repliker till de talare, som ha yttrat sig, sedan jag förra gången hade ordet. Det har från åtskilliga håll gjorts gällande, att vi motionärer ha gjort oss skyldiga till ett verkligt förbiseende, när vi icke tagit med den del av socialförsäkringskommitténs förslag, som handlade om den offentliga arbetsförmedlingen. Till det vill jag säga, att det förhöll sig så, att kommittén aldrig hade fått något uppdrag att avge något förslag om den offentliga arbetsförmedlingen. Det var en rätt, som kommittén tog sig, därför att den ansåg, att det var nödvändigt med det förslag, som den i övrigt ville framlägga. Jag skall på den punkten icke uttala något som helst klander, därför att jag själv i egenskap av ledamot av kommittén biträtt samma förslag. Det var emellertid ingalunda på det sättet, att dessa båda saker sammanfalla så organiskt, att det utan vidare är självklart, att man borde taga dem på samma gång. Redan den omständigheten, att kommittén aldrig fått i uppdrag att avge förslag om den offentliga arbetsförmedlingen, visar ju, att sammanhanget ingalunda är så klart.

Herrarna ha vidare velat göra gällande, att den föreliggande motionen skulle öppna mycket stora möjligheter till förvecklingar, och att det skulle vara svårt att i praktiken tillämpa vårt förslag på ett förståndigt sätt. Jag ber emellertid att på den punkten få framhålla, att vi i vårt förslag ha bibehållit samma stadgande, som finns i kommitténs förslag, nämligen att för att vederbörande ofrivilligt arbetslöse överhuvud taget skall erhålla arbetslöshetsunderstöd, skall han anmäla sig till den offentliga arbetsförmedlingens huvud- eller avdelningskontor eller till dess ombud för sökande av arbete. I det avseendet föreligger alltså ingen skillnad mellan motionen och kommitténs förslag. Den enda skillnaden är den, att vi ha måst räkna med, att en arbetslöshetskassa kan ha en avdelning eller en filial på en plats, där den offentliga arbetsförmedlingen icke är representerad, och vi ha därför i lagtexten sagt, att på sådan ort kan motsvarande anmälan om arbetslöshet ske till kassans ombud. Jag har visserligen sett, att man i en daglig tidning här i Stockholm har sagt, att detta just är ett bevis på hur omöjlig denna motion är, därför att kassans egna ombud därmed skulle komma att bestämma, huruvida ofrivillig arbetslöshet föreligger eller icke. När man emellertid vet, med vilken stränghet våra arbetslöshetskassor förfara på den punkten, och när man vet, att det härvidlag kommer att röra sig om platser, där det kanske finns något tiotal arbetslösa medlemmar i ett visst isolerat yrke, tror jag icke, att det finns någon som helst anledning att hysa bekymmer beträffande sättet för kassornas arbete och verksamhet. Man hyser fullkomligt överdrivna föreställningar, då man tror, att denna del av vårt förslag skulle innebära några speciella svårigheter.

Den offentliga arbetsförmedlingen, inom vilken jag ju själv arbetar, är så pass utvecklad i vårt land, att den kan lösa sina uppgifter utan att bli föremål för en legislativ reglering. Jag vill tillägga, att det är ingalunda någon motvilja mot arbetsförmedlingen och dess kontrollerande uppgift, som har legat till grund för att vi icke tagit med bestämmelser härom i det arbetslöshetsförsäkringssystem, som vi här velat införa. Anledningen har fastmera varit den, att

det från juridiskt håll har speciellt mot denna avdelning i kommitténs lagtext framställts sådana erinringar, att vi på den grund ansågo oss icke böra medtaga dessa bestämmelser i vårt lagförslag. Vi ha emellertid låtit arbetsförmedlingen få samma kontrollerande uppgift, som den skulle ha enligt socialförsäkringskommitténs förslag.

Sedan har herr Karlsson i Gasabäck och även herr Lindman sagt, att vi helt och hållet ha underlåtit att taga någon hänsyn till de mycket vägande erinringar, som socialstyrelsen har anfört mot socialförsäkringskommitténs förslag. Ja, men vari bestå dessa vägande erinringar, som socialstyrelsen har anfört mot detta förslag? Jo, de bestå däri, att socialstyrelsen anser, att man i stället för att, som kommittén föreslår, skall utbetala statsbidraget på medlemmarnas inbetalda avgifter, skall statsbidraget utgå på de utbetalda understöden. Det är hela skillnaden. Man har det av oss och socialförsäkringskommittén föreslagna systemet i Danmark och det av socialstyrelsen rekommenderade systemet i Norge, det är hela skillnaden. I övrigt ansluter sig ju socialstyrelsen, sedan den förklarar, att en obligatorisk försäkring på detta område av många skäl, särskilt statsfinansiella, icke är genomförbar, till kommitténs förslag med denna lilla erinran, att statsbidraget bör utgå på understöden. Det kan jag icke finna vara en så förfärligt stor skillnad, och socialstyrelsens förslag innebär enligt mitt förmenande ingen som helst fördel, därför att kontrollen över kassornas sätt att utbetala understöd måste i båda fallen vara lika. Jag tycker icke, att det är någon fördel, att man låter kassorna betala understöd till vem som helst, både direkt strejkande och lockoutade medlemmar, vilket kan ske enligt socialstyrelsens förslag, och att vederbörande myndighet sedan, då statsbidraget skall utgå, skall avgöra, huru många av dem, som ha erhållit understöd, skola anses ha varit ofrivilligt arbetslösa, så att statsbidrag skall utgå till deras understöd. Det är en uppgift, som vad jag kan förstå med den erfarenhet, jag har på detta område, är mycket svårare än att från början reglera kassornas verksamhet på ett sådant sätt, att de arbeta korrekt enligt i lagen angivna riktlinjer.

Vidare ha flera talare och särskilt herr Lindman påstått, att det endast var två kommittémedlemmar, som stodo för socialförsäkringskommitténs utlåtande. Det är också felaktigt, ty för socialförsäkringskommitténs utlåtande stodo praktiskt taget alla utom herrar von Sydow och Nilsson i Bonarp, alltså för förslaget stodo 7 ledamöter. Bland dessa 7 ledamöter hade 5 avgivit reservationer till olika paragrafer, men om systemets principer i övrigt voro de alla ense. Det är riktigt, att tre ledamöter förklarade, att man borde uppskjuta frågan tills vidare. De ställde alltså det hela på framtiden, men nog fanns det majoritet för förslaget med undantag av angivna detaljreservationer, vilka dock, det är jag villig medgiva, berörde rätt väsentliga bestämmelser.

Herr Lindman har vidare varit inne på en princip, som även berörts av socialstyrelsen i den allmänna motiveringen till dess yttrande, och som egentligen, följdriktigt utvecklad, innebär, att all socialförsäkring är av ondo, därför att den kan medföra vissa verkningar. Socialstyrelsen och herr Lindman säga, att om kassorna få statsbidrag, kunna de frigöra medlemmarnas inkomster för annat ändamål, och med annat ändamål menar man i detta sammanhang understöd till strejkande eller lockoutade, alltså sådana, som icke äro ofrivilligt arbetslösa. Ja, det är riktigt, herr Lindman, att de kunna göra det, men varje person i detta land, som tillhör en sjukkassa, som erhåller statsbidrag för utbetalande av sjukhjälp, slipper att betala sitt eget underhåll under den tid, han är sjuk, och dessa pengar kan han då i stället använda till fackföreningskontingenter. Varje person, som drabbas av olycksfall i arbete, får också ersättning på grund av en av riksdagen antagen lag, och samma anmärkning, som man nu riktar mot statsbidrag till arbetslöshetskassorna, kan överhuvud taget anföras mot allt vad socialförsäkring heter. Detta ha också de speciella arbetsgivarrepresentanterna i socialför-

Ang. lag om statsbidrag till arbetslöshetskassor.
(Forts.)

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

säkringskommittén klart uppfattat. De vilja betrakta arbetslösheten som en tillgång för sina intressen. Den saken är mycket enkel och klar.

Till sist skall jag be att få säga ett par ord med anledning av vad herr Edén här anförde, vilket ju i korthet gick ut därpå att han för sin del var en mycket intresserad anhängare av att arbetslöshetsförsäkring infördes i vårt land, men att han ansåg sig böra uttala en varning till de fackförbund, som nu använda sig av den moderna kampmetod, som i korthet går under namn av »registret». Det är då intressant att kunna göra gällande, att det förhåller sig på ett alldeles motsatt sätt emot vad herr Edén här framhöll. Det är nämligen så, att arbetslöshetsförsäkring med statsbidrag och därmed följande skyldighet för den arbetslöse att anmäla sig till de offentliga arbetsförmedlingarna utgör en svår fiende till registersystemet. En arbetslöshetskassa torde nämligen icke gärna kunna arbeta både med statsbidrag för sin understödsverksamhet och samtidigt hava sina medlemmar anslutna till ett fackförbund med register, ty de båda sakerna utesluta varandra fullkomligt. När en man, tillhörande ett fackförbund, som tillämpar registersystemet som kampmetod på den öppna arbetsmarknaden, blir arbetslös och vill ha arbetslöshetsunderstöd, skall han ju gå till den offentliga arbetsförmedlingen och anmäla sig. När han kommer dit, ligger där kanske en rekvisition på arbetskraft från en arbetsgivare, som hans fackförbund med stöd av registret vill undanhålla arbetskraft. Då blir han erbjuden detta arbetstillfälle, och därest han vägrar att taga det får han intet arbetslöshetsunderstöd. Därför förhåller det sig i själva verket på det sättet, att register och statsbidrag till arbetslöshetsunderstödsförsäkring utesluta varandra. Detta kan vara mycket bra att ihågkomma till den tid, då vi återkomma till detta ärende, som ju nu tydligen icke får sin lösning i dag, sedan första kammaren för sin del har beslutat att bifalla utskottets hemställan.

Åtskilliga talare ha här varit nog så kritiska mot oss motionärer och ha velat göra gällande, att det vänligaste ord, man kunde säga om oss, vore, att vi hade varit synnerligen sangviniska. Ja, jag får verkligen säga, att vi anse, att denna fråga är av så stor betydelse, att alla åtgärder, som kunna gagna det syfte, som vi vilja tillgodose, måste tillgripas. Det är uppenbart, att vi gjort vår motion sådan, som vi anse, att den bör vara för att fylla sitt syfte. Jag tror, att man allra minst från herr Lindmans sida skall tala om motioner, som äro väckta vid ett visst passande tillfälle, ty då skulle man nog kunna uppräknat åtskilliga från annat håll, i fråga om vilka man också kan göra gällande, att en mycket stark sangvinism har präglat förslagsställaren.

Herr **Anderson** i Råstock: Herr talman! Det är klart, att både herr Hagman och herr andre vice talmannen, som varit ledamöter av socialförsäkringskommittén, kunna på ett helt annat sätt än vanliga meniga här i kammaren behärska denna fråga, men jag har ändå tagit mig friheten att begära ordet för att ge uttryck åt några synpunkter. Jag vill då först säga, att det förefaller, som om opponenterna mot herr Hagman ha glömt bort, att motionärerna här ha försökt gå efter den regel, som från så många borgerliga håll under många år till och med har predikats vara den enda riktiga, nämligen att ge hjälp till självhjälp. Det är i själva verket ingenting annat, som här har föreslagits från motionärernas sida.

Herr andre vice talmannen talade om att denna försäkring skulle bli så förfärligt dyrbar, och att det statsekonomiska läget icke skulle tåla vid sådana utgifter m. m. sådant. Ja, när vi började förhandlingarna här efter påsken, borde det ha varit tillfälle för dem, som hylla dessa satsar, att draga sig till minnes, att vi ha litet trångt i fråga om pengarna, men det märktes på utgången särskilt av en votering, att man icke var så noga på några hundra tusen kronor mer eller mindre. Jag antar vidare, att man återigen längre fram, låt

oss säga i slutet av maj, kommer att påstå, att det icke alls är någon brist på pengar för svenska folket, utan man kommer då säkerligen att visa sig ganska rundhänt. Jag är säker på att jag då förgäves skall söka herr andre vice talmannen bland dem, som hävda, att vi icke ha råd med ett obegränsat antal miljoner. Detta var bara en sak, som jag i detta sammanhang vill tillåta mig att peka på.

Vidare var det ännu en omständighet, som jag icke kan underlåta att nämna. Herr andre vice talmannen sade, att viingo vara nöjda med den socialförsäkring, vi redan ha genomfört. Den vore så dyrbar, att vi icke kunde lassa på oss något vidare. Beträffande den saken skall jag be att få föra i herrarnas minne, att till och med i senaste numret av skattebetalarnas förenings tidskrift *Sunt förnuft*, som den kallas — ja, den kallas annat också, av vanvördigt folk förstås, men jag skall icke tillåta mig att här citera det namnet — står det en redogörelse, undertecknad om jag icke minns orätt av en läkare nere i Skåne, där det talas om att just pensionsförsäkringen, som ju hittills är den dyrbaraste, skulle jag tro, av socialförsäkringens olika grenar, har åstadkommit så pass goda verkningar, att åtminstone på hans trakt ha ålderdomshemmen börjat avfolkas. Vad betyder nu detta i sin ordning? Jo, det betyder, att man har lyckats hjälpa människorna till självhjälp, så att de i mindre utsträckning än tidigare falla det allmänna till last. Finns det något, som talar för att icke samma förhållande skulle bli rådande i fråga om den ofrivilliga arbetslösheten och dess avhjälpan på sätt, som här föreslagits? Jag tror, att jag vågar säga, att det är svårt för samhället att komma ifrån den här saken på ett billigare sätt än vad som sker, om man tar det förslag, som här har framlagts.

Sedan är det en synpunkt, som jag vid ett tillfälle någon gång i fjol berörde, och som jag icke kan underlåta att även nu stryka under, nämligen att hjälp till självhjälp håller ambitionskänslan uppe hos vårt folk, denna ambitionskänsla, som jag tror, att alla här i denna kammare räkna som en högst värdefull tillgång, den känslan, att därigenom, att jag själv får vara med om att bidra till den här kassan, kan jag också räkna med att i nödens dagar få hjälp därifrån. Det sporrar den enskilde individen på ett helt annat sätt att försöka hjälpa sig själv än om man vägrar honom varje hjälp från samhällets sida och säger: Man får taga hand om er efter den och den lagen, ifall ni kommer i nöd. Jag behöver icke säga, vilken lag jag syftar på, men den som arbetat åtskilliga år i kommunal verksamhet vet, att det på kommunernas lott kommit en dryg andel av utgifter, som skulle kunnat besparas, därest man haft en genomförd socialförsäkring även på detta område.

Det är dock så dess värre här i vårt land, och jag tror, att det än så länge är likadant också i andra länder, att den stora massan av lönearbetare leva så nära existensminimum som möjligt, ja, det finns till och med en hel del, som leva under existensminimum. Det är klart, att när dessa råka i ofrivillig arbetslöshet, ha de icke någon som helst möjlighet att reda sig själva, utan det allmänna måste på det ena eller andra sättet taga hand om dem. Det kan man ju ändå icke komma ifrån, ty så långt ha vi väl icke kommit i vårt land, att vi kunna expediera dem på något gammaldags asiatiskt sätt, utan människorna måste ju leva.

Då ställer sig den frågan för mig, om det är förmånligare för staten som sådan och för samhället att hjälpa till, än att staten eller kommunerna nödgas helt taga hand om dessa människor, då de råkat så illa ut. Jag tror för min del, att försäkringsformen, sådan den här föreslagits, innebär ett steg i rätt riktning, som vi böra taga.

Så några ord till herr Karlsson i Gasabäck, som talade om att han hyste de varmaste sympatier för en försäkring och dess genomförande, men som ändå

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

ville ha ytterligare utredning. Han skyndade sig visserligen att säga, att det icke var fråga om att göra någon omfattande utredning, utan att man skulle taga reda på vad man lärt sig utomlands och vad man fått lära sig under den tid, då vi dragits med en svårartad arbetslöshet. Han sade också, att man på sina håll i utlandet har gått ifrån försäkringsformen eller var beredd att gå ifrån den försäkringsform, som man hade. Ja, för mig ter sig saken på det sättet — det kan ju hända, att jag ser för enkelt på den — men jag tycker, att det är ganska underligt, att när man skall taga reda på huru det förhåller sig med denna sak på andra håll och vilka erfarenheter man har gjort hemma, hänför man sig till de fullständigt onormala förhållanden, som ha rått, det vågar jag påstå, i snart sagt hela världen sedan 1914. Vad är det för några erfarenheter, man kan vinna av slikt? Jag tycker i stället, att om det skulle vara någon reson i att inhämta några ytterligare upplysningar om vilka erfarenheter man har haft, bör man gå till förhållandena före 1914, då man i regel hade att göra med sådan arbetslöshet, som det här är fråga om att träffa åtgärder emot. Jag kan icke hjälpa, att det för mig ter sig fullkomligt bakvänt att gå till väga på ett sådant sätt, som man här ifrågasätter från reser-
vanternas sida.

Så till sist ett ord till herr Lindman! Det är ju alldeles klart, att han skulle skjuta fram vissa betänkligheter härvidlag, men icke hade jag för min del väntat mig, att han skulle vara konungsligare än Konungen själv. Om herr Lindman ser efter, vem som har undertecknat detta betänkande, skall han finna, att det är den store arbetsgivargeneralen, herr von Sydow, som i alla fall, säga vad man vill, icke kan fränkännas all erfarenhet om dessa ting och om huru det förhåller sig på arbetsmarknaden. Jag tror, att han i det stycket sann-
nerligen har minst lika god erfarenhet som herr Lindman. Han har dock utan reservation skrivit under den sats, som återfinnes i sista stycket av utskottets motivering på sidan 9, och som lyder på följande sätt:

»I samband med det yrkande om avslag å motionerna, som utskottet alltså finner sig böra framställa, vill emellertid utskottet uttala den förhoppningen, att arbetet å lösningen av den för samhället i dess helhet utomordentligt viktiga frågan om ordnade och planmässiga åtgärder från det allmännas sida gent emot arbetslösheten, icke måtte få avstanna utan föras vidare, så att en tillfredsställande ordning i detta hänseende så snart som möjligt» — herr Lindman, så står det verkligen — »må kunna ernås.» Herr Lindman går till och med längre än herr andre vice talmannen, som sade, att det måste gå ett betydande antal år, innan man kan komma någonstans. Där ser herr Karlsson i Gasabäck, hur roligt det är att ingå någon slags allians med det moderata partiet här i Sverige. När han varit med om, att det skulle skrivas på det sätt, som skett här i utskottsutlåtandet, så tolkas det först som herr andre vice talmannen gjorde och sedan som herr Lindman gjorde. Herr Lindman vill icke göra någonting, det är alldeles klart. Herr Nilsson i Bonarp vill visserligen göra någonting men först om så pass många år, att kanske varken han eller vi andra äro här då. Vad veta vi om den saken?

Vilja vi verkligen en lösning av denna fråga, så vill jag vädja till alla här, herr Karlsson i Gasabäck inbegripen, att de så enhälligt som möjligt förena sig om ett bifall till det av herr Hagman gjorda yrkandet. I det nuvarande läget blir det endast att betrakta som en opinionsyttring till förmån för saken, då första kammaren redan lagat så, att nu föreliggande förslag till frågans lösning har fallit för i år. Vilja vi verkligen påskynda saken och vilja vi verkligen ha en snabb lösning i enlighet med vad utskottet önskar, kunna vi icke annat än samla oss om herr Hagmans yrkande, i vilket jag, herr talman, ber att få instämma.

Herr Lindman: Herr talman! När den siste ärade talaren drog fram detta argument gentemot mig, att herr von Sydow i första kammaren varit med om den motivering, som jag opponerat mig emot, så är det ju ett mycket eklatant exempel på den sak, som vi förut diskuterat, innan vi kommo till detta betänkande, nämligen huruvida man vid de proportionella valen rösta på parti eller personer. Jag skulle vilja säga, att detta ger ett mycket starkt belägg för att man röstar på personer, som kunna ha olika meningar, även om de sitta i samma parti. För min del har jag tillåtit mig att ha den uppfattning, åt vilken jag givit uttryck, och jag vill vidhålla den.

Herr Edén har också gjort en erinran här och påstått, att jag genom detta skulle sagt, att man är alldeles likgiltig för all den nöd, som uppkommer genom arbetslöshet o. s. v. Det är naturligtvis icke riktigt att uttolka, vad jag sagt, på det sättet. Det är jag icke alls med på. Jag förstår blott icke, varför riksdagen nu skall bestämma sig för det uttalande, som här föreslås, då frågan ändå skall komma tillbaka till riksdagen. Det borde vara tids nog att bestämma sig för den saken då. Vidare vill jag framhålla, att jag i mitt yttrande mycket starkt betonade, att man bör vid arbetslöshetshjälps utlämnande gå på arbets-synpunkten och icke på understödssynpunkten, vilken visar, att jag icke ställer mig så likgiltig, som herr Edén ville göra gällande. För övrigt undrar jag, i det sammanhanget, om herr Edén har rätt, försävt han verkligen menar, att detta skulle gälla även sådana vanliga säsongarbetare, som han talar om. Jag hade egentligen inte trott, att någon i utskottet menade att det skulle gälla dem.

Sedan sade herr Hagman, att denna fråga om arbetsförmedlingen hade upptagits av kommittén, utan att den därtill hade haft något uppdrag, sålunda proprio motu. Och herr Hagman hade som reservant varit med om den, något som också står i handlingarna. Men jag menar, att när kommittén upptagit och förordat en sak, och sedermera motionärerna inte gå med på detta kommitténs beslut, som dock hänger integrerande ihop med kommitténs förslag i övrigt, visar det, att motionärerna inte vilja, att man skall gå den vägen. Men detta är förutsättningen, efter mitt sätt att se. Uppslaget är givet, det är bara att taga ståndpunkt till det. Motionärerna ha tagit oriktig ståndpunkt till det, efter min uppfattning. Herr Hagman var med på det i kommittén, men är inte med på det i motionen; han har sålunda en annan uppfattning här. Herr Hagman visar också på, att man kan skaffa intyg av kassornas ombud. Ja, det är just det som enligt deras uppfattning inte är lämpligt, vilka ha önskat att det skall vara kontroll i arbetsförmedlingen. Och så sade herr Hagman vidare i sitt anförande, att socialstyrelsen inte hade så stora invändningar. Socialstyrelsens egentliga invändning var den, att socialstyrelsen ville att statens understöd skulle utgå i förhållande till det utbetalta understödet, och inte till de inbetalda avgifterna. Nå, herr Hagman kan naturligtvis ha den uppfattningen, att man inte skall fästa sig vid vad socialstyrelsen därvidlag har sagt. Han kan ha en annan uppfattning än socialstyrelsen. Mig synes det återigen, att socialstyrelsen har mycket starkt motiverat just frågan med hänsyn till själva fondbildningen i kassorna, som socialstyrelsen anser att man inte skall använda statsbidrag för att åstadkomma.

Men det var inte bara detta jag talade om, och som även herr Karlsson i Gasabäck syftade på. Det var inte bara socialstyrelsens invändningar. Jag framhöll, att motionärerna gå vida längre, än vad kommittémajoriteten har gjort. Allt detta med borttagandet av kontrollen i form av en av staten tillsatt ordförande i kassan, de högre bidragen, d. v. s. två tredjedelar i stället för hälften, borttagandet av maximeringen av de 15 kronorna etc. — även detta var föremål för min anmärkning.

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

Ang. lag om
statsbidrag till
arbetslöshets-
kassor.
(Forts.)

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, 2:o) avslag därå samt bifall i stället till det förslag, som innefattades i mom. a) av den utav herr Walles m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen, samt 3:o) bifall till det av herr Lindman under överläggningen framställda yrkandet; och förklarade herr talmannen sig anse den förstnämnda propositionen hava flertalets mening för sig. Votering begärdes emellertid, i anledning varav herr talmannen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka därvid den under 2:o) antogs till kontraposition. I överensstämmelse härmed uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det förslag, som innefattas i mom. a) av den utav herr Walles m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 74 ja mot 72 nej; vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 17.

Interpellation. Ordet lämnades härefter på begäran till

Herr **Holmström** i Stockholm, som anförde: Herr talman! Utan tvivel är yttertaksarbete ett av de livsfarligaste yrkena i vårt land. De för varje år återkommande olycksfallen med dödlig utgång tala sitt tydliga språk i detta avseende. Inom detta liksom å andra arbetsområden lära icke genom skyddsåtgärder alla olyckshändelser kunna förebyggas, men uppenbart är, att flertalet olycksfall kunna förekommas genom lämpliga skyddsanordningar. Från såväl arbetarnas som arbetsgivarnas organisationer inom plåtslageriyrket hava upprepade framställningar ingivits till olika myndigheter med begäran om utfärdande av nödiga föreskrifter i detta avseende, utan att dessa framställningar ännu lett till något resultat.

I anledning av framställning från Svenska bleck- och plåtslageriförbundet till chefen för civildepartementet föreslog 1907 års kommitté för revision av byggnadsstadgan för rikets städer i sitt år 1909 avgivna förslag till byggnadsstadga följande bestämmelse:

»Likaledes skola i byggnadsordning intagas bestämmelser rörande anordningar å byggnad, vilka avse att bereda arbetarskydd vid verkställande av underhållsarbeten och dylikt. Därjämte må byggnadsnämnden vid meddelande av byggnadslov i sådant hänseende lämna de ytterligare föreskrifter, som kunna anses av behovet påkallade.»

Till motivering för denna bestämmelse anför kommittén, att den ansett nödigt meddela föreskrifter i syfte att framkalla åtgärder av nödiga fasta anordningar å byggnad för beredande av effektivt skydd åt personer vid utförande av underhållsarbeten, såsom taktäckning och dylikt, eller andra arbeten, exempelvis snöskottning från byggnadstak, sotning m. fl. sådana åtgärder torde vara så mycket mera av behovet påkallade säger kommittén, som brutna tak alltmera komma till användning. I skrivelse till socialstyrelsen m. fl. myndigheter år 1916 anhöll Sveriges bleck- och plåtslageriarbetsgivareförbunds 1:a distrikt, att i anledning av de alltsomoftast och särskilt under den senare tiden inträffade många

olycksfall inom deras yrke och då olycksfallen till huvudsaklig del måste anses hava sin orsak i bristande eller otillförlitliga skyddsanordningar, myndigheterna hos vederbörande fastighetsägare måtte påbjuda sådana skyddsanordningar, som så långt möjligt dels förhindra olycksfall vid arbetens utförande å tak för med arbetet sysselsatta arbetare, dels även skydda den trafikerande allmänheten mot de faror, som uppstå genom snöras m. m. Föreningen föreslog i nämnda framställning vissa skyddsanordningar att anbringas å taken.

Enligt yrkesfarelagen åligger det arbetsgivare tillse, att nödiga skyddsanordningar till förekommande av olycksfall i arbetet anordnas. Dessa anordningar, åstadkomna av arbetsgivaren-plåtslagarmästaren, bestå i allmänhet av lina med livbälte. Detta är dock i många fall icke tillräckligt, utan för ett någorlunda effektivt skydd erfordras vissa fasta skyddsanordningar anbragta å taket, vilka det måste åligga husägaren att anbringa.

Därest kommitterades förslag till ny byggnadsstadga i övriga delar tarvar ytterligare omarbetning, läser icke detta förhållande utgöra hinder för att separatbestämmelser angående skyddsåtgärder utfärdas.

Dessa skyddsåtgärder komma visserligen att åsamka fastighetsägarna vissa kostnader, men denna synpunkt måste vara av underordnad betydelse, om därigenom olycksfall vid takarbeten kunna förebyggas.

På grund av det anförda tillåter jag mig hemställa om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande spörsmål:

1) Finnes anledning förvänta att den sedan 1909 förebådade nya byggnadsstadgan snart måtte komma att utfärdas.

2) Om så icke är förhållandet, vill herr statsrådet medverka till att separata föreskrifter angående sådana anordningar å byggnad, vilka avse att bereda arbetare skydd och som föreslås i 1909 års kommittéförslag § 36, snarast måtte bliva gällande till efterlevnad.

Den av herr Holmström i Stockholm gjorda anhållan blev av kammaren bifallen.

§ 18.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet, nr 109, angående godkännande av att traktater rörande inrättande av undersöknings- och förlikningsnämnder avslutas mellan Sverige samt Danmark, Finland och Norge;

från bevillningsutskottet, nr 110, i anledning av väckt motion om viss ändring i förordningen angående försäljning av pilsnerdricka;

från bankoutskottet:

nr 107, i anledning av vissa framställningar rörande pensionsförbättring å vissa i försvarets tjänst anställda eller förut anställda personer; och

nr 108, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; samt

från statsutskottet, nr 106, i anledning av väckta motioner angående inrättande av en ny professur i kemi vid Lunds universitet m. m.

§ 19.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 27, angående val av tryckfrihetskommittérad;

nr 28, angående lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen den 31 maj 1918, innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län m. m.;

nr 29, angående lag om ändrad lydelse av 50, 54, 80, 91, 93, 124, 132 och 133 §§ i lagen den 12 augusti 1910 om aktiebolag;

nr 30, i fråga om ändring i 10 § andra stycket förordningen den 16 juni 1875 angående lagfart å fång till fast egendom;

nr 31, angående beredande åt i ödemarkerna i rikets två nordligaste stift anställda präster av ökade möjligheter att vinna befordran inom andra stift;

nr 32, rörande förordning angående utsträckning i särskilda fall av den i § 13 mom. 5 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor föreskrivna tidsfristen av två år för utförelse eller uppläggning på restitutionsupplag av tullrestitutionsgod;

nr 33, angående kungörelse om ändrad lydelse av § 12 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 77, angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 35, angående användande av riksbankens vinst för år 1923;

nr 36, rörande ändring i vissa delar av förordningen angående försäljning av tillagade, alkoholfria drycker samt maltedricka;

nr 37, angående förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1925 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt samt till beviljning av inkomst m. m.;

nr 38, angående förordning om ändrad lydelse av 19 § 9 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker;

nr 39, rörande förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juli 1918 angående vissa alkoholhaltiga preparat;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförelsebevis för råg och vete;

nr 41, angående omorganisation av polisväsendet i riket;

nr 42, angående utredning om upphävande av legostadgan;

nr 43, angående vissa av internationella arbetskonferensen åren 1922 och 1923 fattade beslut;

nr 44, angående ändring av fjärde stycket av 5 § i förordningen med tulltaxa för inkommande varor;

nr 45, angående förordning om ändrad lydelse av 5 § 2 och 3 mom. i förordningen den 23 oktober 1908 angående beviljningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter;

nr 46, rörande förordning angående fortsatt tillämpning av förordningen den 13 april 1922 om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

nr 47, rörande förordning angående befrielse i vissa fall från erläggande av lastpenningar;

nr 48, angående ratificering av vissa ändringar i stadgan för den internationella arbetsbyrån;

nr 49, angående lag om ändrad lydelse av § 2 i förordningen den 20 november 1863 om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm samt förordning om vården av vissa kyrkogårdar i Stockholm;

nr 50, angående lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöringen i Kungl. Maj:ts lagråd;

nr 51, angående lag om ändrad lydelse av andra stycket av slutbestämmelserna i lagen den 19 juni 1917 angående ändring i vissa delar av lagen den 1 juli 1898 om de svenska lapparnas rätt till renbete i Sverige;

- nr 52, angående lag om ändrad lydelse av 17 och 18 §§ i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura;
- nr 53, angående lag om ändrad lydelse av 4 § i lagen den 13 juli 1887 angående handelsregister, firma och prokura m. m.;
- nr 54, rörande lag angående ändrad lydelse av 6 § 8 mom. i lagen den 9 december 1910, om kyrkofond;
- nr 55, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa;
- nr 56, angående godkännande av en mellan Sverige och Schweiz träffad provisorisk handelsöverenskommelse;
- nr 57, rörande förordning angående transitering av införsel förbjudna varor m. m.; och
- nr 58, angående lag om ägostyckning inom vissa delar av Kopparborgs län m. m.

§ 20.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av väckta motioner om grundlagsändringar beträffande ordningen för samarbete mellan regering och riksdag i utrikespolitiska angelägenheter; och

nr 23, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av § 13 regeringsformen;

statsutskottets utlåtanden:

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för färdigställande av vissa utav Norrlands statsarbeten påbörjade arbetsföretag;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag till väganläggning Parkajoki—Muonionalusta; och

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett bangårdspostkontor i Stockholm;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckta motioner med förslag till lag angående fartygs bemanning m. m.;

nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående rättsskydd för alster av konsthantverk och konstindustri; och

nr 28, i anledning av väckt motion om förbud mot offentliga kapplöpningar;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om utförande och nyttjande av elektrisk anläggning för telegrafering eller telefonering utan tråd m. m.;

nr 15, i anledning av väckt motion med förslag till ändring av 3 § 3 stycket i lagen den 30 maj 1919 om begränsning av tiden för idkande av handel och viss annan rörelse;

nr 16, i anledning av väckta motioner angående dels stadgande om skyldighet för kommuner utöver viss folkmängd att utse särskild nykterhetsnämnd och dels meddelande av uppgift i viss ordning om vilka, som utsetts att vara ordförande i sådan nämnd;

nr 18, i anledning av väckta motioner om skrivelser till Kungl. Maj:t dels angående beredande av pensionstillägg för barn åt änka efter enligt pensionsförsäkringslagen pensionsberättigad man och dels i fråga om fördelningen

emellan äkta makar av dem enligt nämnda lag tillkommande avgiftspensio och

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa bestämmelser angående handel med brännved och annat virke i löst mått m. m.; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande av en speciell yrkesinspektör för gruvindustrin m. m.

§ 21.

Justerades protokollsutdrag.

§ 22.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Johansson</i> i Kälkebo	under den 28 april,
» <i>Törnkvist</i> i Bjuv	» 3 dagar fr. o. m. den 30 april,
» <i>Magnusson</i> i Skövde	» 4 » » » 29 »
» <i>Knutsson</i>	» 2 » » » 28 » och
» <i>Ros</i>	» 2 » » » 30 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6,15 e. m.

In fidem
Per Cronvall.